

శ్రీ:

శ్రీ రామాయనము

సుభద్రార్జునీయ్యము.

ఆరంకముల నాటకము

ఇయ్యది

అనంతపురం జిల్లా కదిరి తాలూకా

ఇనగలూరు గ్రామములో నుండు

పంచరత్నం సుబ్బరామప్ప గారిచే

రచియింపబడినది.

మొదటి కూర్పు. 1000 ప్రతులు.

మదనపల్లె

జూన్ 5 అందు కో., "అన్కర్" ముద్రాక్షరశాలయందు
ముద్రితము.

1933.

జే. నా. 1-0-0.

శ్రీః

శ్రీరామాయనమ్ ॥

సుభద్రార్జునీయ్యము.

ఆరంకముల నాటకము

ఇయ్యది

అనంతపురం జిల్లా కదిరి తాలూకా

ఇనగలూరు గ్రామములో నుండు

పంచరత్నం సుబ్బరాయప్ప గారిచే

రచియింపబడి

కదిరి తాలూకా - ముత్యాలచెర్వు గ్రామం

కరణం సుబ్బరాయప్పగారి ద్రవ్యసహాయముచే,

మదనపల్లె

హోప్ అండు కో., "ఆస్కర్" ముద్రాక్షరశాలయందు
ముద్రింపబడియె.

1933.

విజ్ఞాపి.

మహాశయులారా ప్రపంచమునందెందఱగో మహానీయులు రచించిన నాటకము లనేకములుండ నేనీచిన్ననాటకంబును వ్రాసితి నిది జరకింప మహా మత్తేభేంద్రయూధ మధ్యంబున మళక ప్రాయంబుగా దోషక మానను. ఇంచెన్ని లోపములున్నను త్సమింప బొగ్గించెద.

మరియు నీ నాటకము రచింప నెంతయో ఘరికొల్పి నన్ను గాంచిన నైవ ముగా నెంచుచు సుగుణభూయిష్ఠుడై నిరతాన్నదానపరుడై సత్యవాక్య భుజింపడై శ్రీమదవ్యమున గండిధోరుండజ్ఞుల నృశింహస్మృతాననాపరుడై ముప్పదేడులక మేయ ప్రతి నాల్గించి వృద్ధకంఠీగ్రామ కరణీకం బొనర్చి శ్రాద్ధివత్సర కార్తీక శుద్ధ నవమీ భృగు వాసరంబున పునవదంబులంకరించిన నానహోదరుడు సీతా రామాభీఖ్యుండు పునరావర్తిహిత కాశ్విత బ్రహ్మపదం బొందుగాతి.

అట్లు రచించిన యీనాటకమును

సీ॥ శ్రీ రామ పట్టాభి షేకంబు లొనరించె
 వరుస నిర్వడినాల్గు వత్సరములు ।
 ధరణీ విభునిబోలి కరిణీక మొనరించె
 ముప్పదియేడులి ప్పరమునందు ।
 సంతాన సౌభాగ్య సాగరంబున చేలి
 నిరతాన్నదానభౌ సురతదనరై ।
 వ్యవహారముఖమునం దవనూన మొనరించె
 శత్రులపల్వర వృత్రసముల ।

గీ॥ సూర్యనారాయణాఖ్య సంశోభితుండు ।
 శౌనక సగోత్ర విస్తార్ముడైన యట్టి !
 నాదు జనకుండు సంతతా మ్నాయపథుడు
 అతని నుతియింప నాతరంబొనె ముఖియు ॥

గీ॥ కోధివత్సరమాగ్గశీ స్వోత్తరాఖ్య ।
 పక్ష పంచమి భూభుత్ర వాసరమున ।
 సమరపుర వైభవానంద మనుభవింప ।
 జనియె సూర్యాంతర ద్వారమునను దూరి

గీ॥ అట్టి నాతంకి సద్గుణ పట్టభద్రుడు ।
 డాదరానంద భావుండు వేదమయుని ।
 పాదపద్మార్పణముజేతు భక్తితోడ ।
 నీ సుభద్రాద్భుతసీయ్యంబు నిశ్చయముగా ॥

ఎట్లో పరమేశ్వరుని కరుణచే ఏ నాటకము వ్రాసితిక్కాని రాజకీ యోగ
 ద్యోగ విషయమై తీరరాని న్యవహారము తట స్థించినందున చతుస్సహస్ర రూప్యం
 బులాన్యవహారదేవత కర్పించి రిక్తహస్తుండనగుటచే నచ్చొచ్చించి ప్రకటపగుడు
 టనుపలనుపడక మిడుతుంటి ఏవృత్తాంతంబు విని (తప్పో, బిప్పో) నేవ్రాయు
 శతక నాటక నవలలపై మిగుల ప్రీతి పాతుండగుటచే

సీ॥ శ్రీనంద వరవంశ క్షీరపారావార
 రాకావిరాజ కైరసహితుండు ।
 అశ్వలాయన సూత్రు డలవసిష్ఠ సగోత్రు
 డలఘుడ న్నాసామి యుత్పజుండు ।
 ముత్యాలచెర్వునా పురవర కరణంబు
 వేదవేదార్థ సమ్మోదితుండు ।

అనవరతాన్నదా నానంద హృదయుండు
హరిహర పూజాధి కాభిలాషి ।

గీ॥ సుబ్బరాయాభి ధానుండు సుజనహితుడు ।
కరుణ రెట్టించి నాటక క్రమముగాంచి ।
కీర్తియొందించి ననుగాంచి కృష్ణునెంచి ।
యచ్చనొత్తించె నీసుభద్రాద్వైపంబు ॥

పరమపురుషుని డిమ్మహానీయుని కాయరాజోన్మేషవర్య పుత్ర పౌత్ర
యశోప్రతాప సేవకద్భక్తి బ్రహ్మతేజరులు బాసగుగార.

ఇనగలూది,
12—11—1927. }

ఇట్లు విన్నవించు,
పంచరత్నం సుబ్బరామప్ప,
గృంథకర్త.

నాటకమునవచ్చు ముఖ్యపాత్రములు.

పురుషులు

ధర్మరాజు

భీముడు

అర్జునుడు—కథానాయకుడు

వసులుడు

సహదేవుడు

పాండవులు

స్త్రీలు

ఉలూచి—నాగకన్యక

గుర్యోధనుడు

కర్ణుడు

శకుని

వికర్ణుడు

కౌరవులు

సుభద్ర—కథానాయిక

కుముద్వతి } సుభద్ర చెల్లులు

ఉత్పల }

రుక్మిణి } కృష్ణనిభార్యలు

సత్యభామ }

గాంగ్యుడు—యాదవపౌరోహితుడు

శ్రీకృష్ణుడు

బలరాముడు

గరుడు

యాదవులు

విశారదుడు—బ్రాహ్మణుడు, అష్టమనిమితుడు

విద్యున్నాది

తామ్రకేశుడు

జ్వాలాజిహ్వుడు

కరాళదంష్ట్రుడు

రుధిరాక్షుడు

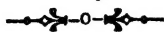
రాక్షసులు

ఇతడేమాయాచిశోకుడగును

యతి—అర్జునుని సన్యాసవేషము

పండితా భిషాగ్యములు.

[బ॥ పంచరత్నము సుబ్బరామ కవిగారికి.

మహాశయా!

గీ॥ తమ మధుద్రాదునియ మిక్త జీనిఁగంటిఁ
బాత్ర సంభాషణంబును పద్యగద్య,
హృద్యరచనా చమత్కృతి నింపు నింపె!
నాంధ్ర నాటకములఁ జేరునందఁగలచు॥

ఉ॥ సూనమరంద బిందువులు సోనలుగాఁగురిపింపజాలునీ!
దైన కవిత్వరీతి ముదమార గఁగాంచుచునున్నఁ జాలదే!
తేనియ సోనలేల? మఱి దీయని పానక మేల? యామిని!
జానిక భావవద్విశదచంద్ర శిలాఫలకంబులేటికో॥

చ॥ సరసకవిత్వతత్వ విలసద్రచనాపరిపాటిఁ గాంచని! బృరపు
టాయారపుంబెళుకుపైఁ దలికమ్మదనంపు సొంపువా!
తెఱమునివంట నొక్కిన గట్ట రసముల్ బచరింపఁజేసియ
చ్చేరువనిపించె నిక్కమింకఁ జెప్పెడిదేమిటి? సుబ్బరాట్కవీ॥

ఇట్లు,

ఆశుకవి చక్రవర్తి అభినవ బాణకవి
రామకృష్ణ సీతారామ సోదరకవులు,
శతావధానులు.

శ్రీ

సుభద్రాష్టనీయము

నాటకము.

శా॥ శ్రీమార్కవసుదేవ పుత్రుడయి ను
 శ్రేయంబునక గాంచి ని ।
 త్యాగోదంబున పాండవేయులను సా
 హృద్యంబునక బ్రోచి శ్రీ ।
 కౌమారీ పతి భిక్షున నగునక
 కల్యాణ సాధయిగెనై ।
 ధూమిక పెంను వహించినట్టి హరి మ
 మ్ముక్ బోధన శాంతము ॥

నటము. (౧ అనుబంధము).

అహోమదమాని సంగసంపన్నులగు బ్రాహ్మ శాస్త్రములను సత్య ధర్మ భుజుల గుణులగు క్షత్రియులను నిజవర్ణ నియమిత మార్గానుసారులౌ పైశ్చ్య లను యాచకకల్ప మహిమహంబులగు శూద్రశ్రేష్ఠులను మతీయు నానావర్ష సముత్పన్నులకగలసి క్షీణోదక న్యాయంబుచే సత్యాగ్రహ సువ్రత నిరతులై యీసభ నలంకరించియున్నవారు. వీరిమనంబున కానందంబు గల్గనట్టులేదేని యొక్కనాటకంబు ప్రవర్తంపలయునని వాంఛించుచునది యేనాటకము ప్రకటింపలయు (యోచించి) కానిమ్ము శ్రేయసీ (యని యెఱుఁగు).

(నటి బ్రవేశించి) ఆర్యా! యేలయిచితిరి?

నటు—దిగంతవిశ్రాంత యశోధవళ పరిపూరితులైన యీ సభాసదుల మనములు
రంజింప నేదేని యొక్క నాటకము బ్రదర్శింపవలయునని వాంఛబోడమి
నిన్ను బిలిచితిని, యేనాటక ముపక్రమింపవలయు.

నటి—అభినవ సుభద్రాద్వంద్యులండ లేదా!

నటు—అందుల కృతికర్త ఎవరు?

నటి— పంచచామరం.

సుపంచరత్న వంశజుండు - సూరపార్వ్య పుత్రుడు ।

అపార విష్ణుభక్తి పూర్ణు - డార్య సద్విధేయుడు ।

కపాలి పంచవర్ణ మంత్ర - గౌరవుండు విపుడు ।

సుపంధయాను డినగలూరు - సుబ్బరామ పాఖ్యుడౌ ॥

నటు—ఈతనిచే రచియింపఁడిన గ్రంథంబు లింక నెవ్వయైన గలవా?

నటి—ఉన్నవి. కళాభానువిజయంబను నవలక వ్రాసి యాంధ్రభారతి కర్పించి
యున్నవాడు. లక్ష్మీనృసింహ శతకమురచించి క్షీఖాది లక్ష్మీనృసింహ
మూర్తి కర్పించియున్నవాడు. యీ నాటకముకా సృజించి తనతండ్రి
కర్పించియున్నవాడు. రుక్మణీకల్యాణమును యక్షగానముగా నిర్మించి
తనయిష్టదేవమగు శ్రీరామమూర్తికర్పించి యున్నవాడు. కోయిల్ ధవాల
దేవరాజదానకృత వచన భక్తవిజయమునం దిరుపదియైదు దాసుల చరిత్ర
ములు పద్యములుగా నిర్మించి శ్రీ ఖాది లక్ష్మీనృసింహ ప్రీతియొనర్చి
యున్నవాడు. యంతమాత్రము నాకు దెలియును.

నటు—ఇంకను డెబ్బది వ్రాయనిమ్ము చింతలేదు. యీతని కృతులు నీవు పఠించి
యున్నావా? అట్లైన నీతని కవనముపై నీయభిప్రాయమేమి?

నటి—ఇతడేమియు జనువలేదని నాకు దృఢముగా దెలను. శ్రీపరమేశ్వరాను
గ్రహమే. యీతనికవిత్వమున కాధారము. రసపోషణయందు మా
బోటి మూఢుల మనములు రంజించుననియే నేననుకొన్నానుగాని తమ
వంటి పండితుల మనంబు లెట్లు పరిణమించునో నెరసులేమిగలవో
నేజిప్పజాలను. అంతటియోగ్యత నాకుజాలను.

నటు—కానిమ్ము, నీయిష్టమున కెందుకు భంగమొనర్పవలయు చదివి చూచిన

పిమ్మటగదా గుణదుర్గణములు నిర్ణయింపవలయు; గాని యేదేని మనోహరంబగు గీతంబునా బాడుము.

నటి—దేనినిగూర్చి?

నటు—ఋతువతంసమగు వసంత ఋతువునుగూర్చి.

నటి—

వృత్తము.

సుమనంతతుల్ ఫలగుచ్ఛముల్ పరి - శుభ

సుందర మంజరుల్ ।

ధృమచిత్రముల్ మధు ధారలున్ వర - ధూళి

కేతన సౌమ్యమున్ ।

ప్రమదాళి గీతము సప్తభిశ్శృతి - పారమై

బహు సారమై ।

విమలంబయెన్ మధు వాసరంబులు - విశ్వ

మోహన లీలలన్ ॥

తమరొకటి బాడుడు.

నటు—

ప్రహరణ కలిత వృత్తము.

కలరవయుతమై - గమగమ వలపై ।

సులలిత లతయై - సుమ సముదితమై ।

ఫలయుతమై స - త్ప్రకటితమై భా ।

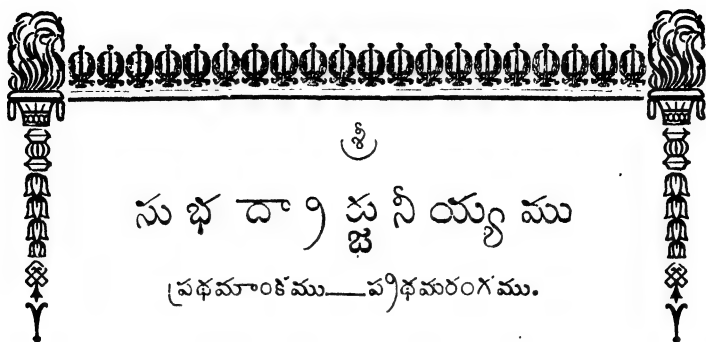
సిలె వనతరులౌ - సిరులలర గడున్ ॥

కాలాతిక్రమణంబయ్యె. నింకదడసిన సభాసనుల మనంబులకు నిరుత్సాహదాయకులహామము. నాటక పాత్రలు మన గమనంబునకు వేచియుండు, పొడమురమ్ము.

నటి—యేమంతాతురము.

నటు—యావ్వరాజ్యపట్ట భద్రుడైన పాండవాగ్రజుడు సభ నలంకరించు చున్నవాడు రమ్ము, రమ్ము.

[చెరియొక ప్రక్కగా నిష్క్రమింతురు].

ఇం ద్ర ప్ర స్థ ము .

ధర్మరాజు-భీమ-నకుల-సహదేవులారా నమస్కరించును.

ధర్మరాజు. (అ అనుబంధము).

చం॥ మనలనమన్తవేళలన మానుష చర్యల

బోధించి ఘోరమా ।

నని నిరపాయతఁ మనిచి వారణ పట్టణ

యావ్యరాజ్యమున్ ।

ఘనతర వైభవాన్నితముగా నొనగూర్చిన

యాత్రి దేవుడొ ।

వనజదళాక్షు డుత్తరమువ్రాచుకు పేక్ష

నొనర్చె నేలనొ ॥

సోదగులారా, ఆ మహానుభావుడైన శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క దర్శనమైన రృకక్షేమమున వివర గడచెడిదినములు చుద్దినములుగదా. యిచ్చట కుశలంబులఁజెల్పి ఆచ్చటి శీద్రంబు లెరుంగ నొక్క చారుణ బంప బ్రయత్నింపుడు.

నకు—అన్నా మరల జరాసంధుడేమయినను మధురాపురము ముట్టడించియుండ వలయు. సంగ్రామ సంరంభంబున మనలకు మరచియున్న వాడేమో నని సందేహము.

సహ—అందువలన గాదు. బాప గారు పదహారువేలగోపకాంతల కాగితములు
జిక్కి దేహమునే మరుచుచున్నారు. యిక మనల మరచుటొక యెక్కు
వగునా.

నకు—సరిసరి! ఆ మహానియుని చిత్తం బాకాంతలాగలంచుట తన సహోదరి
యైన సుధద్రా వివాహ ప్రయత్నముండై యున్నవాడో, లేక, భయంకర
రణ కాటుకుండై యున్నవాడోకావలయు.

భీము—ఏమీ? భయంకర రణము! జరాసంధుడు దండెత్తియున్నవాడా? అగ్రజా
నాకాజ్ఞ యొసంగుము. నేబోయెడ నిదే యీగదచే వానిశిరఃపాతం బొన
ర్చెద. నా పరాక్రమ మెరుంగడా యాజరాసుతుడు పంపుము. యిదే
పోయెడ (నని పోబోవును).

ధర్మ—సోదరా యేల ఏకీయాతురము భౌగవతము మోక్షాంతంబుగను తారా
శకాంకము శృంగారాంతంబుగను నెట్లు పరిణమించునో యట్లు ఏమతము
యుద్ధాంతముగా పరిణమించుచుండును. యే విషయ మనుకొన్నను
యుద్ధము యుద్ధమని కలువరించెదవు. యిప్పటి విషయము జూడగా
యమ్మహానుభావునిపై గల ప్రేమ నిన్నింత తొందర పెట్టుచున్నది. కానిమ్ము
మన మనుకొన్నట్లు యోగ జ్ఞేమములు విచారించుకొందము. చారా
(యనిపించుచు — చారుడు ప్రవేశించునంతలో గడుడు ప్రవేశించును).

గను—అఖిల రాజకిరీటమణి ఏరాజిత పాదపద్మయుగళుండగు బాపగారికి వందన
ములు (అని ధర్మజానకు నమస్కరించును).

ధర్మ—(తిచ్చపాటిచే సింహాసనమునుండి దిగివచ్చి కాగలించి) కుమారా
ద్వారకాపురమునుండి జ్ఞేమవృత్తాంతము లెరింగిపంపత్సరంబయ్యె నిప్పుడే
చారునంప బ్రయత్నించుచుంటి నాహా శుభాగమనంబయ్యె!

(3 అనుబంధము).

కం॥ శ్రీ మహానీయుడు కృష్ణుడు

కాముడు సాంబుడును హరియు గాలవముఖ్యుల్ ।

భామినులు మాతలాదిగ

జ్ఞేమంబుగ నున్నవారె జెప్పము వత్సా ॥

గడు—భవదీయంకృపారస పరిపూరితులకు తేమంబునకు కొడువగలదా! మాతా
పితృ సుహృద్బంధు సోదరాదులెల్లరు భద్రసముద్రమగ్నులు యిచ్చట
సర్వులకు కుశలమేకదా!

ధర్మ—శ్రీహరికరుణార్హుల నడుగ నేల సర్వులకుశలావహులు.

భీము—గదా మీరన్నగారి కింతటి కానివారమగుటకే మపరాధ మొనర్చితిమి?
యిన్నిదినములా తేచులాభము లెరుగింపకుండుట యిప్పుడే మేమిదే
యోచనయందుంటిమి; యింతలో నీవు జనుడెంచితివి లేకున్న నేనే
రావలెనని బ్రయత్నించుమంటి.

గడు—అదిగదా ప్రేమవాత్సల్యత!

నకు—మా బావగారు మరల చిన్ననాటి చోరహృత్తివలంబించి మమ్ము మఱచి
యున్నవారసుకొంటిని.

సహ—(చిటునవ్వున) సోడశ సహస్ర శ్రీ పరీరంభణానందల హరీనిమగ్నతురీ
యభావులగు మా బావగారికిప్పుడు దయగలిగె గాబోలు.

గడు—పెద్దవారిట్లు హేళనంబొనర్చ నేనేమివచింతు అర్జునుడేడి సభి నలంకరింప
కున్నవాడు?

ధర్మ—నేడు త్రయోదశి సోమవారముగదా పరమేశ్వరపూజా ధురంధరుండై
యున్నవాడని వింటిని యిప్పుడే విచ్చేయును.

(అంతలో అర్జునుడు— తైరికవేషముతో గాండీవాది సాధనములతో విశా
రదాది స్నేహితులతో ప్రవేశించి ధర్మరాజునకు పాదాభివందన మాచ
రించును).

ధర్మ—(కాగలించి) యేమి యీ తైరికవేషము! ప్రయాణసన్నాహము

అర్జునుడు (ర అనుబంధము).

కం॥ చోరహృతధేనుడై యొక ।

పారుం డరుడెంచియేడ్వ త్వరపడి యేనుక ।

మీరు శయనించు గృహ స ।

త్కూరిత గాండీవమచట గైకొని వేట్కున్ ॥

కం॥ చోరుని హరియించియునా ।

పారుని ధేనువు నొసంగి వచ్చితి పూర్వం ।

బారయ మనమొనరించిన ।

తీరున నియమాబ్ధ మిటుల దీర్ప జనియెద॥

అప్పుడు ప్రపదనందనయు మీగును యేకశయ్యాధిష్ఠితులగుటచే తీర్థ
యాత్ర లొనర్చుట కాజ్ఞకై పార్థికించెద.

ధర్మరాజు (గి అనుబంధము).

అట్లునా నీ వాక్యము ధర్మమార్గమే సంతసించితిగాని భూసురాపన్ని వారణ
మునకై బ్రవేశించుట అపచారముగాను; పాపములేను; సూక్ష్మగ్రాహివి ధర్మ
సూక్ష్మం బనునరింపుము నీవో అతి శుశుమానుండవు సంచరించుటో ఘోర శరభ
కౌసరస్యగాల గండక భల్లూకాది భయంకర మృగకుల సంఘము కంటక
పాపాణావృతము నిష్పాపియము చుష్పభావృతమగు ఘోరారణ్యమందు నియ
మమో వ్రపవాసము నీతోదక స్నానము ఫలాహారము లొనర్చుట గాన భూ
ప్రదక్షణంబుకన్నను గోప్రదక్షణం బొనర్చుటతీ శ్రేష్ఠము నీ యుద్యమము
మానుము నా వాక్యము లుల్లంఘింపకుము.

అర్జు—అన్నా! మహర్షిప్రేరితులమై బంధుమిత్ర సామంతాది సభాసమక్షమంగున
మన మనుకొన్న నియమం బతి శ్రమకరంబని వర్జించినంత పాండవులు
నియమ పరిపాలనంబునం దసమర్థులనునిందబొంది మాంస శోణిత క్రిమి
కీటకాస్తి సంయుతంబీయ నిత్య దేహాభి మానంబుంచుట క్షత్రియ ధర్మ
మా? పంశ నియమమా? శ్రేయమా? బుధజనాదరణీయమా? పూర్వగతి
కతి పంథమా? యోచింపుడు. సమస్త ధర్మస్వరూపులైన మీ కెరిగింప
సమర్థుడనా?

ధర్మ—అక్కటా! విధిలేను.

కం॥ ఎటులాజ్ఞ నిత్తు హరిహరి ।

ఘటిక సమంబౌను జూడ ఘంటకు మనువొ ।

క్కటి గడచు నీవియోగము ।

హటమొనరింపగ నికేమ టందును వత్సా? ॥

అర్జు—పాకృత పురుషుల యింత పామరమునకు!

ధర్మ—దేహ ధర్మ మిశ్వరాధీనము ఏవు మరల జనుచెంచు వరకు దేహధారి నై యుంచునో, లేదో హరికరుణ.

అర్జు—పాపము శాంతించునుగాక, అన్నయ్యా సంవత్సరమన నెంత 2. కడినము వలె గడపి జనుచెంచెద యోచించక నాకు శైలవొసంగుడు.

భీము—ధర్మకాస్త్ర సమృతమీ యర్జునుని పల్కుట అజ్ఞనివృడు.

సకు—సహ—సత్యము. సత్యము.

ధర్మ—

సీ॥ గురుభక్తుడైన యీ సరుని రక్షింపరే

సురలార సత్య విస్ఫురణులార ।

కమనీయ్య సుగుణుడీ కాంతేయు గావరే

చంద్రార్కులార నిస్తంధులార ।

తీర్థయాత్రారుడీ పారుని బోవరే

మునులార యోగాభి వనజులార ।

ధర్మాధ్వగామి నా తమ్ముని నేలరే

తరులార ఫలశుష్ప ధరములార ।

గీ॥ మంగళంబు లొసంగరే మనుజులార ।

జయమొసంగరే భూధర చయములార ।

అతులితారోగ్య మొసంగరే లలికలార ।

మాకిరీటికి మాటికి శ్రీకరముగా ॥

శుభంబున పోయిరమ్మ కుమారా మన డేమయోగంబు లారయ
హరియానా గను డగుడెంచి యున్నవాడు చూడుము. నే నశ్వంతరా
వాసమునకు జనియెద.

అబ్బ—చిత్తము.

[ధర్మజ-భీమ-నకుల-సహదేవులు నిష్క్రమింతురు.]

అబ్బ—(గమనిత) ఛావా యెప్పుడు విచ్చేసితివి?

గను—ఇంతకు మునుపే జనుకెంచితిని.

అబ్బ—సర్వులు డేమమా?

గను—శ్రీహరి కరుణ. యిచ్చట?

అబ్బ—ఇచ్చట సహా శ్రీహరి కరుణయే. ఆగత కారణము?

గను—డేమ సమాచారంబు లేరుగ హరియానాచే వగుడెంచితి.

అబ్బ—ఈ దినము సుదినము యోగ డేమంబు లేరిగి సంవత్సరంబయ్యె శ్రీహరికి
నేటికి కరుణగ లెగదా!

గను—ఇచ్చటనుంచి వచ్చినవెంట నే సత్రాజిత్తుయొక్క శమంతకమణి విషయమై
రాబడిన యపనింద నిన్ను యొనర్చుకొనుటకు బ్రయత్నము చేయుదుండి
తత్కార్య నివర్తితుడై యిప్పుడొక్క సందిగ్ధకార్య లంఘింతుండై
యుండుటచే నాలస్యమునకు కారణమైనది.

అబ్బ—సత్రాజిత్తెవరు? శమంతకమణి విషయకాపనిందయేమి?

గను—ఆ విషయము సానకాశముగా వివరించెద.

అబ్బ—పోనిమ్ము, యిప్పటి సందిగ్ధ కార్య విషయమైనను తెప్పెదవా?

గను—నరాన్వేషణ పరుడై యున్నవాడు.

అబ్బ—ఎరు డెవరికి?

గను—పెండ్లి గాని కన్యకలకు.

అబ్బ—ఆ సంగతి నాకును తెలియును. హాస్యంబులాడకుము నీవిదివరలో
నిచ్చటికి విచ్చేసినపుడు నీతో గొన్ని సంగతులు తెలుసుకొనవలసియుండె
మరచితి.

గను—అప్పుడు మరచితివేమో యిప్పుడైన నేమి?

అజ్ఞ—

కం॥ ద్వారకాయందున మధురా ।

వారంబున దివ్యరూప వైభవ సుగుణ ।

ప్రారంభలైన కన్యక ।

లేరైనను గలరె డెల్పు హితమతి వత్సా ॥

గను—(తనలా) మా కృష్ణమూర్తి నన్నియ్యడకు బంపిన కార్య ప్రస్తావనకు తగు సమయ మచ్చియున్నది. ఒకవిధముగా బయలు పరచెద (ప్రకాశముగా) కన్యకలెందుకు?

అజ్ఞ—అప్పుడు నీవన్నట్టే పెండ్లికొని పురుషులకు.

గను—వుండని, కన్యక లేవరికి గావలయు?

అజ్ఞ—ఎవ్వరికైన నేమి? అడుగగూడదా?

గను—కన్యక లేచుట నున్నవారిని విచారించవలసిన యగత్యము నాకేమియు లేదు, నాకగత్యములేదు.

అజ్ఞ—రీ కగత్యము లేకున్న మరియొకరి కొరకైనట్ల చలనియుండవో.

గను—విచారించవలయునని నా కెవ్వరు చెప్పియుండలేదు

అజ్ఞ—చెప్పకున్నను పరోపకార సారీణులగు నీబోటివారలట్టి సత్కార్యములకు ముందంజ వేయుచుందును.

గను—(నవ్వి) నీవు చెప్పుకున్న నాకు చెలియవో నీకు గాక మరి యింకెవ్వరికి?

అజ్ఞ—అట్లనే యనుకొని తెలియచేయుము.

గను—అభినవ మహాహరికారుండగు నీవు తగు కన్యక లెంపైనట్ల గలరే! గాన మనసు భద్రంబుగా నుంచుకొనవలసినదే.

అజ్ఞ—ఇదే మిట్లనుచున్నావు? నామనస్సు భద్రముగా నుండక పలుపోకలట్ల బోవుచుండు ననుకొంటివే?

గను—పోనిమ్ము. భావగారూ! తాము ప్రత్యుమ్ముని పరిణయమునకు వచ్చి యుంటిరి గదా!

అజ్ఞ—వచ్చియుంటిని. యేల?

గను—నసంతోలేనమునాడు తామొందుంటిరో?

అజ్ఞ—నేనడిగిన ప్రశ్నకుమాత్రము జబాబులేదు. యేవేవియో పూర్వరామాదు
ణంబు లెత్తుచున్నావు.

గ.ను—అటుకొడు, మాపెద్ద పదినెగారైన రుక్మిణీదేవిగారు వధూపరుల నిమిత్తము
వసంతోత్సవ మంటపమునకు వచ్చునరకి తాము చేయుచుండిన కార్య
మేమి? అప్పుడు తమ మనస్సు భద్రముగానే యుండెనో?

అజ్ఞ—ఓహో! నీ చెల్లెలు సుభద్రతో సరసములాడుచుంటి నంతయేగదా.

గ.ను—అట్లయిన మా సుభద్రను నీవు జూచియే యుండువు.

అజ్ఞ—ప్రగృహ్యుని పరిణయ మప్పుడు జూచినదే మగల జూడలేదు. అప్పుడు
పనుమాడు సంవత్సరముల వెయ్యిస్తుండెనోవు.

గ.ను—బావా! యేమి మాయబి? కొత్తగాచెప్పదనే! మీయన్నగారి యావ్య
రాజ్యాభిషేకమై యొక సంవత్సరంబయ్యె. అప్పుడు మాసుభద్ర యిప్పు
టికి వచ్చియుండలేదో? ఆరక్షణ విరామమైన నేమియో పని కల్పించి
కొని, అంతఃపురంబునకిరి యామెకొ జూచి వచ్చుచుండలేదో? నీవామెపై
పుష్పగుచ్ఛము పిసరిపైచినపుడు నీకు చెలియక నీవెంటనే వచ్చుచుండిన
నేను చూడలేదో? మరల మాసుభద్రను చూడలేదనెదవు. ఇప్పుడు పను
నైదన యేడు నిండుచున్నది. నీచిత్తమంశయు మా సుభద్రపైన నుంచి
కొనియే నన్నిట్లు ప్రశ్నలు జేయుచున్నాడవు.

అజ్ఞ—(చిరునవ్వున) పట్టాభిషేకమున కెందరో సుందరీ తిలకము లగునెంచి
యుండిరి. అప్పుడు మీ సుభద్రను జూచుచుండు పనియేనా నాచుండునది?

గ.ను—మా సుభద్రను మాత్రమే జూచుచున్నానని నే ననుకొంటినిగాని, యింకే
సుందరిపై నీ కన్ను బారి యుండినది నే నంతగా గమనింపలేదు.

అజ్ఞ—నీ హాస్యోక్తుల కేమిలే? మీ సుభద్ర సంగతి నాకెరుకపరుప నలయునని
యే నీవు మనసు భద్రము అని ధ్వనిగలిగించియున్నావు. నీ నిశ్చయ
మంతయు దాచక వినరింపుము.

గ.ను—ఇంక దాపనేల? మాకృష్ణమూర్తిగారి యాజ్ఞచే యీసంగతి నీకు తెలియ
పరచుటకే యిప్పటి నారాక.

అజ్ఞ— ఏ మెరిగించితివి?

గను—బలరామన్న చుక్కోధనున కొసంగవలెనని యోచించుచున్నాడు. పెద్ద వారి యిష్ట మనుసరింతమన్న మాసుభద్ర నీయందే మరులు గల్గి ప్రతిదిన మును నిన్ను తన పతిగా నొనర్చుమని గౌరీ శంకరుల భజించుచున్నది. ఈ సందిగ్ధమునందు జిక్కి మా కృష్ణమూర్తి యోచించుచున్నాడు.

అర్జు—అట్లు నన్ను పతిగా యొనర్చుమని గౌరీ శంకరుల నర్పించుటయు, మీ సుభద్ర నాయందే మమత గల్గియుండుటయు, స్పష్టముగా నీ కట్లు చెలియును?

గను—ధర్మజు యౌపరాజ్యాభిషేకమున కామె యిచ్చుట కరుదెంచియున్నపుడు నీ యాపమును తానే రహస్యముగా చీతించి తన యంతఃపురమున నుంచుకొని నిన్నే దిలకించు చుండుననియు సభీజను లెవ్వరు లేనప్పుడు కేళీ శుకముచే నీపేరే బలికించుచుండుననియు, యీ సమాచార మప్పు డప్పుడు మా పెద్దవది నెగా రెరింగి మాఅన్న గాఁకి వివరించుచుండిరనియు నే వినియున్నాను.

అర్జు—కానిమ్మ. శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క నిశ్చయాభిప్రాయమేమి? నాకు చెలియచేయుమన్న ముఖ్యాంశమేమి?

గను—యోచించి తుదకు నీకే యొసంగవలెనని నిశ్చయించియున్నాడు. నీవు తీర్థయాత్రకు వెడలి సంవత్సరాంతమున సన్యాసి వేషముతో ద్వారకా పురమునకు జనుచెమ్ము. పిమ్మట శ్రీకృష్ణమూర్తియే గలడు.

అర్జు—సన్యాసివేషము ఆరెందుకు?

గను—యతులను జూచెనేని బలహీనుల కత్యంత విశ్వాసము. నీవచట చేరు సమయమునకు చాతుర్మాస్య ప్రారంభించును. ఆనెపముచే రెండు మాడు మాసము లందే యుండవచ్చును. సమయమువేది బలహీనులకు చెలియనివ్వకుండా నీవు త్వఱియ విధిగా సుభద్రను వెరియింపవచ్చును. కార్యము మించినంతట యెవరేమి చేయుదురు?

అర్జు—శ్రీకృష్ణునకు నాకొసంగు సంకల్పమేయుండిన తక్కిన యాదవులు, కౌరవులు నాకొక లక్ష్యమా?

గడు—మాఅన్న గారు ఏ కరిగింపు మన్నదంతయు, వివరించియున్నాను. మాఅన్న
. గారికి, ఏవువిన్నవించు వాక్యంబు లెవ్వియేనికా గలిగిన విమర్శింపుము.

అట్ల—

గీ॥ నేను తీర్థయాత్ర బూనిన గతిదెల్పు

వత్సరంబునకును వచ్చుననుము ।

పరమభక్తితోడ బ్రార్థించి వందనం ।

. బును నొనర్చె ననుము జనుము పురికి ॥

నేడును రేపును నిలచి అగతాయాసనివృత్తి యొనర్చుకొని వెళ్లుము, సత్రాజి
ద్విషయం తెరిగింతువు రమ్మ.

[అని నిష్క్రమింతురు].

[అవనిక దిగ జారును].

రంగపురోభాగము—హస్తినాపట్టణ వ్రాంత్యము.

గార్గ్యముని ప్రవేశము. (౬ అనుబంధము).

బలభంగుడు నన్ను వరనిశ్చయార్థ మీయ్యెడకు బంపి యున్నవాడు. చుర్యోధ
నునకట, సుభద్రనట, యొసంగుదురట, యీకార్యము సాంగమానా. నేనుద్వారక
నిర్గమించినది విషభుటికలయందు యాదుర్మార్గులు నన్నేమి యొనర్తుకో నను
భయము విషభుటికలైనను పుష్కలము శ్రేష్ఠమని నామతము కానిమ్ము. వర
నిశ్చయార్థ మరుదెంచిన నన్నేమి యొనర్తుకు, పూరకేభయపడుచున్నాను. యేమో
గుఱ్ఱులు. యీసంగతి అర్జునునకు తెలిసెనేని యిచ్చెదనన్నరిగకు బలరాముని
నిశ్చయ మొనరించుకొని వెచ్చినందుకు నన్నును, వొప్పకొన్నందుకు చుర్యోధనుని
పీడ విడపించును. యేమో పోయెద అయినది కాని చూతము.

(అని నిష్క్రమించును).

ప్రథమాంకము—ద్వితీయరంగము.

హస్తినాపురము.

చుక్కోధన—కర్ణ—శకునులాసీనులైయుందురు.

చుక్కో—కర్ణ! జూచితినే ఆబలభద్రునకు వాపైగల కరుణాకటాక్షము.

సీ॥ మేనత్త కొడుకును హీనునిగానెంచి

నాకొసంగదలంచె నాతినిపుడు ।

భోగధురంధర భాగధేయుడగాన

బాళినాపైగల్గె బలునకెలమి ।

యెంతరూపంబున్న నెంతశౌర్యంబున్న

ధనవిహీనుని జీవితంబు దగునె ।

కర్ణివైరివిక్రమ కృమశౌర్యుడో నాకు

నెలినివ్వకుండిన చేటుగల్గు ।

గీ॥ ననుచుయోచించి మదినెంచి యనుగమించి ।

పొంచిరప్పించగ దలంచి భూసురాభి ।

వర్జ్యనంపించె మనమతి భాసురముగ ।

ఫలపదార్థాదు లంపింప వలయుత్వరగా ॥

గార్జ్య—రాజేంద్రా! మీరందరు శుభద్రవ్యంబులు గైకొని, కీర్ణముగా తప్పక రావలయు.

చుక్కో—యీసంగతి పొండవులకు తెలియునా.

గార్జ్య—తెలియదు.

చుక్కో—నాకొసంగుట బలరామదేవునకేనా కృష్ణగుండరికీ సమ్మతమా?

గార్జ్య—శేనిచ్చటికి వెడలుటకు ముందుదినమురాత్రి వారందరు, నొక్కచో జేరి యుండిరట. నన్నిచ్చటికిఁ బోయిరమ్మన్నది బలరామదేవు డొక్కడు మాత్రమే! రాజేంద్రా! ఏకొసంగుట కెవ్వరికేమి యోచనగలదు. సర్వులు సమ్మతించియే యుంచురు. త్వరగారావలయు.

చుక్కో—నాకింకేమియు యోచన లేదు గాని తొలిసుండియు సుభద్ర నర్జనునకే యొసంగెద మనుచుండిరి. ఇప్పుడీసంగతి నర్జనుడు విన్నేని పరిణాసమయ మందేతెంచి గాండివము క్త బాణ శిఖలు వివాహమంటపంబు నిండించునని యోచన.

గార్లు—అందుకు మీరేమి తక్కువైనవారా? పూకకుండురా.

చుక్కో—నే ననునది చేతగాకకొను. శుభగంగము యుద్ధగంగముగా మారు నేమి నని యోచన. అయిన నేమి?

చం॥ రభస పరాక్రముండయిన

రాధ తనూభవుడండ సింధుభూ

విభుడగు బావయుండపటు

భీమబలుండగు హూమయుండనా ।

రభట కఠోర విద్యుషశిర

స్తటిక్ష్మంతను డేను ఖడ్గినె ।

సభదిరుగాడు చుండగన

జాలునె యర్జును శరయచ్చట

కర్ణ—(శిచి)

మ॥ భళిరే మెచ్చితి నేను గన్గొను మ

మద్బాహాగ్ని జాగ్నిన్మహా ।

బ్రళయోద్దండక పర్దిశూలసమ శ

శ్వేతడ ధారాహతి ।

గళభగ్నం బానరింతు నర్జనుని నీ

కల్యాణమం దార నీ

ప్పలుకుల్ మెచ్చితి శూర ధర్మమిది భూ

పాలాత్మజా జూడగన్ ॥

శకు—(లేచి) మీ కెండుకింత ప్రయాస. గాంధర్వ. తిరోధాన. కాంబరీ
ప్రముఖ మదీయమానా బద్ధుడై యర్జునుడు భస్మీభూతుడు గాక
నిలచునా. సమరమేటికి ? శార్వమేటికి ?

గార్వ—దుర్యోధనా నిక్కము నీవు చివాచమాడెదవు.

కర్ణ—వివాహ మాడకున్న నేవిడతునో మత్ప్రదరముల భస్మీభూతమొనర్చి
యర్జునుని వివాహసాంగము గావించెద.

దుర్యో—తీరయాత్రకై వెడలినాడని చెలసె.

శకుని—యెవరు ?

దుర్యో—అర్జునుడు.

శకుని—యేలనో ?

దుర్యో—వుండలేదా! పంచమహా పతిప్రతయైన మనద్రాపతి ఆ సతికొద్దో
నారచునిచే వారైచుగురు నియమింపబడి యుండుట

శకుని—అట్లేజరిగియున్నదేమో, సరిసరి తెలిసె చంపితినర్జునుని.

దుర్యో—(ఆతురముగ) అచెట్లు ?

కర్ణ—అదట్లే.

శకుని—తీరయాత్రకు ఒంటరిగా వెళ్లును. సరే చచ్చినాడనుకొనుడు.

కర్ణుడు—(కోపమున) యేమీ నిన్ననుకోవలసినదే చచ్చినాడని; గతించినాడని;
మృతిజెందినాడని; డింకకొట్టినాడని.

శకుని—(అచ్చగొని) దుర్యోధనా కర్ణ డీటునెను.

కర్ణ—భీమ రణరంగమున ముఖముఖాః గదసి కవకపుంఖిత మార్గణ ధారా
పాతంబొనర్చి, పిండిత, మర్దిత, విఘటిత, విభ్రంశిత, ధ్వంశిత, రథ, ధ్వజ
కోదండ సైన్యమయంబు జేయకుండ మాయమట; యేమిమాయము!
నీమాయము; ప్రతిపక్షోపాయము; రణపాధేయము; గుణాంతరాయము;
దురభిప్రాయము; చాలు. ఛీ నోరుమూరము.

శకుని— తీరయాత్రకై వెడలిన వాడెచ్చట విశ్రమింపడా. నిద్రాబోపడా
యేమిమాటలివి కర్ణా!

కర్ణ—నీమాయచే వాడు నిద్రపోవడుకాని నిన్ను మాత్రము దీర్ఘ నిద్రనొందించును
దుర్యో—కర్ణా దయయుంచుము. కోపగింపకుము. మామా కానీ చెప్పము.

శకు—కర్ణడు కోపగించుకొనకున్న నేనొక్క-మాయబన్నెద
దుర్యో—ఏమిమాయ?

శకువి—వింధ్యారణ్య పాత్రముననేగదా మన హలయుధుని తమ్ముడు
విద్యున్నాలి యున్నవాడు.

దుర్యో—ఔను

శకుని—అంతయు చెల్వదరమ్ము. పిదప నిస్సందేహము నిరభ్యంతరము.

దుర్యో—ముసిందా? తాము జనుడు త్వరలో శుభద్రవ్యంబు లంపించెద.

(అందరు నిష్క్రమింతురు)

గార్జ్య—(ముందరికివచ్చి) యిటులేకున్న నీగురాత్ములకు చుష్టచతుష్టయులను
పేరుగలిగెనా కర్ణుడొక్కడు మాత్రము. నిజధర్మాను వృత్తిమాటలాడెన
ది పుట్టుకమహిమ

మ॥ అర్జు వమేఖి లావలయితాబ్జభవాండ

ధరితిగి నెల్లనీ

కర్ణుడెయ్యె జాలు ఖలకౌరవనాథుని

చెంతజేరుటా ।

దుర్జయభాన మబ్బెనతి దుష్ట తలంపులు

విారెనక్కటా ।

వర్ష విహీనురీతినిట వర్తిలనయ్యె

పురాకృతంబునన్ ॥

పోనిమ్ము వాకథనాయది వరనిశ్చయార్థమై జనుడెంచిన నన్ను గౌరవించుటో
బహుమతు లాసగుటో యాదరించుటో హరిహరీ గంధర్వ నగతము — శశ
విహేము. కులనాశకులు. పంశదూషకులు వారన్నప్రకారం మాడుట
నిక్కువము. వివాహమబద్ధము. నేను విషఘడియలయించు పురంబు

నిర్గమించినను పుష్యకాలమగుటచే నీదురాత్మలు నన్నేమియుఁగర్పక విడచి
యున్నవారు (పుష్యకాలంతు గార్గ్యః) అనువాదులతో ప్రియాణములకు
సరియైనది. నాప్రాణములు నేనుదక్కించుకొన్నాను మర్యాద విహీనుల
చెంతకు బంపినందుకు బలరామునితప్ప! వత్సకొని వచ్చినందుకు నాతప్ప!
(విప్రాఃపశ్యమబుద్ధయః) యిప్పుడేమనుకొన్న నేమి బ్రయోజనము.

[అని నిష్క్రమించును]

—అపనికబడును—

ప్రథమాంకము తృతీయరంగము.

గంగానదీతీరము.

వికారదుడు. అర్జునుడుబ్రవేశము.

అర్జు—

గీ॥ మంగళతరంగ సురసంగ మదనజనక
పాదనంభూత దివ్యాంగ పాపభంగ ।
హరజటారంగ మునిమాన సాబ్జభ్రంగ
గంగ గనుఁగూ సఖాపాగడంగదరమే ॥

వికారదా కమల కుశేశయాది పుష్పసౌరభ్యము మనంబున కానందం
బొందించుచున్నది. అనవరతమెడతెగని తరంగము లాకసంబు నంటుచున్నవి
తుమ్మెదలు ఝంఝుమ్మరని బాడుచు కమలములపై వ్రాలుచున్నవి. కల
హంస కారండవ జలకుక్కుటాది పక్షులకల కలము హాయిగొల్పుచున్నది.
అహ యీనదీజలంబులకా స్నానమాచరించి గంగాభవాని నర్చింతమురమ్ము

వికా—చిత్తము

(అర్జునుడు వికారదుడు చేతులు జోడించుకొని.)

(అ అనుబంధము).

అర్జున—వికారదా నీనిచ్చట జపంబొనర్చుచుండెద, నీవు ఫలపుష్పంబుల గొని
లేమ్ము

(వికారదుడు ఫలపుష్పములకై నిష్క్రమించును)

(అర్జునుడొక రస్యాలవృత్తి ముక్కింద జప మొనర్చును)

(అంతరావనిక దిగజారును)

(రంగ పురోభాగము మరియొకపక్కనుండి కనకపాత్రతో

ఉబాచి బ్రవేశించును)

(అనుబంధము)

అహ! యేమి నా పురాతనమా మణికంఠరుడు వెల్లిన పృథ్వాంతం బెరింగినది
మొదలాయెదను భూసాలుడే విరుడు కావలెననిజింతింతును. దేవాగ్న్య
నాగు లాచరింతును. ధూసురులను భోజనంబొనర్పింతును. వుపవసించును.
(కంచుకములొనున్న చిత్రపటము దీసి చేతయందుకుకొని) యాచిత్ర
పటమే యెవని భావించును. యేమిబ్రహ్మజనము? ఇంద్రప్రస్థ
మునకుఁ బోవునా. యెట్లు? యేవిధి అంతసాహసమా. ఛీ స్త్రీజన్మమేమిటిక
మగవారికి తమకొరెచ్చెదలియకేయుట స్త్రీలకసమంజసము. నామనోహరు
డిచ్చటి కేమిటి కరుడెంచును. తలచి, తలచి. వేసారి గుక్కెట్లు మింగి
మోహతిక్రమముచే నుబుకు కుచములనదిమి నామోహము నేనే అర్చన
యింతును (బోపల కల కల ధ్వని యాలకించి) యేమి? యాశ్చర్యము.
యెంతమానవాయె సోటికేర్వరాభీషేకిమునకై జలంబులకొని నను
వారిచు చేనరుడెంచితిని. యానదీతరంబునం బెవ్వరో మానవులు గంచరించు
చున్నట్లున్నది. మానవులు రాగ ద్వేషము క్షమదోస్త్రులు. పుత్రాంతంబు
లేమిసంభవించునో. అటబోకున్న ప్రిదోషకాలాతీతంబగును. అందుచే
పూజాభంగం బొనర్చు దోసంబుల్లు ప్రిదోషకాలా తీతాతురభీతచే సఖి
జనుల సహా పితములు మరచితి. కాని నాయద్యుక్త ఘటికాప్రభావమున
నితరుల కగుపడవండ జలంబులకొ బెచ్చెదగాక.

(వెనుక అవనికనెత్తబడును)

(ఉలూచి జపంబు సల్పుచున్న అర్జునుని గాంచును)

(మాచి మాయచాలించి పలువార్లు గాంచి తదీయమోహనాకృతి
కన్నులకు మిరిమిట్లుగప్పిన నులికిపడి)

కం॥ మారుడో మారుడోయీ ।

సుకుమారుడు విద్యాధరీకుమారుడో శశియో ।

భూరమణుడైన పార్థుడో ।

యేరీతీ దాళు దాన నీమోహముచేకో ॥

(అనుబంధము)

మ ॥ హరుడా కాదు సురేంద్రు డాభిమత

శ్రీయజ్ఞా తుడా కల్లయా ।

నగనీజోద్భవుడా హుళక్కి శశియా

సం దేహ మామారుడా !

సరిలేడంబుః మిశ్రుడా పొనగి

దీనంపూర్ణ తేజుండును ।

డర జంభారి కుమారు డర్జున మసీ

ధౌరేయుడే జూడగాకో ॥

సుభాకరసమాన విదవ్రాతసన్నమా. సంపంగిపువ్రుతో తులసిసూగు నాసిక
సామమార్మమా. శంఖ ద్వళ కంధర సుందరమా. కరికుండభుజాదండావంబ
రంభా మీసాలలోని నవ్వులవెన్నలలా. యితరులన నమ్మజాల. నమ్మజాల. భూనో
పాలన కళావిలాసుండగు అర్జునభూపాలు డేహానని సంశయము గల్గించున్నది.
యెందుకు హనువంట్ల పరువులు బాగుచున్నది? కానిమ్ము. పరమసమాధి నిష్పచే
విముక్తోత్తరీయుండై యున్నవాడు. నా మనోహరునకు వెన్నునమచ్చగలదని
వినియున్నాను. జూచినచ్చెడ (అని వెనుకభాగంబునకరిగి మచ్చను గాంచిముందరికి
వచ్చి) యిక నిస్సందేహము. అహ యితనిపటము నాచెంతనుండియు,
నింత యనుమానించితిని. చామనిచాయ, బవిగడ్డము, వెన్నునమచ్చ. ధౌరా

నాస్యాకేవ్యరుండైన విజయ భూపాలుడే. అటులేకున్న యులూచి తానుకోరిన పురుషునిగాక నన్యులజూచిన మాత్రముననే హుహించువా? క్రిమదానికేమని పుత్రికయై నీచవృత్తి బాల్బుకువా? హుటకేవ్యరార్చనా ఫలంబు నేడు సిద్ధించె.

సీ॥ ఈమోహనాకారు నెలమి గూడకయున్న

తరళాక్షి స్వర్ణాభతనువదేల ।

యీగంగగజయాను కాగలింపగలేని

కరియూన వక్షోజగిమమే॥ ।

యీశశాంకానునితో శయనింపని

కనులాటి జన్మంబు గాంచనేల ।

యీమనోహరమాప మీక్షింపకుంజిన

చెలియబోచనముల కలిమిగోరె॥ ।

సీ॥ బౌర యీసాంపు నీపెంపు నీరమణిత ।

నీయెయారంబు నీచెల్వు నీమెలుంగు ।

నీమహాశ్చర్య రూపంబు నెన్నడరమె ।

మరునికైనను నిర్జరవరునికైన ॥

పూర్వసుకృత ఫలవిశేషమా! భుజన మోహనకృంగారరసమా! నిజదాన హృత్క-
లంక హరణశంకరకృత మోహన విద్యామహాత్మ్యమా! మందాకినీ స్నానఫలాను
భవ సమయమా? హుటకేవ్యర రార్చనాతపః ఫలితమా నీమి రూపము. నీమి
శృంగారము. దర్శనమాత్రముననే స్పర్శసుఖంబు జనించె. స్పర్శసుఖంబునడ నిం
కంత సుఖానుభవమా? అయిన నేమిప్రయోజనము

కం॥ వ్రత పరిపూర్తిగ నా ప్రియ ।

పతినిగ్ గనుగొంటి నాదు పట్టణమునకు ।

యితనిగ్ గొనిపోవగనే ।

మతముగ్ రాదయ్యె నింక మాయ యొనర్తు ।

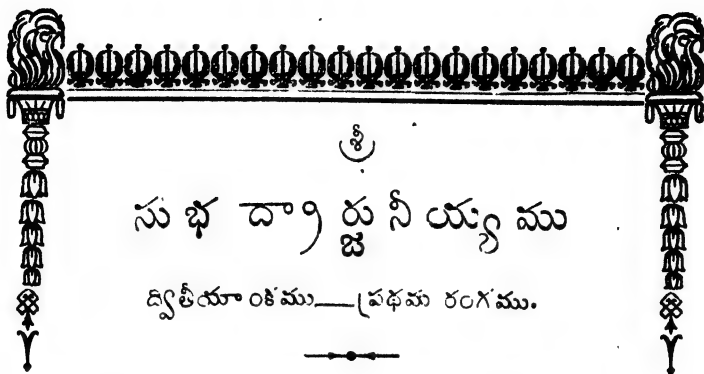
సంతసించుచున్నదానను వాకోర్కె శరవేరివగదా సంతసించవలయు చూడకున్న
శంతప్రయోజనమో చూచియు నంతియే. సంభాషించుటకు జపంబానర్చుచున్న
వాడు. తిరోధానమాయచే మాపురంబును జేర్చడగాక.

[అర్జునుని సమీపించును]

(అననికబడును)

ప్రథమాంకము సమాప్తము.

భోగవతిపురము—ఉలూచి యంతఃపురము అర్జునుడు హంసతూలికపై గూర్చుని
జపము సల్పుచుండును.

ఉలూచి ప్రక్కన నిలచియుండి ముందరికివచ్చి

(౧౦ అనుబంధము)

సీ॥ మదననంగర కళామధుర సాస్వాదన
కిదిగదా తగువేళ యిందువంశ ।
కుచకుంభ శిఖిగాగ్రగురు నఖిక్షతమున
కిదిగదా తగువేళ కదనవిజయ ।
అధరబింబామృతానంద వైభవమున
కిదిగదా తగువేళ మనన మదన ।
ఘనసారసౌగంధి కాలేపనంబున
కిదిగదా తగువేళ యిందువదన ।

సీ॥ కపటిజపమేడ నీవేడగలియుటేడ ।
చాలుచాలును కనువిప్పుకేళినల్పు ।
రమ్మికాలింపు దయజూడు రాజతనయ ।
మోహనాకార ధీరసంపూర్ణమార ॥

యారాజకుమారుడు జప మొనర్చుచు ప్రపంచభ్రాంతినిదలి యచంచలుం
డైయున్నవాడు మేల్కొల్పుట మహాదోషంబని పెద్దలు విచింతురు. ఇతని క్షణిక
బాడమునకు నిచ్చట విశ్రమించెద. (విశ్రమించి నిద్రించును)

(అర్జునుడు కనుదెరిచి ఆశ్చర్యమభినయించి లేచి)

ఏమిచ్చితము! యాయంతః పురంబెక్కడిని యాతల్పమేమి? యాకర్పూర
ధూప ధూమపటిలీ సుగంధ బంధురంజేమి?

సీ॥ గంగానదీతీర శృంగారసైకత

స్థలబాసి పాన్పుపై నిలచుటేమి ।

శుకపికకు హలకార శోభితంబగువనీ

స్థలబాసి గృహమందు నిలచుటేమి ।

సరసిజపరిమళ భరితంబుబోయి

కర్పూరగంధ సారభ్య కరమిదేమి ।

పుష్పపరాగస ద్భాషితంబేగియీ

స్వర్ణధూళీ గర్భ సాధమేమి ।

గీ॥ జాహ్నవీ తీరమెక్కడ సాధమెచట ।

చిత్రనూయెను జూడ పవిత్రుడైన ।

సన్యసాచిని నేగానో స్వప్న మొక్కో ।

గంగలోన్నాన మొసరింప గల్గుఫలమొ ॥

విశారదాది నాన్నే హితులెందు జనియున్నవాగో (అని వెనుకప్రక్కన శయ
నించి యున్నఉలూఢినిగాంచి)

శా॥ ఔరాయీనగుమోము సోముతెరగౌ

రౌరాతి వాల్చుపులు ॥

పైరాగుబ్బల యుబ్బుగాంచ పై పై

రాధ రోష్టంబు వ

హ్వరే కన్పమరీతి భాతి వహవారే ।

దివ్య నాసంబు మ ।

ర్జూరే కీల్బడ పెంపు సొంపుగల దీ ।

సాధ్య మహం బెవ్వరో ॥

యాసతీతిలకంబెవ్వరో నినురించుచున్నది. మదనధనుర్భాముక్తా సాయకమా
కాదు. నిలతోయదమధ్య విరాజత విస్ఫుల్లేఖయా. కాదు కాదు. శరన్నరజారిక
శయా ఆదియుగాదు. భువనమోహనశృంగార మూర్తీ భవంబు కాబోలు యేమి యీ
తనూవిలాసము.

సీ॥ ఔరఉన్నెరివేణియంబుదంబుసునవ్వు

కడద్రోచుమధ్యంబు కరివధూటి ।

రాకాశశాంకుని రాకొట్టువదనంబు

దిగద్రోచుమధ్యంబు మృగస్మపాలు ।

కుచకుట్టిలమఃస్వర్గ కుంభంబులకొట్టు

తాత్సాగమొనరించు తొల్నిధరణి ।

గరువంబుగొను దేహ కాంతిగాంగేయంబు

పరిహసించుగళంబు పంకజమును ।

మారునారినిగేరు నూగారుసారు

కనళికాదండ విదళనక్రమశరోగు ।

కలగవోల్లసమాధుని గులుకు పలుకు

బాలనేలీలస్మయించె పద్మభవును ।

ముసజనహృదయ ధైర్యలతాలపిత్రంబగు నిట్టి శృంగారం బెచ్చటనైన గ
లదే. యీకాంత ముఖలక్షణంబులు గన్నవిరహవేదనాని మగ్నమానసయై యు
న్నట్టు స్పష్టపడుచున్నది. యీసతితో రతీక్షీడస్థినిగదా యదృష్టంబుఫలించు. స
కల మహిమలయంబునగల చెయవలకీ చెయవంబుగలదే నామనంబునందేలకో వి
రహమర్రట్లుగుచున్నది. మదిచిక్కబట్టన సాధ్యంబైయున్నది. బలిమిట్టి రతు

లదనువును (అని వెనుకకు రెండడుగులిడి) (యోచించి) హాహాతీ! ఏచా
పాండవాపశవా యెట్టిదుష్కృత్యంబునకు బాల్పడుచున్నవాడవు. ఔరా! ఏవ్రతం
చేగతి బట్టించితివి. ఏదీక్ష యేపక్షంబున వైచితివి. ఏపరనారీ భ్రాతృత్వంచే
ధాత్రిక విడచితివి. మోహవశమున కన్ను గానక తీర్థయాత్రానియమంబు విపర్జిం
చివంటరియానొక్క వాల్గంటిగనిన మాత్రంబుననే యిట్టిగతి బట్టితివా? యీ
సతీగ్రహణీయో వారాంగనయో శాస్త్రహణీయో ఏచజన్మయో నెటుంగక తార
తమ్యంబు పరీక్షింపక కలగోత్రంబులు విచారించక వావివరస రెటుంగక మోహ
పిశాచ గ్రస్తుండవైతినే చాలు చాలు యోగ్యత యగుమడించుచున్నది. కొంచము
నిదానించుము. అన్నియు విమర్శయగును. యీసతీకథలుచున్నది. విచారించెద.

ఉలూ—(కదలును)

అర్జు—మానిసి (ఉలూ లేచును)

అర్జు—

కం॥ ఎవ్వరిదానవుభవనం ।

బెవ్వరిదీభువనమునకు నెయ్యదిచేరా ।

యివ్వీధినుండెద వే టికి

జవ్వనినాతోడబల్కు సంశయపడకక ।

అర్జు—ఏనామధేయమేమి?

ఉలూ—ఉలూదియంచరు

అర్జు—మానవతీ మణిని వెవ్వరు?

ఉలూ—తమబహిః ప్రాణమను

అర్జు—ఓహో! అంత ప్రాణముగదా

ఉలూ—అదియు

అర్జు—సరియుండనిమ్ము. యీపురినామధేయంబెయ్యది? యిందునకధిపతియెవ్వరు

ఉలూ—నిజసహస్ర ఫణాగ్రలీలాకంచు కీక్రుత బ్రహ్మాండ భాండుడా అదిశేషభు

జాపరి పాలితభోగవతీ నామనగరము

అర్జు—అట్లైన యిది నాగలోకమా?

ఉలూ—ఔను

అర్జు—యీసౌధమెవ్వరిది?

ఉలూ—తమదిగాదా

అర్జు—నాయనియా అదెట్లాను?

ఉలూ—నేనే తమదానైన నాసౌభింకనెవ్వరిది?

అర్జు—(తనలో) యేమిచిత్రముగానున్నది అంతకంతకు సమీపించుచున్నదే కాని
ముగ్ధ (ప్రకాశముగా) నేనిచ్చటి కట్టువచ్చితి?

ఉలూ—తిరోధానమాయచేదెచ్చితి?

అర్జు—కారణమెయ్యది?

ఉలూ—యేదేని యొక కారణముగల్గియే

అర్జు—యేమి కారణము?

ఉలూ—శరణాగతోద్ధరణము

అర్జు—భయపడకుము. అభయమిచ్చితిని యికనెల్పుము. కారణమెయ్యది?

ఉలూ—ప్రాణరక్షణవిచారణము

అర్జు—ప్రాణమునురక్షించెద కారణమెఱిగింపుము

ఉలూ—మనోవ్యాకులవిచారణము

అర్జు—మున్నేయభయమొసగితి నికమనోవ్యాకుల నివారణమేగదా! కారణము
ఏచింపవేల?

ఉలూ—నిక్కముగా ప్రాణరక్షణ మొనర్చితివిగదా!

అర్జు—నిజము ప్రాణభయ మెవరివలన?

ఉలూ—ఇంకవచ్చిం చెద ప్రాధాంగ నా హృదయవిదారనివలన

అర్జు—స్త్రీజనహృదయ విదారకుడెవ్వడా గురాత్ముడు

ఉలూ—త్రిలోక మోహనాకారుడు

అర్జు—(తనలో) నామనస్సునకు వచ్చియున్నది. తెలియనినానిరీతి నటించుచు నీసతి
తోనే యనిపించెద (ప్రకాశముగా) నాకర్థముకాలేదు.

ఉలూ—జిష్ణుజైత్రధ్వజకుమారుడు

అర్జు—ఓహో మారుడా! ఆనంగుడు నిన్నెట్లు బాధించె

ఉలూ—ఆనంగుడుగాను శుభాంగుడే సమాపుడై యెరుటనున్నవాడు

అర్జు—నేజాడలేదు. నాకగుపడలేదు. యేమిచేయచున్నవాడు?

ఉలూ—మోహవిభ్రాంతిచే బ్రాధించుచున్న యువతిని మాటలచే దృష్టిపరచుచు
న్నవాడు.

అర్జు—యేమిమాటలివి నిపలుకుల కర్థమొనర్చుట కసాధ్యము అభేద్యము

ఉలూ—రాజ కుమారుడవు శత్రుజనమారుడవు యౌవజితమారుడవు పాండవ
వలితోద్రాడుడయ్యును నాప్రార్థనోక్తులకర్థంబుగాదన్న నేనేమనివచింతు

అర్జు—చిత్రము నేనర్జునుడనియు పాండవ వంశోద్ధారుడనియు నీ కెట్లు చెలసును?
ఉలూ—దేవా! నేనెన్ని విధముల బ్రార్థించినను నాహృదయమెఱుంగవైతివి కాదు
కాదు. మనస్సునకుస్ఫురించియున్నట్లునటనజూపుచున్న వాడవు స్త్రీ జనము తమహృద
యములు మను మున్నే పురుషులకెరుకపరచుట యనమంజసంబని బయలుపడక గ
ర్భీక్రతులుగా వచించినను రసికజనవశోభిరాముడవగు నీవు నాహృదయస్థితి నా
నోటనే వినదలచి యెఱుంగనివానివలె నటనజూపుచున్న వాడవు.. యింక దాపజాల
తాళజాల శరణాగతపరిపోషణుడవు. అభయమొసంగియున్న వాడవు. ప్రాణదా
నంబొనర్చితినని శపథపూర్వకముగా బలికియున్న వాడవు నిక్కము వచించెదద్రో
పదీ స్వయంవిరకాలమున మత్స్యయంత్రముద్రుంచి కాంతన పరించితినని మత్స్యచో
దరునకు మణికందరుడు చెల్వినప్పటినుండియు నీచిత్రపటములిఖించి తెప్పించి చెంత
సుగమకొని యిట్లీచూడుము (పటముగజూపుచు) యిదియే పాణిజాధారమని దలం
తును. నిన్ను పతిజేయవలెనని హాటకేశ్వరు నర్చింతును. మనమిరువురు నేకశయ్యాధి
ష్టితులైయు పరతినమరతు లొనర్చునట్లుల కలగాంతును. యీ ప్రదోషకాలదేవా
భిషేక జలాపేక్షచే గంగానది కేతెంచి నిన్ను గాంచి మోహించి యిచ్చటికికె
చ్చితి. నాకోర్కెలీదేర్చుము. ప్రాణదానంబొనర్చుము.

అర్జు—రామరామ (అని చెవులు మూసికొనును)
ఉలూ—యెందుకట్లువచించెదరు. నేనును రామయే

అర్జు—యెంతటిమాట వినుపించితివి?
ఉలూ—శూలప్రహరమా తప్తతైలస్పర్శమా.

అర్జు—పరాంగనలగూడుట మహాపాతకముగాదా?

ఉలూ—నేనుకన్యకనుగాదా. పరకాంతకన్యకాదా?

అర్జు—కన్యక వేననుకొందము సంకల్పపాణిగ్రహణంబైనను గావలయుగదా

ఉలూ—ద్రౌపతీస్వయంవిరము వినినతక్షణమే నామనము పాణిగ్రహణంబైయున్నది

అర్జు—నేనట్లుదలచుకొనలేదే

ఉలూ—యిప్పుడుదలచుకొని

అర్జునుడు (౧౧ అనుబంధము)

అర్జు—క॥ లేమావినువ్రతినై నే

భూమిప్రదక్షిణము జేయబోవుచునిటులక ॥

కామినులగూడగానగు

వామగువా దిగులులేక పల్కుటతగువా

ఉలూ—శరణాగతరక్షణము భవ్యశుభకు భూషణముగాదా!

అట్ల—తీర్థయాత్రా దీక్షీతుడ నన్ను పరింపకుము మోహింపకుము

ఉలూ—కౌంచపదవృత్తము

మూరళరీరా సూరివిహారా

మదనశరములిదె మదవిదళించెన్ ।

కోరినదానన్ కూరిమిమొరన్

కులసతిగను ననుగొనుతమిమించెన్ ।

అట్ల—కౌంచ

వారిజనేత్రా వర్ణితగాత్రా

పరసతిగవయగ పరమభవంజా ।

జేరకుచెంతన్ గోరకుమింతన్

శివశివబలుకకు చిరమెనుఖంబుల్ ।

ఉలూ—గీతం

గీ॥ మదనసాయకబాధకు బెదరినీడు

ప్రాపుజేరితిజేకొని రతులదేల్పు ।

ప్రాణదానముకన్నను ప్రబలమైన

వ్రణములుండునె ధరలోనప్రాణనాథ ।

నన్నుకన్నె గానెరుంగుము. నీయందేయనురాగ రసభరితయనుకొనుము. మన
పాణిగ్రహణ భార్యయనుకొనుము. యీకాంతకోర్కె పెరవేర్చుకున్న ప్రాణత్యా
గం బొనర్చుననుకొనుము. స్త్రీవిధాదోషబ గ్ధుడనగుదననుకొనుము. నాయొప్పదము
నకై యింతప్రబలేమాయున్నది. బలాత్కరించి వైబడిగాఢాలింగనం బొనర్చిన
భూపతిదక్షిణ వ్రతంబే చందంబున నుండుననుకొనకుడు నాథానాకోర్కె దీర్చుము
యేల ఈ కఠోరహృదయము.

అర్జు—నీవు నాగకన్యకపు నేనుమానవుడను. యితరజాతినిగూడుట కాస్త్రసమ్మతముగాదు. నీకోర్కెచాలింపుము.

ఉలూ—నీవిటులాడ నే నేమనివచించునుతోల్లి త్రిరామమూర్తి కుమారుడైన కుశమహారాజుమాకు ముద్దలినివరించలేదా? పురకుత్సమహారాజుడు మానరృదంబెండ్లి యాడలేదా? నీమనమొక్కటియే యనవసరధర్మ ప్రస్తాపితయైయున్నది. పంచశరు డదలించుచున్నవాడు, కనికరించుము.

అర్జు—(తనలో) యికతాళిజాలి (ప్రకాశముగా) తరుణీనావత పృథ్వాంతముదెలియబట్కితినిగాని

చం॥ నినుగనుగొన్నమాత్రమున

నీరఫలాశనులైనమానులా ,

మనసిజబాణజాలముల

మందురలేమె మితారి నాపయిక్ ,

గనికరముంచి మోహమగు

కొగిలియిమ్మ సృతంబుగాదునే !

ననుపమమారుకేళిన నయంబును

గూడుదుసంశయింపకే ||

(అలింగన మొనర్చును)

ఉలూ—(సిగ్గున తలవ్రాచును)

అర్జునుడు (౧౨ అనుబంధము)

అర్జు—(ఉలూచి కరగ్రహణమొనర్చును)

తెరబడును.

ద్వితీయాంకము—ద్వితీయరంగము.

గంగానదీతీరము.*

విశారదుడు ఫలపుష్పములుగైకొని బ్రవేశము.

విశా—రాక్షోద్రా అర్జునమహాపాలా యేమిది యిచ్చట జపముసల్పుచుండిన గోచరుడై నిరుత్తరుడయ్యె. మరలవిలచెద.

రాజేంద్రా—సంక్రందననందనా అర్జున మహీపాలా శభోత్తమా (భయమున)యిం
కేమిగతి. దైవమాయెటకరిగి యీ చెట్లచాటున నిద్రించుచున్నవాడా పిపా
సాపరుండై గంగానది బ్రవేశించెనా? చూచెద.

(పోయిచూచి మరియొకప్రక్కన ప్రవేశించును.)

సీ॥ తరులారవిరులార దరులారజూపరే

వనజాంశుడైనయర్జునమహీశు

కరులారహరులారిగు లారజూపరే

ఘనశౌర్మ్యుడైన యర్జునమహీశు ।

మణులారగణులార ఘణులారజూపరే

మనసిజాకారునర్జున మహీశు ।

యెలులారయళులార పులులారజూపరే

దినకరతే జనర్జునమహీశు ।

దారులారభూమిదారులార మనోజ్ఞ

శారులారరాజకీరులార ।

బైరులారముద్దు పారావతములార

శ్రీయుతాంగుపాండవేయుజెప్పుడీ ।

అక్కటా! నదిని బరకొందిల్లి పాదల వెదకిల్లి. సైకతస్థలం జూచితి చంద్ర
కాంత వేదికలనరసిల్లి వనముల విమర్శించిల్లి. నాశ్రమముల బరిక్షించితి వృధాప్రయా
సయే క్రూరులైన ధృతరాష్ట్రపుత్రులేదేని మాయబన్నిలో బద్ధానురాగుడై జన్మాదిగ
డబాయని నామిత్రు గుగుణపాత్రువిమతైత్రు పరమపవిత్రు విడచి నే నెట్లుబండును
అయ్యో! యీపాపిఫల పుష్పరీబులకే నేమిటికి జనిల్లి నైన మరల సంబోధించెద.

ఉ॥ ఓనరసార్పభామ సరమోదిత సుందరకామసత్యసం

ధాన రనాథసోమరిపు ధారుణీనాయక భీమపాండవే ।

యానతపోష నీమపరి యాచకమేలనో హోసుమిత్రమా ।
గానగలేక స్రుక్కితినికాంక్ష దలిర్పగరాగదేదయన్ ।

ఇంకొక్కడిమిత్రుడు. యింకొక్కడితీర్థయాత్ర. యేసురాత్ములచే నేమిబాధ
బడెనో. జపతత్పరుడైమైమరచి యుండెనేమో. అడవులలో సంచరించునప్పుడంత
టినియమమా. అంతిటిభక్తియా. యిప్పుడానియమమేమైవారక్షించెనా? నేనెన్ని
మాదులో జెప్పియుంటినే “పశ్చిమాద్రవదాచరణ్” అనియుండలేదా? యిదో
గాండీవ మిచ్చట నే బడియున్నదే. ఇంకభిక్షముమాత్రమా అదియునిచ్చట నే బడి
యున్నది. యింకేమిగతి.

(౧౩. అనుబంధము)

నీ! గాండీవరాజమా! ఖండితా హితశిరః

కుంతిలాభిక లనత్కాంక్షువేడి ।

కోదండమా! మత్త వేదండదోర్గండ

దోర్గండగుప్త వేధోండుడేడి ।

కాండీరమా స్ఫురత్కాంక్షైకదుర్లభ్య

కాండాటఘన యంత్రఖండుడేడి ।

ధనురాజమా! చంద్ర దినరాజతారాభి

చిరకీర్తిదిగ్రమా భరితుడేడి ।

వాసవేయునిజూపు శరాససంబ

కాంతిజితహేము జూపునత్కర్మకంబ ।

శరవరుజూపు బాణతూణీరకంబ

భూవతినిజూపు మహనీయ్యచాపవర్య ।

హరిహరీ యాయంధకారబంధురంబు నందింకెచ్చట శేగెనని జూతును.

యింద్రప్రస్థమునకేసిన ధర్మభూపాలుండరుడెంచి యర్జునుండే డీయనిన నే నేమి నివదించు. కార్యముచెడియె. నేనిచ్చటనే ప్రాయాపవేశంబొసర్చెద (అంతలో దక్షిణభుజనమునము లదరును) యేమిది! దక్షిణభుజయనములదరచు శుభమును సూపింపుచున్నది. తెల్లవారువరకు విశ్రమించెద, అదేతెల్లవారుచున్నది. సంతలో జనుడెంచిన సంతసమేగదా లేకున్ననిప్పటియోచన.

(అనుచున్నంతలో అర్జునుడు బ్రవేశించును)

విశా—(ఆకురమున) అర్జునా! అర్జునా! (అని ఆలింగనమొనర్చుకొనును)
యిదిస్వప్నమా లేక నిక్కముగానిను జూచుచున్నానా?

అర్జు—విశాగదా యెంచుకొంత భయపడియున్నాను! మోమున విన్నదనము నయనము

ల నారిధాగ గాత్రమున చలనము చరణములతోట్రుపాటు

విశా—ఏలేమికి నాప్రాణములున్నవో లేవో తెలియకుంటి నేడుగదా ధమ్యడైనైతిని
ఏవెచ్చటికరిగియుంటివి?

అర్జు—ఏమనివదించు నిచ్చటజపముసల్పుచుండినది. ఏవెరంగుచువుగదా?

విశా—చూచియుంటిని

అర్జు—

గీ! జపముజాలించికునువిచ్చి స్వర్గరచిత

సౌధమునహంస తూలికాశయ్యైషన ।

సుండుభువనైక శృంగారనొక్కనాగ

కన్యకామణి గాంచితిగాదెసఖుడా ।

విశా—చూచి

అర్జు—చూచితిని గాని, ఆహా!

క॥ ఆరూపమావిలాసం

భారతికేళి విహారమాసుఖశ య్యా ।

గారంబాశృంగారం

బేరామలయందు గాననీసతిదప్పక ।

విశా—వోహో సౌందర్య వర్ణనసరియే. రతికేళి సౌకర్యంబ భివర్ణించుట చిత్రము

గా నున్నది. ఆడెట్లుచెలసె!

అర్జు—మిత్రమా తెలియకనే వదించితి ననుకొంటివే.

విశా—యేటిరింగిరిది?

అర్జు—హంసకూటానికి పై జేర్చి నన్ను బ్రాధించె. ద్రాపతి స్వయంవరము వినిన దాడిగా నన్నే పతిగా గోరివదట. నాచిత్రపటము లిఖించి ప్రాణాధారముగాకండుకములో దాచియుండునట. నిరతమునన్ను గలియునటలకలగనునట. పటము గవ్వపప్పుడంతయు మోహనకముననబుకు కుచముల ననిమితన మోహముతానే కాంతిసూక్ష్మకొనునట. యేకారునట. గ్రుక్కెక్కుమింగునట. నన్ను పతిజేయలెనని హుళకేళ్ళరుని కిజించునట. ప్రదోషకాలదేవాభిషేక జలాపేక్షచే గంగానది కేలేంచెనట జపముసూచునన్న నన్ను గాంచెనట. తిరోధానమాయచే నన్ను భోగవతి పురంబు జేర్చెనట. తానాది కేమని పుత్రికయట. పం నిగముల బ్రాధించి వలచి వలపించె రత్నీకీడా సంయోగ యోగం బెట్టిదోసద్యో గర్భంబునందొక్క పుత్రుండుద్భవిల్లె. నిరావంతుండని నామకరణం బొనర్చితి.

విశా—సరి అన్యోన్య లోకనము యిప్పుడే. గాంధర్వా వివాహము యిప్పుడే రత్నీకీడయు నిప్పుడే. గర్భము యిప్పుడే. పునహారాకయు నిప్పుడే. యిట్లుండ వలదా. పోసి నాగలోకమునుండి యిచ్చటికి నిరాక యెట్లు?

అర్జు—

క॥ ఆసతివగాయా బలమున

నీసన్నిధిజేర్చెనయ్య నిక్కముగానిక ।

బాసిసకలేమున సఖుడా

జేసితివపచారమో పుసిద్ధముమదిలో ।

రహస్యగమనమునకు త్తమింపుము.

విశా—సంతోషమాయే? నైవనింక యింద్ర ప్రస్థమున కరుగుదమా?

అర్జు—అదేల, తీర్థయాత్రమువలదా?

విశా—అయినదీ తీర్థయాత్రము. సార్థకళిత్రము. నిరపుత్రము.

అర్జు—సరిసరి ఏహాస్యోక్తులుండనిమ్ము. చిన్న నాటినుండియు గాంచిన వేగదా.

యిక నిర్మధక గాంతము లెమ్ము.

విశా—మరచిత నాసట పేరేమి?

అర్జు—యేల ఉలూచియట.

విశా—సరియే. ఉలూచియు, నర్మదయు, కుముద్వతియు వీరందరు నాగకన్యకలే
ఉలూచి, చాలక, నర్మదను సహా కాడపలెనా. (ఆ సతిని మీ ప్రియతా
మహాప్రపితామహాపితామముడైన) పురుకుత్పమహీసార్వ భాముడే
ఎరించియున్నవాడు.

అర్జు—మిత్రమా! యోచింపవేల! నేనేమి కాపురుషుడనా. ఏవన్నమాటగాదు
నర్మదా నదికొని స్నానంబొనర్తమని బలికితి ఇంక గడయనేల నదియే
వింధ్యాద్రి పోదము రమ్ము. (చేయిబట్టిలాగును)

విశా—నయిష్టము పోదము. యిచ్చట నాగకన్యకాయే నచ్చట యే దేవకన్యక
గలదో కానిమ్ము ఏకేమి త్కత్తియుడవు నేను బ్రాహ్మణుడను ఏక
ప్రత్యక్షకాంతాసంగము నాకు పరోక్షకాంతాసంగము నాకుమాత్ర
ము నోక్షకాంతలేదో?

(అనుచు అర్జునునివెంట ప్రక్కకు నిష్క్రమించును)

—అవనికబడును—

ద్వితీయాంకము—తృతీయరంగము.

వింధ్యారణ్యము—విద్యున్నాలియాస్థానము.

రుధిరాక్ష—హామ్రీకేశ—జ్వాలాజిహ్వ—కరాళ—దంష్ట్రానులు

హాహాకారమున బ్రవేశించి ప్రక్కననిలతురు

విద్యున్నాలి ఖడ్గపాణియై హాహాకారమున బ్రవేశించి

భటులారానేడేమేమికార్యం బొనర్చితిరి.

రుధి—రాక్షసేంద్రా! వింధ్యాగ్రమున సంచరింపు విద్యాధర మిధునంబును
గాంచి విమానముబడదొర్చి యతుని నర్మదకబడ్చి తత్కాంతతో
క్రీడించి మీ కాహారార్థమై వేయి పెద్దపులుల మాంసంబునుకా దెచ్చి
యున్నాను.

తామ్ర—దేవా! బదరికారణ్యమున యజ్ఞం బొనర్చుచున్న రుఘులక్ గట్టివేసి

హోమ కుండంబుల మూత్రము విసర్జించి అశ్రమములు పాడుకేసి
మునులచే రక్షింపబడుచున్న వారిణములకా జంపి మీ కాహారార్థమై
దెచ్చియున్నాను.

బ్వాలా-ప్రతాప మార్తాండా నేడేమికార్యములు సల్పలేదు. బ్రాహ్మణుల
మాన్యములలో గోతులకా ద్రవింపి శిష్యాపనమొనర్చి సన్యముల
కుపయోగింపకుండునట్లు చేసి వచ్చియున్నాను.

కరా-నుహప్రభో నూతనో ద్వాపాబ్రాహ్మణ వధూవరులశ్శంబుపై నూరేగు
చుండ బట్టి నిధించి పురుష మాంసము నాకును, స్త్రీ మాంసము మీకును
దెచ్చియున్నాను.

విద్యు-భశో! భశో! మీరుగదా నా భుక్తులు మన వింశంబునకు కీర్తి దెచ్చితిరి
రుధిరాక్షా హిడింబ బకాసురులకా జంపిన వాడెచ్చట నగుపడలేదుకదా!

రుధి-మనభయముచే బైట సంచరించుట కోటుబడి యింద్రప్రస్థము నందే
యణగి యున్న వాడట.

తామ్ర-అచురాత్ముండీ యడవికి నేటకొరకైనను రాదు గాబోలు.

బ్వాలా-వాడే యీ యడవినకుగిడిన పిడికిటిచే బాడచి పొడి పొడి చేసి పుడమిపై
బడనడపనా

కరా-అశ్రమపాలుండగు నేను విడచిన గదా మీ బారిబడుట వాడెప్పుడో
నావారబడువాడే. మీ కెందుకాయాశ?

విద్యు-భుక్తులారా మనశక్తివులపై మన తెంపట్లుండవలయు కానిండు నడ
ముడి యీ యడవికి రాకుండునా మనకోర్కె నెరవేరకుండునా మన
దుశ్శ్రద్ధన సార్వభౌముడేలకో తనక్షేమంబు తెరింగింప కన్న వాడు
పొండిన సంతార కార్యాంతరాసక్తుండై యున్నాడు కాబోలు

(అంతలోనే పద్మమున విద్యున్నారి రాక్షసేంద్రావని ధ్వని)

విద్యు-ఎవ్వడు మానవుడు గానున్నాడు!

(మరలనే పద్మమున హస్తినాపురము దుశ్శ్రద్ధనచక్రివర్తిగారు
జాబుదంపియున్న వారు)

విద్యు-ఓహో! రమ్మనుము, రమ్మనుము.

(చారుడు ప్రవేశించి భయముచే పలకుచు జాబానగును.

విద్యు- (జాబునిచ్చి చూచుకొని) అహ! అర్జునుని తీర్థయాత్రాపద్ధతునమా
మంచిది మంచిది. చారా యీ జాబు నందింకొక్క-జాబు బంపినట్టు
వాయబడినదే.

తామ్ర-దేవా నా కాకలియగుచున్నది (అని చారునివంక చూచును)

జ్వాల-యీ సునుజాడంతయు ఏ కేసో? మనకు చెని సగము

చారు-దేవా (అనికేకవేసి నేలబడి భయముచే అచరును)

విద్యు- (కోపదృష్టిచే) భటులారా! యింతయాజ్ఞలేనివారైతిరే? యీ చారుడు
మనుజుడైనను మనచక్కవర్తిగారి సుదేశహరుడగుటచే మనతోడివాడే
యితనిని భయపెట్టుకుడు

(అని చారునినేదదీర్చి కూర్చుండబెట్టి)

విద్యు-చారా భయపడకుము నేనున్నాను లేమ్ము జాబొసగుము

(చారు ఉదగుచు దట్టిలోనున్న మరియొక జాబొసగును)

(రాక్షసభటులు చారునిజాచికనుగుడ్లుదిద్దెప్పుచు నాలుకల్లార్చుచుండును).

చారుడు మరల మరల రాక్షసభటులచూచుచు భయపడుచు కేకవేయు
చుండును విద్యువ్వారి జాబు చదువుకొనుచుండును)

విద్యు- (పూర్తిగాజాబుచదువుకొని) శకునివంటి మాయాప్రవీణుడు గలవా?
రెండవ శింబరాసురుడుగాబోలు చారా యికవిపు వెళ్లుము. కార్యసాధనం
బొనర్తుననిజెప్పుము. (చారుడు నిష్క్రమించును)

విద్యు-భటులారా మీరు మీ పనులకై వెళ్లుడు రుధిరాక్షుడుమాత్రం మిందుండని
(విద్యువ్వారి రుధిరాక్షుడు దప్ప మిగతవారు నిష్క్రమించును)

విద్యు-రుధిరాక్షు యీజాబు జూచితివా? భర! నాకోర్కె నెరవేరి అచరా
తృప్తిగ భుజుడే వచ్చుననియుంటి నాతనికేమిటి వెనుదియ్యని యర్జునుడు
నంటిమై తీర్థయాత్రకు జనుడెంచెనట నేడో రేపో నర్మదానదికి స్నానా
రమై యరుడెంచును. అచరాతృప్తిగ సుహృదిండుటకు సార్వభౌముడు.
నాకోర్కెపనియు ఏకోర్కెపనియు గల్పించి నియమించి యున్నాడు.
నాప్రతాపమునకే హతుడగును తప్పిన ఏ మాయకు తప్పక హతుడగును

యుద్ధము నాకును మాకును నీకును ఔరా అర్జునా నీరక్తంబు గోలుట.
మాంసము దినుట నేటికి తటస్థించెగదా.

గుడి—అన్నయ్యా! అర్జునుడైన గాంధీవసహితుడై ఎచ్చునేమో

విద్యుత్—తీర్థయాత్రకు జనుచుచువాడు గాంధీవము నేటికి మోసుకొనివచ్చును
తెచ్చెబో నా గదా ఘాతమున కానాటిదబ్బు నిలచునా?

(నేపథ్యమున వికారదాయను ధ్వని)

విద్యుత్—అదో యవ్వరో ఏచ్చుచున్నట్టున్నది! వాడేయుండునలయు మూతియు.

(అని ప్రక్కకు నిష్క్రమించును)

అర్జునుడు వికారనుడు బ్రవేశము

అర్జు—వికారనా నిఖిలపథికాయాస పరికారిగతంబును, మాణిక్య రాశికి జనన
సీమయు, ఓషధీలతలజీవనమును శవానదికి జన్మభూమియు పరమాహ్లాదకర
మునకు నీ విధ్యాదిగ్ని గనుంగొనుము.

వికా—శ్రీ మహాలక్ష్మీ యా పర్వతమున నేగదా తొల్లి విశ్వరూపము ధరించినది.

అర్జు—ఔను పార్వతీదేవి గుర్గాసురుని సంహృరించి చుర్గాయను పేరునొంది
నదియు యిచ్చుట నే

వికా—యీ నదీమథ్తలియే గదా నర్మద?

అర్జు—ఔను! యీదేవినికా బ్రాగ్ధింతము,

శా॥ రేవానామవిలాసినిభగవతి

శృంగాటికావాసిని!

శ్రీవింధ్యాద్రినముద్భవే భవహరే

శ్రీతారకాంతస్థితే!

దేవేంద్రాదిసుర ప్రపూజితపదే

దీనార్తివిచ్ఛేదిని!

నేవీనర్మద నీకు మృక్కుదనిదే

దీవించిరక్షింపవే॥

వికా—అర్జునా! నీవేగదా తొల్లి యీనదిని సహస్రకరములతో నడ్డగించి దళ

కంఠుని పూజా ద్రవ్యములు ముంచునట్టొనర్చినది.

అర్జు—మిక్కిలూ యేమిట్లు మాట్లాడెదవు? హైహయ వంశతిలగీ భూతుడై యవక్ర విక్రమముచే నప్రదీప్త వసుంధరాభార భూజాసహస్ర విభాషితుండై మాహివృత్తి పట్టణాధీశుడై దశకంఠగర్వ పర్వత శతాయుండై శ్రీమహా విష్ణువు సుదర్శన చక్రాపరానతాయుండై పేరుగన్న కార్తవీర్యార్జున భూ పాలునకు నాబోటివారలు సాటియగుదురే నాపైగల విశ్వాసముచే, ఏమిట్లు నన్ను బ్రకంశించెదవు. తడవయ్యె ఆదో అన్యగ్రోధచ్ఛాయయంగు కొంచము విశ్రమింతము రమ్మ.

విశా—అప్పుడు కార్తవీర్యార్జునడవు యిప్పుడు పాండవార్జునడవు. నిన్ను ఏవు పొగడు కొందువా? (యనుచు యిరువురు నిష్క్రమించి మరియొక ప్రక్కన బ్రవేశించి).

అర్జు—యిదేమి రాక్షస నివాసమా? గుత్తంక బంధురమై, అర్ధమాంసాస్తి కర్ద మందై యున్నది.

విశా—ఓహో! యిది వింధ్యారణ్య పార్వతముగదా, యిచ్చట మన దుర్యోధన మిత్రుడు విద్యున్మాళిమను రక్కసుకున్న వాడని మాతండ్రి ధామ్యుల వారసుమండనే వినియున్నాను. మనము బాగరూకులమై వర్తింపవలయు.

అర్జు—దుర్యోధనుని మిత్రుడు హలాయుధుడు గదా.

విశా—అ హలాయుధుని తమ్ముడే యీవిద్యున్మాళి.

అర్జు—అట్లనా (అని గాండీవము సవరించి టాంకొర మొనర్చును) (ఘోరశబ్దము తో భయంకర ఖడ్గముతో విద్యున్మాళి ప్రవేశము).

మానినీ వృత్తము॥ మోరతరంబగు నావనరాజము కోరికె

జొచ్చితె నిర్భయుడై!

వీరపరాక్రము విశ్వభయంకరు విష్ణు

ముఖామరులైన ననుక!

జేరియమాంతికముక గనబోదురు

చిత్తమునక జొరజాలరుగా!

వీరుడనంచుట వెర్రినివచ్చితె విద్యు

న్మాళి నెగుంగకయుక॥

ఎవ్వడవురా? నరాధమా! అంభోజ భవశంభు కుంభిసధరులైనను ప్రళయ రుద్రాక్షోగాగ్ని దృఢిమ పృథాపాగ్ని దాగ్నిష్టాతి దీర్ఘ విష్ణుల నిశ్చింత మాత ప్రభిన్న బ్రహ్మాండ భాండుండగు నేనుండ మహాహవంబున కేతేర భయంబు జెందుచుందురు, నానామాక్షర శృంగమాత్రముననే విముక్త శంఖః, చక్ర, కూల డమరుక, దండ, శమండలులై, విస్మృతమణిమకుట వైజయంతి కపాలాస్త్రమాలా గమపుస్తకులై, విభ్రంశితమరాళ, మహోక్ష, పన్న గాళులై, ముష్టిబద్ధపాణులై, పరువెత్తుదురు. ఇట్టి మత్స్యతాపాగ్నికి శలభ ప్రాయుడై జనుచెంచితి వెవ్వడవీవు.

అర్జు—దురాత్మా, నిదాఘేగధానో దీర్ఘబాణావళీ నిరుద్ధదిబ్బ భోభాగుండును. శింశిరవమాత్రే చతుర్దశ భువన భయంకరోద్ధండ గాండీపనామ కాండా సనధరుండును. పర్జన్యాది నిర్జరత్రాణ జర్జరీ ధూతుండగు అర్జును నెరుంగవా దనుజాయితే! నాబాణానలంబున నీపాణా నిలంబీక్షణంబున రణక్షోణిక గ్రోల్చెద చూచుచుండుము.

(అహ్లాహ్లాహ్లా అని నవ్వి)

విద్యు—నీవేనా అర్జునుండవు? మామాతులండగు బకాసురుని వృద్ధ రాక్షసుని జంపి మీయన్న భీముడు విర్రవీగుచున్నవాడని వింటిని భద్రా! నేడుగదా నుదినము. ఆభీమునిపై బొడమిని కోపము నీపైన బ్రయోగించెద తాకును. (అని ఖడ్గము విసరును).

అర్జు—రాక్షసా నిస్పీక్షణమున పుడమిక గూల్చెదజూడుము.

(అని యొక్క బాణమువైచును. రాక్షసుడు నేలబడి తన్నుకొని పాణములు విడచును).

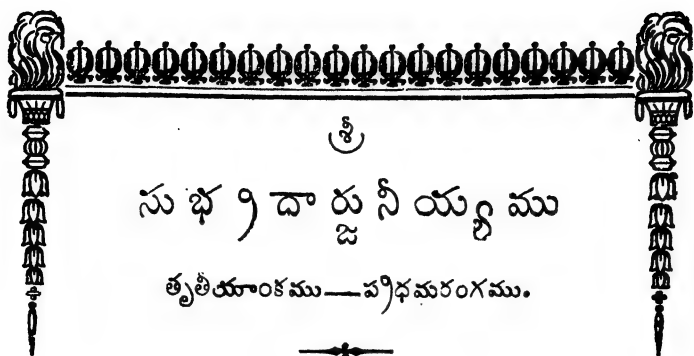
అర్జు—వికారదా ఈమరాత్ముడింత మాత్రమున కేమి గర్వోక్తులాడెను. తామ సగుణమే ప్రధానమైనదా నవుల చిత్త మెప్పుడును కూరిరత్వమే చూపు చుండునుగదా?

విశా—అర్జునా అటులేకున్న తొల్లి రక్కసులందరు మహర్షులను, గోవులను బ్రాహ్మణులను, హింసించుచుందురే, యితనిని సంహరించి బహుమందికి ప్రాణ దానం బొసంగితివి.

అర్జు—యిచ్చటికి గోకర్ణ క్షేత్రము సమీపముగదా? వెళ్లదము.

(నిష్క్రమింతురు).

(తెరదిగజారును).

గోకర్ణ పుణ్యక్షేత్రము.

దేవాగారము—ఈశ్వరునలంకరించి యుందురు.

అర్జున వికారములు దేవపూజ లానర్చుచుండును.

అర్జు. (౧౮ అనుబంధము).

సీ॥ ఉరగభూషణవీర వరగజాంబరధార

గరగళాంచితధీర గిరిగభీర।

రజితాద్రిసంచార విజితామరవిదార

భజితార్తిసంహార భవవిదూర।

కరుణ పారావార తరుణభాస్కరసార

తరణభీనసార తత్త్వపూర।

శమదమాంతవిచార డమరుకాభిదధార

ప్రమదామనోహర భయనివార।

సీ॥ అలకనందానదీసంగ మాద్భుతాంగ।

శుభ్రతరదేహహిమభూధృ సుతవిమోహ।

దళితస్మరరూప స్మరరూప ప్రళయవటన।

శంకరాదేహిదాసోస్మిత శరణు శరణు॥

ఉమారమణా శంకరా సాంబాహారోంహర హరమహదేవా విశారదా
యీపుణ్య స్థలంబున నేడు నిలింతము. యీసమీపమున నిక పుణ్యక్షేత్ర మేని
గలను.

విశా—మిత్రమా! సప్తమోక్ష పట్టణంబులలో ప్రత్యక్ష భగవత్ప్రకాశితంబగు
ద్వారాకా పట్టణ మిచ్చటికి సమీపమునందున్నది. అచ్చటి కరిగి కృష్ణ
పరమార్థుక్ దర్శించి యింద్రప్రస్థంబున కరుగుదము.

అర్జు—ద్వారపతి యిచ్చటికి సమీపమా?

విశా—ఔను.

అర్జు—అట్లయిన నేనొక్కడకూతగ్గిమచ్చటి కరిగి వచ్చెన నపిపరిజనహితుండవై
గోకిర్ణంబునందే యుండుము.

విశా—నుంచిది నీవు శీఘ్రముగ రమ్ము.

అర్జు—యిదే నమస్కరించెద.

విశా—కల్యాణమస్తు.

(విశారదుడు నిష్క్రమించును).

అర్జు—

గీ॥ ద్వార కాపురమిచ్చటికి చేరువయని

మావిశారదుడెరిగింప మనమునందు!

సంతసిల్లితిగాని యేచందమనను

యానుభద్రనుగొనితెత్తు భాసురముగా॥

గదుడరుచెందినది మొదలు. కాదు, కాదు. మాయన్నగారి యాస్వ
రాజ్యాభిషేకము మొదలు సుభద్రపై మోహవశంపమండనై యున్నవాడ. నీ
యతనతాపంబెవ్విధి దరియింతు. హా మన్మథా?

మ॥ దుగ్గిసింహాపత్య కఠోరఫాలహతు భు

గ్ధాభీతనుండై మహా!

గహనంబందునశించి నీతరుణి భా

గ్య ప్రిప్త జీవుండవై ।

సహసంభూత గుణంబు మానవటరా

చండా దురాత్మాస్మరా।

అహహానీకిది మేరగాదురమహా

హంకార నీచక్రియల్ ॥

అగదు డెందు కరుడెంచె, నేనేల పృచ్ఛయొనర్పితి, బలభద్రుడు సుభద్రను నా కొనంగునా? అదేటిమాట సన్యాసి వేషముతోరమ్మని కృష్ణమూర్తి శలవొ సంగి యున్నవాడు యేమిప్రయోజనము అసహ్యకరము విరక్తి మార్గము జడలు ధరించుట యజ్ఞోపవీతమును గుప్తపరచుట కాషాయస్త్రయాణ, రుద్రాక్షహారములు, వీధూతిధారణ, యోగ వాగము, కమండలము, ఔరా సన్యాసము ఛీ. ఛీ. అవేష మీ భాషకు తగదు సమంజస రూపమున నేగిన బలరాముడివ్విడు సన్యాసిగా యున్న నా కౌంత పరింపను. సుకుమార శుభలక్షణోపేతయగుసుద్ధ యీ దర్భ కృష్ణాజనంబుల మోహించి మోయుచుండునా సౌందర్యవంతుడనే యగుచుగాక నేనెట్లున్నను సుభద్రకు నాపై వాంఛయే బాడముగాక తగుసమయమే ఘటిం చుగాక సన్యాసియై మరల గృహస్థాశ్రమంబనలంబింప వచ్చునా తరుణీసంగ మం బొనర్పదగునా యిది క్రమసన్యాసంబునుగాదు అశుర సన్యాసంబునుగాదు వుప్పరసన్యాసము, వుభయభ్రష్టత్వము, నిష్ప్రయోజనము. యీదర్భ యీభస్మ యీ రుద్రాక్షులన్ జూచి మెచ్చునా వచ్చునా చేర్చునా పిచ్చిగాక కాని యోచింప నేల డండసాధ్యమే యనుకూలము లయసమయ కరాళకాళీభయదమార్గజాసారంబుల బలరామాదియాదవులను గుర్రోధనాది కారవులను నిర్భగ్ను, నిర్భిన్న, నిష్ప్రిండ్య, నిర్మూల, నిర్నామం బొనర్చెద. వారేమి వుద్దండ దోర్దండ మండిత గాండ్డినానుకాండాసన విముక్త కాండనిర్దలితాండభాడుండైన మద్వి జృంభణంబున కోర్పుచేమి. అయినదికాని చూతము.

అర్జు (౧౫ అనుబంధము)

(మరలయోచించి) యింతతోంజరయేల శ్రీకృష్ణమూర్తి యానతిరితి సన్యాసివేషంబు నే ధరించి జనియెద పిమ్మట యోచింపనాను.

(అవనిక బహును)

తృతీయాంకము—ద్వితీయరంగము.

(అరణ్యము)

(రుధిరాక్షుడు మాయావేషమున భీముని రథసారథి విశోకుడై యొకజాబు చేతబట్టుకొని బ్రవేశించును).

అబ్బా! నాకు అర్జునుడా? కాలయముడా? యేమిప్రతాపము యేమి బాణసంధానము యేమి రౌద్రము హా? కాలభైరవా దైత్యులను యిట్టి కౌర్యముగలదా మాయన్నయగు విద్యుత్కాలిని, అఖిలరాక్షసకులమానిని, పృథ్వీకాలాపరకూలిని, నిఖిలనిర్జరగర్వాంశప్రతాపాంశుమానిని, ఒక్కబాణము. నయ్యా (యదగొట్టుచు) అదేమిబాణము ధగ ధగ పెరుగులెగయ విభుభివావరించి విస్ఫులింగము లవ్వకావ్వములకా బ్రవరింప ఆహా! తలచుకొన్న దేహము ఝడియుచున్నదే. భోరునవక్షంబుమూరినమాత్రముననే హరహరా (దూఖమున) అన్నా! విద్యుత్కాలి యింకన్నటికి నిన్ను గాంతు విలవిలతన్నకొని ముక్కున నోటను రక్తధారలు గురిచు బోరగిలకబడి ప్రాణములువిడిచెను. “అక్కటా” అన్నా (విజృంభించి అకాశముజూచుచు) దురాత్మా పాండవాధమా యిదే (వరలోని కత్తిదూసి చేతియందు ధరియించి) యీ ఖడ్గముచేనిన్ని యడవికి బలియిచ్చి నీ రక్తముచే మదగ్రజానకు తర్పణమువిడుచుచున్నాను పోయెద (చెండకుగుఱముందిడి) అట్టిజగజ్జటియే ఒక్కబాణముచే జచ్చి యిక్కనేనా అగాంధీవి—గాంధీవి గాంధీవము—(యెడపైచేయినిడుకొని) అపాడుగాంధీవమెక్కడదాపురమాయె నా దురాత్మునికి (అనునాసికముగా) ఊ! హూ! పౌరుషమున బ్రయోజనమే లేదు శకుని మాయచే కల్పింపబడి సౌగ్యభామునిచే బ్రచరింపబడినదిగా యీజాబు దీనిచే జంపెద నిక్కముగా నీ పత్రిమాదురాత్ముని కంఠతలాలవిత్రమే యీతని నేవిధమునైన వధించవలెనని సార్వభౌముని యజ్ఞ వధించితి నా మాకులక్ష్యేష్టుడై లంకలో నున్న విభీషణుని పృథ్విప్రపాత్రా నొసంగి వివాహాంబోనర్తనని దుర్యోధనమహారాజు నిశ్చయించినాడట బలిచక్రవిర్తి సహా తనమనుమరాలి పృథ్విప్రకమరుదలి మునిమనుమరాలినొసంగ నెంతయో బ్రయత్నించు చున్నాడట నుంచిది. నా కేమికోదువ నా కౌర్యము నెరవేర్చ కాలభైరవుడున్నాడు కానిమ్ము.

నేనేమో భీముని రథసారథి విశోకునివేషముతో నున్నాడను (ప్రకృతు దృష్టులసారింపి) యెవ్వడోయట జనుదెంచుచున్నాడు. ఋషియా సన్యాసియా.

కాదు కాదు. అర్జునునిబోలియున్నవాడు. (నిదానించిమాచి) అర్జునుడే. యేమిది
 మాయన్ననుజంపిన వేషముగాదే ఋషి వేషము. గాండీవమేదీ. అర్జునుడెవ్వ
 కిట్లుండును. అర్జునుడుకాదు కాదననేల యిట్లుండుట కేమికారణమో యిచ్చట
 నున్న తీర్థసేవి కిట్లనేయుండవలె నేమో యెవ్వడైనవేమి. విచారించి అర్జునుడేయైన
 నామాయ బ్రయోగించెద ఋషియైన నాకొకలి సమయముగానున్నది. భక్షించెద.
 నేనీప్రక్కననుండి నిదానించి వీనిపోకడలు గమనించెద (ప్రక్కకునిష్క్రమించును)

(అర్జునుడు సన్యాసివేషమున బ్రవేశము)

చం॥ అతివలపొందురోశి గహనాంతర

సంచరులైవిరాగులై।

యతులయియుండు రెల్లరులుహాయిది

యేమివిచిత్రమోగదా।

(నవ్వుచు)

అతివనుపొందగోరి పరమాద్భుత తేజుడ

నయ్యుపేయచూ।

యతియయియున్న వాడనకటాయిటులెవ్వరు

జేసిరుర్విలో॥

ఇతిరులెరుగకుండునటుల మునివేషము ధరించితి నిక ద్వారకకు వెల్లెడ.

(విధిరాక్షసుడు బ్రవేశించి) యత్రించా వందనములు.

అర్జు—(ఆతురమున) యేమి విశోకాయిచ్చటికి వచ్చితివి.

విశో—(ఆశ్చర్యమభిసంపించి) తా మెవ్వరో యెరుగను.

అర్జు—నీ వెందుకు వచ్చియుంటివి?

విశో—భీమసేననుహారాజుగారు జాబుబంపి యున్నవారు. అర్జున భూపాలుడు

గానరాడయ్యె తమరెరింగిన చెలియజేయుడు.

అర్జు—నేనే అర్జునుడను యేమిజాబు?

విశో—యతులబడమాడవచ్చునా మాయర్జున రాక్షేంద్రుడు యతియనా

అర్జు—నిక్కముగా నేనేఅర్జునుడను కారణాంతర మీవేషము ధరించియున్నాను.

విశో— నేను నమ్మను గాండీవమేది వికారదుడెందుజనియె.

అర్జు— గాంధీన మొక్కచోనుంచియున్నాను. వికారముడు గోకర్ణక్షేత్రమునం దున్నవాడు.

రుధి— (తనలో) అట్లైన బ్రతికితివి (ప్రకాశముగా) ఆయ్యో అట్లనా?

అర్జు— అందరుక్షేమముగా నున్నవారగనా.

విశో— క్షేమముగానున్న నెలదినములనుండియు తిరిగి తిరిగి ద్విష్కర్మి వేసరితి పరుగెత్తి జూచి చూచి కంటకపాషాణములకా ద్రోక్కి యిచ్చటికి నేనేమిటికి వచ్చుచుంటిని.

అర్జు— అక్కటా! యేమివర్తమానము చెప్పుము

విశో— జాబుజూచుకొనుడు సర్వము వేద్యమగును యాయవాచ్యము నేనేమని జెప్పుచును (ఆని దుఃఖించుచు జూచుచును)

(అర్జునుడదరుచు జాబువిప్పి)

“అర్జునా మనలన్నగారు నిన్నటిదినమున గంగానది ప్రాంత్యారణ్యమునకు వేట్క వెడలి అచ్చట ననేకన్యగములంజంపి తుద కొక్క సింహాంబుచే యేమరుపాలునకా జంపబడియె. నీ దుఃఖ మనుభవింప నా తరముకాదు నేను బ్రాయోపదేశమునకు సిద్ధుడనై నీ రాకకు నిరీక్షించి యున్నవాడ”

శ్రీష్ట బ ౧౨ ల్లు

భీమసేన,

ఇంద్రప్రస్థము:

అర్జు—హా! అన్నా ధర్మరాజా! (యని నేలబడును)

(రుధిరాక్షుడు కత్తి పరలోనుండి సరాస బెరకును)

(అర్జునుడు లేచును)

(రుధిరాక్షుడు కత్తి ముడుచుకొనును)

అర్జు—హా!

సీ॥ కన్నపుత్రునిరీతి నన్ను హావణజేసి

యెన్ను వారెవరింక నన్ను తాంగ!

సోదరానీశౌర్య మేదిరాజూడంగ

లేదురాయనువార లెవ్వరింక!

రుజగన్నతనుగన్న ప్రజకన్ననిజప్రేమ

జూపువారెవరింక భూపవర్య!

చాిత్రార్చనవిధుల్ బరుపనుభవా

యనువారలెవ్వరో యన్నయింక!

గీ॥ భూప్రదక్షిణమునకేగ బూనియున్న!

నన్నుగనినీవు వచ్చునందాకదేహ!

ముందునోలేదొయనలేదె విండుప్రేమ!

యట్టులయ్యెనేదురదృష్ట మక్కటకటా॥

అగ్రజా యిట్టి గుర్వార్త విచునని కలనైనకా నలంప యీ మఃఖమిట్టిదని యిప్పుడుచెలసెగా దైవజ్ఞులమాటలెల్ల కల్లలాయెగదా. యిట్టి యశూరోకార్తవీని యు పక్షులన బగిలి ప్రక్కలైపడకున్న నా మానసంబెంతటి కౌఠిన్యమో యీ వేహందెట్టి క్రూరకర్మాన్యకంబైయున్నదో యెంతపాపాణప్రాప్తమో.

అక్కటా! యీ సంతాపంబధికంబగుచున్నచే నింకతరింపజాల: రాకాశ కాంకనిర్మలమై శాంతమై ప్రకాశించు నీ ముఖారవింద మీ జన్మమునందింక జూడగలనా. యింత చిన్నవయసుననే మహదాఖండలవైభవంబున చతుస్సుముద్ర ముద్రితభూపలయంబంతయు నవకృపరాకృమంబున నేలుచు సత్యహరిశ్చంద్రుని డవైన నీకీర్తి గోక్షిర, తుమర, డిండిర, శతార, స్వాతికౌసులకా ధిక్కరించి దిక్కు దిక్కులనిండి, యుబికి, ప్రబలి, యూర్ధ్వనిలోకంబులత్రీకమిందు టింత శీఘ్రమరణమునకేగదా! అయ్యో. మరణమన్న నాగుండె ప్రణమగుచున్నదే సకల ధర్మస్వరూపుడవే యిట్టి నీకకాలమరణంబెట్లు సంభవించె అన్నా నిన్ను జూపువా రెవరు? 'నాసంతాపముకా దీర్చువారెవరు. ఆ విమృశ్యాలియైన నను గ్రంథ డాయెగదా.

(రుధిరాక్షుడు నేను నేను యిప్పుడుసంహరించెదనను సంజ్ఞచే వక్షమును మోదుకొనును)

అటులయిన యీ పృథ్వీవార్త వినియుండనుగదా. యాతృకై నీ యాననీబొందగోరినప్పుడు ఎలదని యెంతజెప్పినను విననైతిని మహా ధర్మస్వరూపుడైన నీవు త్రికాలవేది యగుటకా మబ్బురమే నీకుదెలసియే యానాడట్లుబలికి

ముండవచ్చు. ఆ రహస్యమెరుగైనైతి, మూర్ఖుడనైతి, పాపిష్టుడనైతి, సవాక్యంబులు వినినైతి నచ్చితి నిచ్చట నిన్ను—లేనిచావు జచ్చితి, యింకేదిగతి యొనరుదిన్ను—యెవరిని బ్రాగ్ధింతు శీఘ్రమున నిచ్చటనుండి జనుటకు సాధ్యమా? రథమైననులేను. సురంగమైనను అభావము అనాథ సాధుడైన శ్రీహరియేదిన్ను. హా! అపహ్లాంభవా, శ్రీకృష్ణా, పాపోహం, పాపకరోహం. హతోస్మి, హతోస్మి.

(అని నేలబడి మూర్ఛిల్లును)

రుధి—చావుమరాత్మా? (అనికత్తియెత్తి నరుకుట కుపక్రమించును.)

(శ్రీకృష్ణమూర్తి ఆతురమున బ్రవేశించి) హే! చండాలా (అని కత్తితట్టిలేయును)
(గుధిరాక్షసుడు భయముచే దిక్కులుజూచుచు నిలబడును)

(కృష్ణుడు అర్జునునిసమీపించి ఆర్జునా! ఆర్జునా! యనిబలిచును)

ఆర్జు—మూర్ఖుడేరి హా! కృష్ణా హా! యగ్రజా యువును)

శ్రీకృ—ఆర్జునా! లేమ్ము లేమ్ము భయపడకుము నేను కృష్ణుడను.

ఆర్జు—(లేచి) మాయన్నను జూపుము కృష్ణా (అని పాదములపై బడును)

శ్రీకృ—మాయన్న యిచ్చటగలదా? యింద్రప్రస్థమునందు తేనుమున యున్నవాడు.

ఆర్జు—మాయన్న నిజముగా బ్రవేశియున్నవాడా!

శ్రీకృ—నిజముగా, సక్తియుగా, సత్యముగా.

ఆర్జు—(లేచి నిలబడి) ఆటైన యీ జాతేమి?

శ్రీకృ—అజాబట్లండనిమ్ము యీ దివ్యదృష్టిచే మీయన్ననుజూచుము.

(అర్జునునికన్నులు కడుచును)

ఆర్జు—(చూచును) అన్నా! ధర్మరాజా నమస్కారము.

శ్రీకృ—యితడెవరో తెలియునా?

ఆర్జు—మాయన్న భీమసేనుని రథసారథి విశోకుడుగదా.

శ్రీకృ—కాదు! కాదు! వీడు నీచేజంపబడిన విద్యుత్కాలి యనురక్కసుని తమ్ముడు గుధిరాక్షసుడనువాడు గుర్యోధనుని ప్రేరితుడై యీ మాయపన్ని నిన్ను సంహరింప జనుచెంచియున్నాడు యీ వీడు సంహరింపుము.

రుధి—హా! కృష్ణార్జునులారా రక్షింపుడు రక్షింపుడు.

శ్రీకృ—యీ దురాత్ముని ఖండింపుము.

ఆర్జు—యీ మాయచే వీడు నన్నెట్లుజంపును?

శ్రీకృ—గుర్వార్త విని దుఃఖముచేసివు మూర్ఖిల్లుగువనియు అప్పుడు కత్తిచే నరికి
సంహరింపవలయుననియు నీపన్నుగడ.

అర్జు—పోసి! తెమ్ము రక్షించమనుచున్నవాడు త్పత్రిశుభర్మ వ్యతిరిక్తముగా
నెంచును క్షింతవలయు?

శ్రీకృ—అయిన నీని దక్షిణహస్తము మాత్రము ఖండింపుము. నిన్నునరుసుటకు
కత్తి నెత్తినకాగణమునే.

అర్జు—జగ దీశ్వరునిగూర్చి (అని వానికత్తిచేతనే వానిదక్షిణభుజము ఖండించును)

రుధి—అయ్యో! చచ్చి, చచ్చి (అనియేడ్చుచు పర్వతము)

అర్జు—పరమపురుష! దేసి, దేవా!

॥ చూర్ణిక ॥

శ్రీమద్విదరాభంగ నాపయోధర చిత్రితమకరికాపత్రావ
లగ్న! లక్ష్మీయుతవక్షస్థల విరాజమానం భక్తజనమన
స్సన్నిధానం॥ ॥౧॥

బాలక్రీడా సమయగోఖుర సముద్ధూత భూపృష్ఠోత్తిష్ఠధూళీ
ధూసరిత! గోలంబసన్నిభ కుంతలాచ్చాదిత ఫాలభాగం!
శంఖచక్ర గదాఖడ్గ శాంజాలంకృత చతుర్భుజభాగం॥ ॥౨॥

అనగ్రమణీగణ ఖచితస్వరమయకోటి రాంతరవల మాన
మలయ! పనమానచలిత బద్ధీబద్ధానతంసం సంసారాది
భవభయవిధ్వంసం॥ ॥౩॥

వసుదేవదేవకీ దేవికృత పూర్వశపః కల్పశాఖ శాఖాంతం
పరివక్వ ఫలాయమానం శ్రీమన్నారాయణం॥ ॥౪॥

మత్స్యఃకూర్మవరాహ ద్వేకవింశతీస్త్వియావతార కారణ
మహా విరాట్స్వరూప జఠరగోళ! పృథోషితానేక కోటి
బ్రహ్మాండ భాండం శరణాగతా భయదాన ధారాపశా
కాండం॥ ॥౫॥

అఘోరతరకృతక శోకవార్తా శూయమాత్ర భయగ్నిస్త
మదీయశంకా నివారణకార శక్త సాక్షాత్కారం గుధి
రాక్షదక్షిణ భుజాపహారం॥

1౬॥

శ్రీవిష్ణు పాదీశ్వర్యవర్ధిష్ఠం సమస్త సద్గుణాలంకరిష్ఠం
శ్రీకృష్ణం భజామి.

1౭॥

(శ్రీకృష్ణానందముచే తలనాడించుచుండి)

శ్రీకృ—నిత్యకల్యాణవంతుడవై చిరగజీవివై వర్ధిల్లుము.

కం॥ అతిసుకుమారాంగుడవై

యశివేషముబూనినాడ వతులమనీషకా ।

గతమెద్దినాకు దెల్పుము

మతిసందియ మొందకయ్య మానితశౌర్యా॥

అర్జు—త్రికాలవేదిగుసపు నన్నడుగవలెవా! నీకుచెలియనిదేమున్నది.

శ్రీకృ—సరి నీకార్యసాధనమున్నక బ్రతుల్పించెద పోదమరమ్ము.

(నిష్క్రమింతురు)

(తెరజారును)

తృతీయాంకము—తృతీయరంగము.

హస్తి నాపురిము.

శకున—శకుమలానీపతి యుండును

దు॥ మ॥ అధిపాజ్ఞాగొని రాక్షసోత్తము

డరణ్యంబందుహుంకారస.

దృఢిభూతదిగంతరుండగుచు

నుద్దండంబున బౌర్ధునిక!

వధియింపగ నెనోవధింపబడెనో

వార్తాశృతికొంగుంగెనో!

రూఢిరాక్షుండెటుసల్పెనో దెలియదే

రుగ్యుక్తి నోమాతులూ॥

మామా! మనమామ యేమామెనో!

శకు—అర్జునుని మాయ మొందించియుండును. మనప్రయోగాస్త్రము బ్రహ్మ
స్త్రమునంటిదిగదా? సామాన్యమైనదా?

దుర్యోధనున విద్యున్నాళియే సంహరించియుండునా?

కర్ణ—యుద్ధమునందుగదా?

దుర్యోధ—బో! నతనికి మననిర్ణయమేగదా! యుద్ధము.

కర్ణ—యుద్ధమే జరిగియుండిన మన విద్యున్నాళి కిప్పటికి క్రాద్ధము నహి అరిగి
యుండును.

శకు—కాని! సురియొకమాదిరా పత్రము.

కర్ణ—(నవ్వి) ఆమాయాపత్రము. రూఢిరాక్షుని కంఠతాసి పత్రమే.

దుర్యోధ—అయిన మనమేమిటి కీ బ్రయత్న మొనర్చుట.

కర్ణ—పూరకుండుటకెప్పుడులేక, మన గాంధారమాంధాతి యీ కుసంధానమును
సంధించియున్నాడు.

శకు—యేమికర్ణ! ప్రతివిషయమున కభ్యంతరకంఠశోషణ.

కర్ణ—అర్జునుని నొక వేయిమంది విద్యున్నాలులేక మైవసు జముముట సంశయము.
ఒక విద్యున్నాలి జముముట కలహానివార్త. యిక మామూలేఖ యంద
మా, యిట్టిలేఖలు నూటయేబది సృష్టిచేసి లక్ష దుధిరాక్షులైన నరక్షణం
బున శక్తించెడి వాసుదేవుడు వానికి తోడునడైయుండ నేమిబ్రయో
జనము. అర్జునుని సంహరింపవలెనన్న, రణరంగమునందు, నేనో, లేక
పరశురాముడో. మాయురువురిలో నొకరాతనికొ ధట్టించి యస్త్రప్ర
త్యస్త్రంబులకొ గుప్పించి, చిక్కుబరచి, జముముముగాని, మిగత యోచ
నలు నివృత్తియొజనము. చాలునిక నోరుమూముము.

శకు.—ఓతో యోచించువారెవరు. నోరెత్తిన నీ నాలుక గోయుమును.

కర్ణ—(లేచి) దురాత్మా, యీ ఖడ్గముచే నీ కంఠచ్ఛేదనం బొనర్చెదను.
(వరలోనుండి కత్తి సరానబెరుకును)

శకు—(లేచి) నూతాధమా! యీ కత్తిచే నీ కుత్తుక గత్తరింతును.
(ఖడ్గము దూయును)

దుర్యోధ—(యరువురికి అడ్డమునిగించి) యేమి! శకుని కర్ణులారా మీ రిట్లైన
నా కార్యము.

శకు—దుర్యోధనా! యీ దురాత్ముడు నూతకుటుడు. వీనికి సారధ్యంబొనర్చుట
చేపలుబట్టుట, పక్షులగాల్చుట, వలలురులల్లుట, చెలియునుగాని రాజకార్య
ములేమెరుగు నీదురాత్మునికొజంపకమానను. విడువుము, విడువుము.

కర్ణ—అడగారివలె నడ్డసార్లువేసి దుగదబ్బి, తీవంచ, యిత్తిక, భారా, యనిగవ్వ
లెంచుకొను కుబ్జిపు జూదరికి, మోసము, టక్కు, మాయగాక
యుద్ధమెరుగునా, ప్రతాపముచెలియునా. యే కార్యమునకు యీతని
దర్శనము మార్జాలదర్శనమే విడువుమిద్రోహిని నీపాదమలకు బలియిచ్చెద.

దుర్యోధ—చాలును! చాలును! తోపంబుమానుడు నామనశికొనకొనుడు.

(శకుని కర్ణులు చెరియొకప్రక్కన గూర్చుందురు)

దుర్యోధ—కొంతమనశ్శాంతిగావినుడు. గార్గ్యమునందు డిటకరుడెంచి ఆయిదారు
మాసములయ్యె నప్పుడు శుభద్రవ్యంబు లంపించియుంటిమి గాని మరల
నచ్చటి సమాచారములే చెలుసుకొనలేదు. యిప్పుడు మరల శుభసామగ్రి
నంపిరిచి యొగక్షేమంబు లెరుంగవలయు. వివాహ విషయమేమేమి

యేర్పాటులైనది వెలుగుకొనవచ్చును యిందుకు మీరేమందురు యెవ్వరినం
పించవలయు?

(అంతలో ఆయ్యో! చచ్చితి! చచ్చితి! ననియేడ్చుచు రుధిరాత్ముడు
బ్రేకించును).

దుర్యోధన్! హా! రుధిరాత్మ యేమిసమాచారము?

రుధి—దేవా! అర్జునునిచే మాయన్న విషయస్థాని హతుడయ్యె నేనును జచ్చుచుం
టని రాజునిపరుఁడు గనుక శరణన్న కరుణించి నాకుడిచేయినరికి విడిచె.

కర్ణ—రాజేంద్రా! చూడుము. నామాటలు నిజమో యీ గాంధారమాంధార
మాటలు నిజమో.

దుర్యోధన్! నా విషయమెత్తుకును మీకునమస్కరించి వేడుకొనెద.

దుర్యోధన్! దానవా! ఆ యర్జునుడెచ్చట నేమిచేయుచుండె.

రుధి—ద్వారకకు దక్షిణ దిశయందర యౌజన దూరమున కదళీతరుషుడనుండిత
అమృత సరోవరకూలంబున సన్యాసినలెనుండె.

దుర్యోధన్! అచ్చటనుండి ద్వారకకు బోయివుండువా?

రుధి—అప్పుడే కృష్ణుడువచ్చి నన్ను సంహరింపమనియె నేను శరణన్న యీత
మాత్రము.

దుర్యోధన్! కర్ణా! అటులయిన వారిరువురు ద్వారకకు బోయివుండురు మనముబోదము.

కర్ణ—యిపుడు మనకెందుకంతాతురము ధర్మరాజాదుల వివాహముకొరకై యీ
ముహూర్త మిప్పుడు నిలచినదికదా! మరియొక ముహూర్త నిశ్చయముచేసి
కొని వచ్చినమీదట పోవచ్చును.

దుర్యోధన్! కర్ణా! కృష్ణుడు మాయావి. సుగ్రద అర్జునునికొసంగుటాతని యిష్టము,
గాని బయలుపరచక లోలోపలనే కుట్రలుచేయుచుండును. మనమచ్చటి
కేసి వారిచేతలకాస్పదము దొరకకుండునట్లు బ్రతుక్కింతము. మితిమీరి
యుద్ధమేప్రాప్తించెనేని మనముదయోగచోగలసికొని యర్జునుని పని
బట్టింతము.

కర్ణ—యుద్ధమే తటస్థించెనేని నేను హస్తినాపురిలో నివు ద్వారకాపురిలో.
అట్టిసమయముకే నెదుగుటయెట్లు?

దుర్యోధన్! యేల! నివును, నేనును, వికర్ణుండును ద్వారకకు బోవుదము. కృష్ణుని

నడవడిక చెలసికొందము. బలభక్తునిమాట చెప్పవలదు. సమయమువేచి సుభద్రాద్రవ్యము చెలసికొందము. తీర్థయాత్రకై అర్జునుడు ద్వారకకువచ్చియుండెనేని అతని విషయ మేరితపరిణమించునో యోచింతము మితిమీరనేని బలవంతమున సుభద్రానెత్తికొని యరుదెంతము. ద్వారకయందు నేనెప్పుడు శంఖారవంబొనర్తునో అప్పుడు ఏవు బాణబాణాసనములకా బొండుపరచిన రథంబాయత్తపరుచుకొనిరమ్ము. యుద్ధమో, సుభద్రాపహరణమో అప్పటికేది తటస్తమో యట్లొసర్తము. నేనొనర్చు శంఖారవము ఏ వెరింగినదియేగదా.

కర్ణ—దేవా! ఏవొనర్చు శంఖారవము సంజ్ఞ నాకు చెలియదా? చిత్తముట్లనే యొనర్తము.

దుర్యోధనుధిరాక్షా ఏవొనింబులు రక్షించుకొని వచ్చినందుకు సంతసించితి నిక ఏవు వెల్లము.

(రుధిరాక్షుడు నిష్క్రమించును).

దుర్యోధమాతూలా! అర్జునుడు సన్యాసివేషముననుండుటెందునకు?

కశు—సన్యాసమా, మనాన్యాసనా సంవత్సరముచుండి తీర్థయాత్రావ్రతదీక్షితుడై యుండుట. అరణ్యసంచారమున బడలుట, తైర్థికవేషము, వ్రుషవాసాదుల చే నలయుట గని సన్యాసమునుకొన్నాడు రాక్షసులకేమి చెలియును.

గుర్యోధుని మనమునుకొన్నట్లు జేయుదము.

(అందరునిష్క్రమించురు).

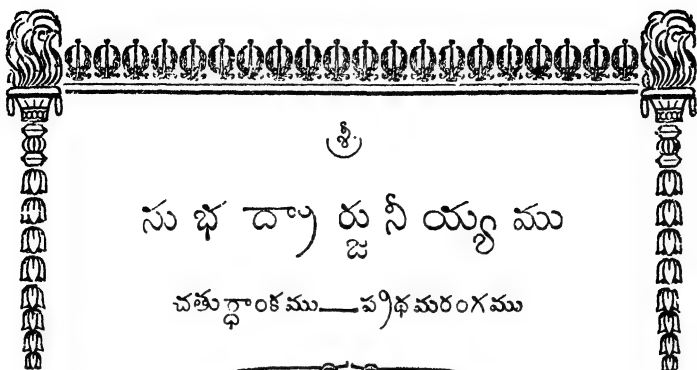
అవనికబడును.

ద్వారకాపురము బయలుప్రదేశము.

ధమ! ధమ! ధ్వనిచేయుచు జాంఘికుడు బ్రవేశము.

ఇదిగో జనులారా! కేపటిదినమున రైవతకాచల యాశ్వరోత్సవ నిమిత్తమై అంతర్వీపమున కరుగవలయునని శ్రీకృష్ణమూర్తి గారి యానతియొన్నది సర్వులు తగుబ్రతుత్నములతో నుండవలసివది.

(మరల ధమ! ధమ! ధ్వనిచేయుచు నిష్క్రమించును)

శ్రీ

సు భ ద్వా ర్జ నీ య్య ము

చతుర్థాంకము—పృథమరంగము

ద్వారకలో సుభద్రాతీర్థపురము.

సుభద్రామంచముపై గూర్చునియుండును.

సుభద్ర (౧౬ అనుబంధము)

ఉ॥ కోమలపుష్ప బాణములు

కోవెలకీరులు సైన్యసంపదల్ ।

సోముడున్నే హేతుండుమది

ర్భుమ్మసుతుమ్మెద బారినారియా ।

రామముపురంబు నపురాయెటువంటి

మహానుభావుడో ।

గోముఖవ్యాఘ్రమీమరుడు

గొబ్బుననేయుచునున్నవాడహా॥

అహా! అర్జునభూపాలుని తీర్థయాత్రానియమిత సంవత్సరము పూర్తియై యున్నది. యీమార్గముననే జనుచెంచునని నాసహోదరుడగు గురుడెగ్గించె యింకను రాకుండుటకు గతంబెయ్యుచియో నాశోక్కుడు భంగకారకుడు మా బలరామన్నగాక మరియెవ్వరుగలరు. నామనోనాధు డాలోగ్యవంతుడై యెప్పు డు జనుచెంచునో, యెప్పుడు గాంతునో, యెచ్చటనున్నవాడో, దైవమా విరహ మా నాకేమియో యోచనగానున్నది.

(కుముద్వతి-పుత్తుల బ్రవేశింతురు)

కు-పు-దేవీ! చందనములు.

సు-కుముద్వతీ! పురిలో నేమివివేషము ధను, ధను, ధ్వని వివరదేవు.

కు-రేపటిదినమున నైతకాచల ఈశ్వరోత్సవ నిమిత్తమై పౌరులందఱు వెళ్ల
నలెనని శ్రీకృష్ణమూర్తి గారి యానతికుట మనమును ప్రయాణింపజేసినా
ముతో నుండవలయు.

సుధ-కానిలసినవారుబోండు నాకాయాసముగానున్నది నేనురాను.

పుత్తు-శ్రీకృష్ణమూర్తి గారియజ్ఞ నిర్బంధమైనప్పుడు?

సుధ-అప్పటిమాటప్పటిది, యిప్పుడెందుకొయోనన?

కుము-దేవీ! మరియొకసంగతి. నేడు నాకు జాలసియున్నది.

సుధ-యేమంతముఖ్యమైన విషయమా?

కుము-వివాహవిషయము.

సుధ-ఎవరికి?

కుము-నీకే మరియొకరివిషయము నాకెందుకు.

పుత్తు-మరచితి ఆమ్మానొక విశేష వచ్చియున్నాను.

సుధ-కాని! కుముద్వతివిషయము నీవిశేషము రెండునుగానిండు.

కుము-ఓ! హా! వుండని తాళిచే నీరంపును యిప్పుడేనా?

పుత్తు-కుముద్వతీ నీకేమిచేసటయో నామాటవినుటకు.

కుము-నేజెప్పవిషయమును వినునంతలో నే నీరావిడిచా?

పుత్తు-కానినమ్మా! నీవిషయమేమింటానుగాని వివాహవిషయము నీ కెట్లుదెలు
సును. వరుడెవరు?

కుము-సుర్యోధనసాగ్యభౌమునకొసంగవలెనని బలరామదేవుడును రోహిణీదేవి
గారును నిన్నరాత్రి సుమంగలీపాదమునందను కొనుమండిరి నేనువింటిని.

పుత్తు-సరే! వరుడేమో పుత్తముండే మంచిదాంపత్తము.

సుధ-(కసరి) కుముద్వతీ నీవిషయము జాలింపుము. పుత్తులా నీవిశేషమేమో
గానిముద్దు.

పుత్తు-మన యుద్వావసమునకొక్క యతీంద్రుడు వచ్చియున్నవాడు.

నేనెందరినో యకుల ననేకసారులు జూచియున్నానుగాని యింత శృంగ

రనంతుండింత చిరుతప్రాయమున సన్యాసియైయుండుట నేనెందునుజూపలేను.

సుభ—నీ వెప్పుడుజూచితివి?

పుత్ర—మన పెంపుడుచిలుక దప్పించుకొని యుండె వెదకుచు నుద్యానవనమునకుఁ బోయితిని అచ్చట మనసాధద్ర సరోవరప్రాంత్యమునకుఁ గూర్చుండి జపము స్వేచ్ఛుచుండె.

సుభ—వారున్నా నా లానరించుటెచ్చట. సాధద్రశీరమునందెవ్వరునుండిగ రే?

పుత్ర—అమృత సరోవరమునందు.

సుభ—చిరుత ప్రాయముంటివి, సన్యాసముంటివి. నేనమ్మలేను తెలిక వేషమో లేక యజ్ఞ దీక్షయో యుండవలయు.

పుత్ర—యెవ్వరైనది తెలియుని నానననుకొంటివే నిక్కముగా సన్యాసియే.

సుభ—వారిపేరేమో?

పుత్ర—పూర్వాశ్రమమున నేమోగాని యిప్పుడుమాత్రము కృష్ణానంద స్వామివారట. త్రిశూలమెందోదాచి పార్వతిని కైలాసముండే విడిచి ఫాలనేత్రమును భూతిపూతచే మరుగుపరచి మన ద్వారకాపురమును పునీతమొనర్చుటకై జనుచెంచిన సాక్షాతుశంకరునిబోలి యున్నవారు.

సుభ—మన ప్రద్యుమ్నునివలె నున్నవారా?

పుత్ర—ఎయ్యకున నీరకనాట గైదేదైక్క వండన గాని రుక్షమన మన ప్రద్యుమ్ను లేబదిమందియైనను అమహాత్ముని సాటిగారు.

సుభ—మనముబోయి యామహాత్ముని దర్శనముచేసికొని ఎత్తుమా?

కుమ—దేవీ! సన్యాసుగునుజూచియుండలేదా దీనిమాటలకేమి చిరుతప్రాయముతో నున్నందున యత్యై మరులుబొడమి బొగడుచున్నది. కృష్ణమూర్తిగారి యాజ్ఞ లేనిది మనమంతఃపురమువిడిచి పోగూడదు గదా.

సుభ—పోనిండు నాకేమో ఆయాసముగానున్నది. మీరిక్కడ రంపుచేతుకుడు రైవితకొచల ప్రయాణవిషయమై ప్రియత్నముచేయుదు ఆయాసములే మన్న రేపు నేనునుజు జనుచెంచెద యిప్పుడుకొంచముసేపు విశ్రమించెద.

(కుమదవ్యతి-పుత్రుల నిష్క్రమింతురు)

(నుభవ) మంచముకుండిలేచి) హా! నేననుకొన్నట్టి మా బలరామన్న
యోచించి యున్నాడుగాదా.

నీ! ననుభాయకనుకాయమునుగాయముగజేయు

చునుకాయజునునేమి శూరుడాయె!

తనపెంపుదనమింపు గనిపింపకనుజంప

గనుతెంపుబూసగా కపటమిదియె!

యీ బేలఁబూబాల నాబాలభూజాని

కీజాలననిరాము డెంచెనేమొ!

అభీరుభూదారు డాకారవక్రూరు

దారగాగన్న నేదారిగందు!

యెవరినేమందు నేక్రియ నెలులనుందు!

నెట్లునరుగందుచిరసౌఖ్య మెపుడుజెందు!

దసుచునేనుండునింకేమి దనియుచుందు!

నగ్రజాయెట్లుబ్రోచెదో యయ్యకృష్ణా॥

మనసా! ఏ తరుణాదినరభూవిధునే వరియించి చిరసౌఖ్యంబనుభవించెదనని
కొరగామి కోర్కెలు గోరుచుంటివి. దుర్యోధనున కొసంగెదనని బలరామ
దేవుడు నిశ్చయించియున్నాడు. అయ్యో! కంతువస్త్రత జయంతాదులకన్న
ను మిన్నయగు సుందరాకారుని, సముద్రగంధీరుని, మేరుసమధీరుని, కాదని
ఖలుని, దుర్బలుని, దుష్టసంకల్ప హృదయోజ్వలుని, కురువంశదవానలుని వరింప
దరమా! నావిభుకరగ్రహణంబొనర్చి శరచ్చంద్రచంద్రికాధవళ సోదోపరి
పర్యకంబున శయించు భాగ్యంబున్నదా. యిట్టిసుఖంబు రాత్రి స్వప్నం
బునకాగాంచితి స్వప్నప్రత్యాఖ్యకల కల, కల్ల. కల్లశబ్దార్థమపద్ధము. అయ్యో
అపద్ధంబైన నేమిగతి అనుష్టుడగు దుర్యోధను సప్తమగ్రహాభవదనంబేగతికాగాంతు
గాంచి దార్భాగ్యతకంఠని దుఃఖింతు, దుఃఖించియెవరికాదూరును, దూరియే
కార్యంబొనరింతు నినియొక్కటియు బ్రయోజనములేదు. శ్రీకృష్ణమూర్తియిష్ట
మెట్లున్నదో యెరిగినపిదప దురాదృష్టనూచకంబయ్యెనేని యనువులుబాయ

నెన్ని యుపాయములు బంధింపవు. గరళము కరువైనదా! సహావరంబులు లేనా!
ఖడ్గము దొరకదా! నావేణియేనా కంధరంబునక బంధించి సరిదేహంబు బాపదా!
కృష్ణ! నన్ను రక్షింపుము జగద్రక్షకా.

(కుమార్తె - ఉత్పల బ్రవేశింతురు)

కుమ— దేవీ! రైవత కాచల ప్రయాణమునకు సన్నాహంబొనర్చి వచ్చితివి.

ఉత్ప— అమ్మా! ఏముఖ మేటికి వాడియున్నది.

కుభ— ఇప్పుడే నిద్రించి లేచినది.

కుమ— నిద్ర లేచిన మాయగాను నిపు ధర్మదారికపు ధర్మ కోరికచే విరహా
వేద నాపకయై యున్నట్లు తోచుచున్నది.

ఉత్ప— కుమార్తె! ఏకేమి యామెతో సరసమా?

కుమ— ఆమెతో సరసమే ఏతోనే విరసము.

ఉత్ప— నాపై నున్నదిలే ఏకు.

కుమ— ఉండనిమ్ము! ఉండ కుండనిమ్ము! యీ మెకు మోహభాపమున ముఖమున
విన్నదనము సూచించుచున్నది.

కుభ— చెలలారా! పరిహాసంబొనర్చుట కిదియేనా సమయము?

కుమ— బలరామదేవుడు ఏకు వివాహ ప్రయత్నంబొనర్చి యున్నవాడు. ఏవింక
పెండ్లికూతురుకొగలవు. పరిహాసమున కింతకన్న మంచి సమయ మెయ్యది?

కుభ— ఆలగ్నము భగ్నమాయే మారకుండుడు.

(కుమార్తె - ఉత్పల ఒకరి మొగ మొకరు చూతురు.)

కుమ— (యోచించి) సరిసరి తెలిసె. ఉత్పలా మన మీమె చెంతనుండియు
ఏమె మనోవుత్తు రెఱుంగ మైతిమి. మన కరింగించుటకు సిగ్గుచే మిడుకు
చున్నది.

ఉత్ప— ఏమి దెలిసినది?

కుమ— (ఉత్పల చెవిలో నేమియో చెప్పి) పొదమురమ్ము.

ఉత్ప— అట్లెన నామెతో జెప్ప వలసినదే.

(కుభద్ర నిట్టూర్పున) పొందావలకు (అని శయనించును.)

(కుమార్తె - ఉత్పల నవ్వుచు నిష్క్రమింతురు.)

(అవనిక బహిష్కరము).

చతుర్థాంకము. రుక్మిణీదేవి యంతఃపురము.

(రుక్మిణీదేవి గూర్చినియుండును. కుమార్తె - ఉత్పలచెరి యొక ప్రక్కన నిలిచి వింజామరములు పీచుచుండును.)

రుక్మి— చెలులారా! మా శుభద్ర.

మ! నరునిగోరిన వృత్తి నేనెగుడుదు మావారలాకారవే!
శ్వరుతో వియ్యమునొంద గోరిరిక నెవ్వరమ్మ జెప్పంగనే!
ర్తురు వీరల్దగ జేయు కార్యములచే దుర్మార్గకంబొనానా!
మరదలయంచు జనించె భీతి హరినిగ్రాస్థించి
యోచించెదగ్గ॥

((1 కృష్ణమూర్తి బ్రవేశించును.))

(రుక్మిణీదేవి లేచి సీతమను చెలులు రుక్మిణీదేవి వెళ్ళ నిలకును.)

((2 కృష్ణమూర్తి హరుచుండును.))

కృ— దేవీ! ఏమి యోచించుచున్నావనవు?

రుక్మి— మన శుభద్ర విషయమై.

కృ— శుభద్ర విషయమై యోచనయేమి.

రుక్మి— మత్త కోకిలా వృత్తము.

వాసుదేవభవత్సహోదరి వారిజాక్షి శుభద్రకు॥

భాసురంబగు లగ్నకాలము బ్రాప్తమాయెను జూడగా॥

నేనుశీలున కిచ్చి లగ్నము నేర్పరింప దలంతురో॥

మీసమెంచ కెఱుంగజేయు విభోసురేశ దయానిధే॥

కృ—

మత్త॥ కామినీ కురువంశమూళికి గాంతనిచ్చెన నంచుమా॥

కామపాలుడు నిశ్చయించెను గానయోచన యేటికే॥

యీమహీనవఖండ ధారుణి కీశుడాతడు గావున॥

భామినీమణి భాగ్యమెన్నగ బ్రహ్మకై నను శక్యమే॥

రుక్మి— సంతోష మాయె.

కృ— ఏ మట్లనియెదవు?

రుక్మి— మీకు దెలియని దేమున్నది. మీ చెల్లెలు ప్రాణత్యాగం బొనర్చుకొనును.

కృ— ఎందుకు.

రుక్మి— కం॥ నరుడే వరుడని పరిపతి॥

తెరఁగుల మరులొందు చుండ దెలిసియు మీరీ!

వెరపున కురుపతి కొనగిన!

తెరవకు నిక బ్రతుకు గలదే దెలియుము నాథా॥

ఆ సుశ్యాధనున కొసంసుటకు మీరెట్లు సమ్మతించిరి?

కృ— సమ్మతించకున్న మా బలరామన్న గారికి బదులుకుట కెట్లగును?

రుక్మి— మీరును మీయన్నగారి మార్గమునే బట్టివట్టున్నదే!

కృ— నికు సమ్మతి లేక నెంత ప్రయోజనమో నాకు సమ్మతి లేకుండ వంటియే ప్రయోజనము.

రుక్మి— అదేమి! మా బావగారికేనా చెల్లెలు? మీకు చెల్లెలు గాదా? ఆ మెళ్ల ముఖములు చివారిందు కాధ్యత మీకు లేదా? ఆమె యిష్టంబైయంగలదా? మనమేమి క్షత్రియులముకామా? స్వయంవరం బెంచుకొననింపరాదు.

కృ— ఏ విషయమునకు మానున్న. యెప్పివగదా?

రుక్మి— మీకే ఆమె విషయమున స్వతంత్రము లేకున్న మా బావగారికి మాత్రమంత స్వతంత్రమేమి?

కృ— అయిన పెద్దవాడు.

రుక్మి— అయినకన్నా పెద్దవారైన మా మామగారును నాయత్త గారును వున్నారని దా.

కృ— ఉండినను నాకేనా పెద్దవాడే! అందున పితృ సమా శ్రేష్ఠతను వ్యామునున అయిన వాక్యమే నాకొదరణీయము.

రుక్మి— (కొప్పగించుకొనకుడు మనవి) తల్లిదండ్రుల వాక్యమైనను కడదోచి అగ్రజావాక్యమే ప్రాధాన్యమని యెంచుట దేమిన్యాయము.

కృ— నూ తల్లిదండ్రులీవిషయమై మాతో నేమియుజెప్పలేదే.

రు— మీరు వారినడిగినజెప్పెదరా? అడుగకనేచెప్పెదరా?

కృ— అడుగుటకు అడుగకుండుటకు మాయన్నయే యధికారియని నేనప్పుడే చెప్పలేదా? యిదిగాక గృహకార్య నిర్వహకం బంతయు మా జనని జనకు లాయనపైవనే వైచియున్నారని ఏకఁదెలియదా.

రు— అట్లని మీరే కార్యమునకు ముందఁజ వెయకుండురేని మిమ్మా విషయమెచ్చరించియుండను. మీకిష్టమగు కార్యముల కన్నగారి నడుగుట లేదు. అయ్యగారి నడుగుటలేదు. ఇష్టములేని కార్యముల కన్నగారి మాట నడ్డమువైచెదరు మర్యాదమన కొనుగుమాటయే నిశ్చయమాయే నేని సుభద్ర జీవించుట నమ్మకములేదు. కుముద్వతి వుత్సలలామె పరితాపము జెప్పియుచెప్పలేదు. మగవారలకేమి తెలియును.

కం॥ అన్నముఁదినదఁట నీరం! బన్ననొకడ జేర్చనంటహా

యనునఁటయె! న్నిన్నియొ కలువరపడనఁట!

యన్నిలఁతుక బాధ జెప్ప నలవిఁగెను నాథా॥

కృ— ఈ బాధయంతయు మర్యాదను కొరకే? ఏమా!

రు— మర్యాదను కొరకే! ఆ వాపాస్మ్య డింకను నసంపగలేదే యని

కృ— (నవ్వి) ఓహో! యేమి నేడునకు మహిమ సురమర్దన స్వరూపము విచ్చియున్నదే దేవీ! చింతింపకుము ఏ హృదయం బెరుంగఁజుటంటి నేనా మర్యాదనుని పేరన్న సహింపకుండు నింక వాచెల్లె నతని కొనుగుటకు నమ్మతింతునే, మా బలరామన్నగారి యెగుట వారియిష్టమసారమే మాటలాడవలయు. నందున మనకార్యమున కేమి భంగ మొదవు. మనయర్జునుడు తీర్థయాత్రలొనర్చి సుభద్రను వరించుటకై వానియొగమున యతిరూపముఁ ధరించి మన యుధ్యాన వాటిక యందున్నవాడు. సుభద్ర అర్జునుని భార్యయేనని నిశ్చయముగా నమ్ముము. యతిసేవ లొనర్చ సుభద్ర నే నియమించుము. అత డర్జునుడని తెలిసి సుభద్ర నేని కరుగకుండనేని ఏవ్ర పోయి భోజన పానంబుల తృప్తునికొ జేసిగమ్ము ఊరకుండకము. ఈ విషయము రహస్యముగా నుండుకొనుము. చెలులారా! తుదకీ రహస్యము సుభద్రకై నను దెలియ నకుడు.

రుక్మి-అహ! మా యిన్న వచ్చియున్నవాడా! పోయి చూచిన దెప్పదను ననుజ్ఞయొసంగుడు.

కృ-రహస్యముగాబొమ్మ బయలుపరచకుము బలరామున్నకు వెలసెనేని కౌర్యమున కంతరాయములు తటస్థించును నేజెప్పియున్నాను మియిష్టము.

(కృష్ణమూర్తి నిష్క్రమించును)

రుక్మి-యిదే నేనును మా యిన్న దర్శనంబొనర్చి జనుడెంచెద చెలులారా రహస్యమును బయలుపరచక గుభిద్రాకరింపక గుప్తపరువుడు మియిష్టము

(రుక్మిణీదేవి నిష్క్రమించును)

కుము-వుత్సలా! ఏనన్నమాటనిజమే ఆ యతిరూపవంతుడని ఏ వనలేదా? అర్జున భూపాలుడైనందుననే ఆశ్చర్యంగారముగల్గియుండవలయు నిక మన గుభిద్రామనను భిద్రామగును.

వుత్స-ఆమెకు జెప్పవద్దు.

కుము-అబ్బా ఏనే బుద్ధిమంతురాలవు నేను నవివేకురాలనుగాదులే.

వుత్స-తెలియనివారిరీతి నటించుచుండము.

కుము-యికతోదము మనదేవిలేచియుండును.

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురారు)

తెర బడును

చతుర్థాంకము—తృతీయరంగము.

(ప్రవ్యాస వినము-యతి గూర్చిని జపముచేయుచుండును)

రుక్మిణీదేవి ఫలహారద్రవ్యములతో బ్రసక్తించును)

అహ! యేమి యీ యతీంద్రుని యచితభావము.

మ॥ అరిషడ్వర్గములకజయించి

మనమందానందముకొనించి భా॥

సురసత్కేశ జటాతటంబుకుశయుక

శుభ్రంబుమైపూతయుక॥

వరరుద్రాక్షసరంబులుకొమెరియ

దివ్యస్త్రాయుడైనట్టి శ్రీ॥

పురసహృదునిబోలినాడుగద

యీ పుణ్యాత్ముడాత్మాభుడై ॥

ఔరా! అచలతురీయ సమాధియందప్రబోధుండైయున్న సాధకుబోలె
యోగంబు సాధించుచున్నవాడు దర్శాస్త్రరణంబుపై యుదక్కుర్వదికాళిముఖం
డై కించిన్ని మీలితలోననుండై జపసరంబునకొదిప్పుచు పద్మాసనాసీంసడై
యచలశరీరుండై యోగవాగంబును కకపాలంబును రుద్రరాక సేరులును
భస్మధారణంబునుజూడ విక్రమ సన్యాసికబోలియున్నవాడు.

కం॥ సతులకసంస్కృతికారణ

మతులకమదిరోసిగాదె మనుజులయత్తులె॥

క్షీతిలోవెలయుదురితడా

సతికైయతియయ్యెనిట్లు జగతికొగలదే॥

(ఫలపదార్థంబు లెదుటనుంచి)

రుక్మి-యతీంద్రా వందనములు.

అర్జు-నూనంబుననుండును.)

రుక్మి-యతీంద్రా.

అర్జు-(కన్ను దెరిచి) త్రిరామచంద్ర పరబ్రహ్మణేనమః.

రుక్మి-దేవా! వందనములు.

అర్జు-సుఖీభవ! సుఖీభవ! దీర్ఘ సుమంగలీభవ.

రుక్మి-అని ఘోషాద్రవ్యంబులు ఫలహర ద్రవ్యంబులు గ్రహింతుడు.

అర్జు-అ దర్శాసనంబుపై నుంచుము.

రుక్మి-అన్నయ్యా! తామెచ్చటినుండి విచ్చేసితిరి?

అర్జు-యత్కాకృమంబున నున్న మమ్ము వావివరుసలకా విలువతగ్గఱు నుమారి?
రుక్మి-యింకేమని విలువలయు?

అర్జు-లోకజ్ఞాన శోభితవైన నీ కరింగింపవలెనా! యతీంద్రా యనియు, దేవా
యనియు, మహాత్మా యనియు బిల్వవలయు.

రుక్మి-స్వామీ యని బిల్వవచ్చునా?

అర్జు-నిరభ్యంతరముగా.

రుక్మి-యే స్వామియని బిల్వవలయు?

అర్జు-కృష్ణానంద స్వామియని.

రుక్మి-అదేమి పదిపేట్లవిడచి పదునొకండవపేరుపై అంతానందము?

అర్జు-పది యెఱ్ఱవి పదునొకొండెద్ది?

రుక్మి-అర్జున! ఫల్గువాదులు పది కృష్ణయనునది పదునొకండు.

అర్జు-సహోదరీ! నీవు లోకమాతవు నీకు చెలియని రహస్య మెచ్చటగలదు.

రుక్మి-(నవ్వుచు) వో! హో! తాము యత్కాశ్రమంబుననుండియు మమ్ము వావివరు
సల విలువకూడదు గదా యతీంద్రులవారూ.

అర్జు:-

కం॥ జగదేకమాతయానీ

కగుపడని రహస్యమెద్ది యానిటనున్నా.

రగడయగుబలుడెరింగిన

సుగుణమణి జనుముశీఘ్ర చోదితగతివై॥

రుక్మి. (౧౭ అనుబంధము)

రు॥ గీ॥ తీర్థయాత్రలుసల్పితే సార్థకముగ

కపటనన్యాసివేషంబు గాంచియున్నా.

అన్ననాపుణ్యవశమున నిన్నుగంటి

సంతసంబాయెనీరాక సవ్యసాచీ॥

అన్నయ్యా! ఈ కృత్యములను బంధించియును మనము భద్రభాగం
 అర్జునునకు భద్రము కొరకే యతివృత్తి.
 రుక్మిణీయత్యాశ్రమంబువలించి నొనర్చు తపంబునకు మీ చిన్నబావగారు
 కిక్కిరియ న కార్యసిద్ధి నొనర్తురు. నేను పోయివచ్చెద, భోజనపానంబుల
 దృష్టపరచుము.
 అర్జు-జగదేవ మాతవశ న వాక్యమున కన్వధాగల్గునే, పోయిరమ్మ. రహస్యమును
 బహులు పరచకుము.

(రుక్మిణీ నిష్క్రమించును)

అంత రావనికబడును.

వనములో రంగపార్శ్వ భాగము.

కృష్ణబలరాములు ప్రవేశము.

అర్జు-సోదరా! యీవనముకా జూచితివే?

మ|| సురసాలామ్రక పితృనిబ బదరీ

చూతార్జునాశ్వత్థఖి|

ద్వర తాలాగరుబిల్వలుంగ కుటజ

స్ఫూర్తి లతాంతామలో|

ద్వర పుష్పాంతరధూళిధూసరిత ని

ద్వష్టానిలాశాశకుం|

తరవానూసవిశేష వైభవ మహా

నందంబుగాదోచెడికె||

మధురస ఫలంబులకా భక్షించి శుకంబులను పల్లవంబులకా మెసవి పీకంబు
 లును కలకల ధ్వనులు సల్పుచున్నవి. పుష్ప మకరందంబులకా గ్రోలి తుమ్మె
 దలు గీతంబులు బాడుచున్నవి. మనోజరాజ్య పట్టాభిషిక్తులై వధూవరల హృద
 యానుమోదంబగు నిట్టివనంబులందుగాదే తొల్లిటిమునులు రంభాదులకా గాంచి
 మానంబులు వీడుట తపంబులు దార వోయుట (నేపద్యమున క్రిరామా, వాసు
 దేవా, గోవిందా యను ధ్వని)

బల—(అశ్వత్థామ) హా! యుద్ధట నీ యుద్ధాభ్యాసానందము!

(నలువొక్కొక్క గాంతుడు) (మరల)

(౧౮ అనుబంధము)

మలయుజః స్మృత్తము.

మనసిజ సుందర మణిమయ కంధర మనుకుల భాసుర

మంజుషదా!

కనకమయాంబర ఘనగుణమందిర కనకదృగాసుర

ఖండముదా!

వనరుహలోచన వనధినిశేతన ఫణిపతితల్ప

ప్రభావవథా!

యినకులచావన హితయుత భావన హిమకర క్షీరి

దిగీశ హరీ॥

బల—కృష్ణ! యుద్ధట నీ యుద్ధాభ్యాసానందము!

(వెనుక నవవిక యొత్తలుడును)

(యోధా దర్శనకరముపై గూర్చుని నేపారాధనంబున గుఱుచును.)

బల—(నాచి) ఓహో! పరమ యతీంద్రులు వచ్చియున్నవారే!

గీ॥ కర్మ ధర్మ ప్రజ్ఞేశ్వర్య కామభోగ!

రోగగోహిత్యమైయున్న బ్రహ్మమేదా!

యదియె సోమోత్కరించిన యట్టులురదు!

వరమోయోగి వరేణ్యుల బ్రహ్మజేతం॥

(నమస్కరింతును)

కృ—

కంఠ శేఖరమున ముడుచుట!

నేదాంతపురాంత సాధవిహరంబైని!

భేదంబా బ్రహ్మమయః।

సాధాన్య మహేశ్వరాత్మ ప్రవజదలఁతున్॥

(నమస్కరించును.)

అర్జు—నారాయణస్మరణ, నారాయణస్మరణ.

బల—స్వామివారి రాక యెచ్చటినండియో విమర్శింపవలయును.

అర్జు—గోకర్ణ తేత్రమనండి.

కృ—నామధేయము వివేచనఁబడి యున్నాను.

అర్జు—కృష్ణానందయతీ యందురు.

కృ—ఇచ్చటినండి స్వారి యెచ్చటికో.

అర్జు—గోవర్ధనాద్రికి.

బల—యతీంద్రా చాగుర్భాస్వన శామిస్త్వటనే నిలువలయు.

కృ—అట్లొనర్చుడు మీ కేవిషమునఁ గొర్రున యుండను.

అర్జు—పరేంగితజ్ఞాన పారీణులగు మీచేతనే నెయ్యదియు గొరువలేదనియే గదా
యెచ్చటికి మారాక.

బల—కృష్ణా! యీ మహాసయులను నేవె యొనర్చుటకును భీష్మనొపగుటకును
హబ్రాద్రవ్యములు సమహిర్బుటకును మనసహోదరి కుభద్రను నియ
మింఘము. వీరియానతిమేరను వర్తింపునట్లొజ్జ నిడుము.

కృ—(అపవారింఁ వింతినిముగా)

కం॥ ఇగువురు శరణు వయస్కులు।

వరరూపస్ఫురణ పరులు భావ్యంబగునే।

పరులయెడఁగఁతను నుచుట।

గురుడవు యోచింపుమన్న కోవిదమతివై॥

బల—

మ॥ తగునే మాధవ యిట్లు లాభమును తత్వజ్ఞాన
పారీణులై। నిగమాంతాధిక యోగభావులగు
మాసింద్రార్చనావృత్తిలో। మగువర వర్తిలరే

మహాత్ముఁ డిపుడీ మాన్యుండు సేవార్థమై మృగ
రాణ్యధ్య సుభద్ర సంపుమధిక శ్రేయంబు బెం
పూరెడికొ॥

కృ—తమచిత్తము! యత్రంద్రా సెలవొసంగవలయును.

బల—అజగెకొనియెడ.

కృ—తమ సేవార్థమై మా సుభద్ర జనుబెంచును వలయుపదార్థము లేకొదవలేక
తెప్పించుకొని క్రతంబు సాగంపొనర్చుకొనుడు.

అర్జు—అట్టి రామాయనము.

(కృ—బ- నిష్క్రమింతురు).

అనినకబడును.

పంచమసాంకిము స్రుభమగంగము

దేవాగారము.

(గౌరీదేవి నలంకిరించి యుండును)

(సుభద్ర గౌరీదేవి నల్లించుచుండును)

(సముద్యతి, ఉత్పల, ప్రకృత నిలచి యుండును)

సుభద్ర (అనుబంధము)

సీ! సర్వమంగళ నీదు చరణాబ్జము నెంతు!

విజయుని భర్తగావింపఁచుమ్మ!

పాపి దుర్యోధను భార్యజేసిన! ప్రాణ

వాయువుల్ గాతు నీ భాగముమ్మ!

బలరామునకు నెంత పాపపుణ్యములేదో!

కౌరవేశునడిడఁగోరెనమ్మ!

పలుకోర్కెలెల్ల నీపై వైచియున్నాను!

పుత్రికగఁ నన్నుబ్రోవుమమ్మ॥

గీ॥ నీ వెటుంగనిదెయ్యది నిక్కమమ్మ!
 నర్వలోకంబులను గాచు నత్యవమ్మ!
 లోక్కెలానగెదవని నిన్నుగోరితమ్మ!
 కరుణజూడవె మాయమ్మ గిరిశుకొమ్మ॥

జగజ్జననీ నాప్రార్థనకు భక్తియో, చింతయో, కామమో,
 ప్రేమయో, యేది ప్రాధాన్యమో యెరుంగకున్నదానా
 వాగ్రూపకప్రార్థనకై హృదయ సరిపూరితా శేష విష
 యంబుల గమనించి గోవిషయము లోలుత వెలువరించు
 టకు నాకోక్కె లధికంబు లగుటచేదెందునా నహింపలేక
 నిశ్చయించుకొనుశక్తి జాలక మిడుకుచున్నదానా. నీదియు
 నా యత్నంబుగాదు. నాపూర్వకృత దుష్టుల హుతాశన
 సంభవ చింతా సూమాన్యతంబు నేవెల్పరింపకున్నను
 నకల భూతాంతర్యహింసత్వము నగు నీ వెటుంగనే
 మాతా! యిది నీయిష్టము. మా కృష్ణమూర్తి సుష్టము.
 కరుణారసామృత తరంగంబులు న్నాపై బ్రసరింపజేయుము
 భవానీ-శర్వాణీ-మాంసాహి.

కుమ—దేవీ! యంత చింతగుండ నేల. కాగల కార్యములు కాకిమానవు.

ఉ—బలరామ దేవుడిచ్చెదనన్న మాత్రముననే మించిన దేమున్నది. వివాహ
 మైదుగోసిన మహారాజుగారి కాగిల్లో లిక్కినప్పుడుగదా యో
 చించవలయు.

కు—వివాహమైన పిమ్మట యోచించుకేమి?

ఉ—అనే మట్లెదవు? స్త్రీజనుల చపలలకు మాట హాసోక్తియా? నవఖండ
 మహిమండలా భరితబుండగు యమ్మహారాజు భార్యయై దేశంద్ర వై
 కింబున నిందోలగ మందున్నప్పుడీ బుద్ధినిలుచునా. శిర్భద్రమ్మరియై
 శుష్కపవాసముల గ్రుంగిన యాకర్రనిగన్న నీమేకు నిస్పృహ జనిం
 పకుండునా, యెందుకొకురుపాని దూషింపవలయు?

గు—చాలులేవే సీతేమి! యెవరినిగన్నను యేమేమియో సంకల్పములుఁ బుట్టుచుండును. మన యుద్ధానవనమునకొక్క యావచ్చినాడనియు చిరుత ప్రాయముననే యట్లయినాడనియు నెంత శృంగార వంతుడనియు ఏ వానాడనలేదో, యానీ ఏవంతగా మోహించి నిద్రించి ఏ, యింక క్షీణ పుణిగన్న ఏమికి మిత్రమున్నదా? ఏవే సంశయ చిత్తవు. ఏ యొక దానినాండి యే స్త్రీ జనులందఱు చపల చిత్తలని నిందకుఁబాల్పడిరి.

ఉ—కుముద్వితీ! లోకాభిరామముగా నేనాయనినిద్రించినవిగాని ఏ వనుకొన్నట్లు గాదు. ఏ కిష్టమున్న యాక్షిప్తమైననను గవయుము. యతిపతి నైననుఁ గోరుము. నేవంతుల కాక్షిప్తం కర్తను గాదు గదా!

సుభ—చెలులారా మీశ్రమి పొగ్గబోదో? మీరిగవులెప్పటికి నెడతెగవుగదా? కు—అమ్మా! యాయుత్తల రంపువకు నేనుఁ తట్టుకొనలేను దీనితో నెప్పుడును నాను లొందగయు. మీరిరువురే యుండుదు. అది యానుగుపతినిఁ గట్టుకొనని ఏ వాయుతిపతిని గట్టుకొనుము. నాశ్రమి చింత. గుక్కిణీదేవిగారు పిలచు నిండిన నేబోలయు.

(పోబోవును)

సుభ—ఏమి కుముద్వితీ! మీమీ వాక్కలహము తుదకు నాపైఁ బ్రయోగించితిరే!

ఉత్ప—పోలెమ్ము, యొగుకంత బ్రతిమాలెదవు!

సుభ—కుముద్వితీ! కుముద్వితీ! (అని పిలచుచుండ నిష్క్రమించును).

ఉత్పలా! యేమే యీశుష్క వాక్కలహము.

ఉత్ప—పోలెమ్ము, యీదినము బిగువుగానుండును. పల్కరింపకున్న రేపు జనులెంచును. అపె నెవరేమునిరి. దీనిముంగోప మెప్పుడును జూచినదే కదా!

సు—

చం॥ చెలులని నమ్మిసందులకు చింతయు వంతయు

మీరునట్లుగా!

కలహము బూని నామదిని కారెయబెట్టితి

రేమి నేయుదీ!

పలుకులు సమ్మతించి చెల్లి బాధన జేసియుతో

తోడి తేనె యు!

త్యల! సుగుణాబ్ధి నై జనుము బ్రహ్మతిజేసెద నమ్మ

నెచ్చెప్పి!

ఉ— ఏ యానశిశువగు పోయి వచ్చెద.

(నిష్క్రమించును)

సు— అహ! యాచెలుల తగవులా, అబలని తెగువలా యేమిచేయును.

చేతులు పోడించుకొని (అం అనుబంధము).

సు— (నిట్టూర్పు విడిచి) అన్నా! కృష్ణా! ఏయిష్ట మెల్లున్నదో! ఏవేదిక్కు, సేవబ
లను. ఏ మొవచ్చుదానను. కష్టించుము. నాకోర్కె నగ నేర్చుము.

(కృష్ణుడు ప్రవేశించును)

(సుధీద్ర నమస్కరించును)

కృ— ఈప్లితార్థ సిగ్ధిరస్తు — పోదరీ! ఏ ముఖమేటికె నాడియున్నది!

సు— అన్నయ్యా! యిప్పుడే నిద్రించి లేచినది.

కృ— మన యుద్ధాన వనము వన యతీర్థులు ఎచ్చియున్నవారు. వారిసేవ
యొనర్చుటకై నిన్ను నియమింపవలెనని బలరామన్న గారానాతి యొసంగి
యున్నవారు. ఏ వచ్చుటికికొజని ఎలయు వూసోప కరిగించులును. అహార
పదార్థంబులును; ఇచ్చి వారి యానా దీతి ఎర్తించుము.

(కృష్ణుడు నిష్క్రమించును.)

సు— నే నాయతీర్థుని దర్శన మొనర్చుకొని రావలయునని యుంటి. తలవని తలం
పుగా మాయన్నయే నాకొజ్జ యొసంగి యున్నవారను, పోయెద. చెలులొక
ను రాలేదు కొంచము తడువు విశ్రమించెద.

(తయనించును.)

(అవనిక బడును.)

గంగపరిసర భాగము.

(ఉత్పా (నవేరింగి) కుముద్వతి — కుముద్వతి (అని బిలచును).

(కుముద్వతి నవ్వుచుఁ బ్రవేశించును).

ఉత్పా—ఎందుకట్ల కోపగించుకొని నచ్చితివి?

కుము—ఎప్పుడును ఏరంపుఁ బడలేక.

ఉత్పా—ఎన్నయోమారు లింతకన్నా నెక్కువగు మాస్య మాడినప్పుడు కోపగించ
కొనలేను. నే నీస్వల్ప విషయమున కింత యేలఁ గుడను సుభద్రనైనను లెక్క
లేట్లవెలిపే.

కుము—ఇది యొక నాటకము. పురిమంగు జరుగు గమాస్యములు యీర్ష్యగ్రుణకును.
అన్యనోన్ముఁడు జెప్పు మర్కములు తనకునుఁ గలయిచ్చయుటకై తినునవిద్ద
నేవ జేయుచుండు దానినలె నుంచులెనని శ్రోక్తృప్రయార్థి గారి యజ్ఞచై
ర్యక్తిజీవేవి నాకెగురించె. ఏసంగ , సుభద్రకు దెలియబడదు గదా! అం
గుప్తి నిట్లు కాని కలహము కల్పించుకొని జనువెంచుని గాని ఏమైన నాను
కోపము గలదా! (అని యొకరిచే యొకరు బట్ట కొందురు.)

ఉత్పా—అంతలాకా! సరి సరి, అట్లైన యీ నాటక మునను బేరయ్యెడి?

కుము— (నవ్వి) సుభద్రాపరియ్యమని.

ఉత్పా—చాగున్నది. కాని, సుభద్రతో నేనేమి జెప్పుచును?

కుము—ఏ కెరుగించుదాననా నాబోటి జడమతుల కెరుగించుదానవే, ఉత్పా!

ఉత్పా—నిస్తోత్రమున కేమిలే.

కుము—ఇక నెబోవలయు.

ఉత్పా—నేనును జెల్లెద. సుభద్రతో నేనో యొకటమ్మఁ జెప్పెద.

(చెరి యొక ప్రక్కగా నిష్క్రమింతురు).

(వెనుక యనెనిక నెత్త బడును.)

పంచహరాంకము. — ద్వితీయ రంగము.

(యల కృష్ణాజనముపై గూర్చొని జపము సల్పుచుండును.)

(కుముద్వతి పూజా ద్రవ్యములతోఁ బ్రవేశించును.)

కుము—యస్మింద్రా! ఎండనములు.

అర్జు—(కన్నలు మూసుకొనియు తనలో) సుశ్రద్రయే వచ్చి యుండవలయు.
(ప్రకాశముగా) కల్యాణమును.

కుము—బలదేవు వాఙ్మయే శేషతీ దేవిగా రీతలాగుల సంపించియున్నవాని.

అర్జు—అపర్ణ పుణ్యకలయంగుండుము.

కుము—తిమ నేవకు సహ న స్నే నియమించియున్నాని.

అర్జు—(కన్న పరచి చూచి అశురమున) మా నేనై కై సుశ్రద్ర సంపించెదమని చెప్పిరే,
మరల నిన్నెందుకు బంపిరి?

కుము—మింబోటి మహానియులను గాంచిన మాయాదవులందరికిని పగమధిక్తి,
సుశ్రద్రాదేవి సుమకూరి యగుటచే, అయాస పడినప్పుడు, తమకు వలయు
సామగ్రిలు సమకూర్చుటకు నన్ను నియమించి యున్నాని.

అర్జు—అంతని యాయాసమగుట వరకు నాసహించేనెందుకు నియమింతును?

కుము—ఏమో నాకొ సంగతి తెలియదు. వారు శిష్టిన మాటయే నెలవొసంగిన
కొంతదడవు. నిద్రించి జనుచుండెద. రాత్రిల్లయు నిద్రయే శేష.

అర్జు—రాత్రెందుకు నిద్రలేను?

కుము—తిమ కావిషయములలో భూజా కాలాశీతం పో నేమోనని విన్నవించుటకు
జంకు చున్నదాన.

అర్జు—తెలియజేయుము, యాపడకుము.

కుము—మాసుశ్రద్రాదేవిగారి వివాహ విషయమై యోచించుచుంటుంటే

అర్జు—బలరామ కృష్ణుల సహకారమైన సుశ్రద్రా వివాహ ప్రస్తావన విషయమే
గదా నీవు చెప్పునది.

కుము—చిరము.

అర్జు—వరుడెవరు?

కుము—దుశ్శోభన చక్రవర్తిగారి కొసంగవలెనని బలరామ దేవుండు, అర్జున
భూపాలున కియ్యవలెనని దేవకీజీవిగారును కలహించుచుండిరి. కృష్ణమూర్తి
యేమియుఁ జెప్పలేదు. ముఖ్యముగా మాసుశ్రద్రాదేవి మిక్కిలి సుందర
నగుటచే, అందుచే నీ కలహమునకు కారణమగుచున్నది.

అజ్ఞ—శృంగారమునకు కలహమునకు నేమి సంబంధము.

కుము—శృంగారవంతురాలైన ముగ్ధుడను శృంగారవంతుడును, శౌర్యవంతుడును మేనల్లుడు అయిన అజ్ఞుడును కొసంగవలెనని దేవకీ దేవిగారికి యిష్టము. మహాదైత్యుని పంతుడునియు, సార్వభౌముడునియు, దుర్యోధనుని కొసంగ వలెనని బలభగ్నుని యిష్టము. ఇదియే కలహము.

అజ్ఞ—అగును దైత్యుని పంతుడుగాడా! సార్వభౌముని తమ్ముడుగాడా! వారి యభిప్రాయమేమో! పోనీ శుద్ధకవరికొసంగుటకు నిశ్చయించిరి.

కుము—వారిట్ల నే కలహించుచుండ విని విని నాకు వేడటయై అజ్ఞుడును కిచ్చుట కన్నను, ఆ యత్యంత్రుని కొసంగుట మేలని చెప్పితిని. అమాట యోచించి తుదకు దుర్యోధన మహారాజున కిచ్చునట్లే నిశ్చయించిరి.

అజ్ఞ—(బొమ్మలు ముడిచి చెప్పుకొని జూచి) ఏమరాలా! మమ్ములను సేవన మొనర్చి వా?

కుము—దేవా! దాన్య స్పృహడప్పు యితర నాగరికతయే తెలియని నాపై నేల కోప గించెదరు?

అజ్ఞ—ఆ యజ్ఞుడు ఏకే మపకార మొనర్చె?

కుము—తమకే మపకార మొనర్చినో?

అజ్ఞ—ఇంతటి వాచాశ్రయ. ఏ నేనీ మా క నావిశ్వకము పొమ్ము. ఇచ్చట నుండ కుము.

కుము—మారాజుగారి యాజ్ఞ చే విచ్చియున్నాను. వాగు వద్దనుట పర్యంతము నే నెట్లు బోగును?

(నువ్వుండును)

అజ్ఞ—(తనలో) ఈ కౌంతమార్గ మొకవిధమై యున్నది. నన్నెరిగి యిట్లు మాట్లాడుచున్నదా! కానిమ్మింకను జూచెద (ప్రకాశముగా) పొమ్ము పోకున్న శపించెద.

కుము—శాప భయ మున్నది దా పోవలయు.

అజ్ఞ—శాపమునకు భయమెందవా?

కుము—బ్రాహ్మణులలో, నిక్కపు సన్యాసులలో యైన శపింపురను భయము.

అజ్ఞ—(ఆశ్చర్యమున), ఇంకేమను కొన్నావు?

కుము—దాసురాలను కరుణింపవలయు. అర్జున రాజేంద్రులని యనుకొన్నాను.

అర్జు—నీవెవరో నిక్కముగా చెప్పుము.

కుము—సుభద్రాదేవి పరిచారికను. రుక్మిణీదేవిగారి యానందము సుభద్రాదేవికిఁ బెరియకుండా సన్నిధి కరుచెంచి యున్నాను.

అర్జు—వారు నిన్నెందుకు బంపియున్నారు?

కుము—మాసుభద్రాదేవి తమసేవ కరుచెంచుననియు, మిమ్ముల్లన రాజేంద్రులని పెరిసి సిగ్గుచే తమసేవ కరుదేరకున్న మీసేవ చేయుచుండువలెననియు, నంతః పురంబునందు జరుగు రహస్యములు మీతో విన్నవించుచుండు వలెననియు, మీ పరిగించు సమాచారము తన కెరుగింపవలెననియు, రుక్మిణీ దేవిగారు నన్ను నియమించియున్నారు.

అర్జు—సుధ్రు కృంగారవంతురాలని చెప్పితివే, అంత కృంగారవంతురాలా!

కుముద్వ్యతి (౨౦ అనుబంధము)

అనుదళ కనుగొనల కాటుకఁదీర్చి విడెముకెని ఆ పాంగ వీక్షణులుల నిగ్గించి నంత మునుదెనను మనసిజ ప్రసూ నాస్త్రంబులను తల్లడిల్లక యుండఁడు.

(ఇంక జనుచెంచును చూతురులెందు).

(అంతలో పరమంజీరధ్వనులు వినుపించును)

కుము—అదిగో దేవా! మా సుధ్రుద దేవి జనకంబు చున్నది. సేనాలతా భవనంబు చెంత నుండెద.

(కుము—నిష్క్రమించును).

(అర్జునుడు కన్నులు మూసుకొని జపసకముఁ ద్రిప్పుచుండును).

(సుధ్రుద ఘోషా ద్రవ్యంబులు గైకొని ఉత్పలతో బ్రవేశించును).

(ఉత్పల, సుధ్రుద య కి నెఱుఁగించి నిలుతురు).

అర్జు—(కన్ను చెరిచి) నారాయణ నారాయణ కల్యాణమస్తు.

సుధ్రుద (౨౨ అనుబంధము).

సుధ్రు—ఈ ఘోషా ద్రవ్యంబులుఁ గైకొనుడు.

అర్జు—పరమ సాధ్య తీలకంబగు నీవు మాబోటి యిహ పరి నేవనట్లుట సహజమే గదా. ఆ కీతముపై నిడుము.

(పుష్ప ఫలాదులు పీతముపై నుంతురు).

సుధ—దేవా! తమ నేవయొనర్ప మాయన్న గారు నన్ను నియమించి యున్నవారు. విలయు పదార్థములు సెలవొసంగు చుండవలయు.

యో—ఆదియే నాకోరిక వలసివచ్చెడిరింగిం చెద కూర్మోర్పునుడు

(యో జపము చేయుచుండును)

సుధ—ఉత్పలా! దేవారాధనకు పుష్పమాలలు సవరింతమా?

ఉత్ప—పారిజాతములనేరి హారముగా గూర్చి తెత్తము.

సుధ—వీరు జపము జేయుచున్నవారు. మన సంభాషణచే ధ్యానవృత్తి కంతనా యముఁ దటసిండును పొదము పద!

(నిష్క్రమింతురు)

(౨౩ అనుబంధము)

అర్జునుడులేచి!

మ॥ భువనై కాద్భుత మోహినీలతయో

శ్రీ భూకాంత కీరంబాళో!

కవి శాస్త్రదృశుఖాగు మోద మొ

లసత్కమారికౌ మారి నెనా!

భవనాం దోళిత నాంధ్య దీపమొ

పయః పాథో ధిరాల్కున్యయో!

యువ కాంతామణి శుభ్రభద్ర

యశ విద్యుల్లేఖినా నొప్పెడిక॥

ఈ సుందరాంగి మనోహర రూపంబెన్న నాకరంబే! విలపుల గులుకు చున్నది. మెరుపుల తులఁ దూగుచున్నది. కండమ్మల నిందించుచున్నది. కుండ

మృగ మందలించు చున్నది. జన్మ-వల నెక సక్క-ములాడుచున్నది. సింగంబుల
భంగించు చున్నది. ఔరా! యీ యెయ్యారిని వియ్యమందిన వాడే పుడమిరేడుల
కకిమిడు జే జేల దొరకుజోడు. తీర్థయాత్రలచే, వ్రతములచే, మపనాసములచే,
తపంబొనర్చుటకా గదా యీ మోహి దేవతా సాక్షాత్కార సిద్ధి గల్గినది
లేకున్న లభ్యమానే.

(నేపథ్యమున సుత్పలాయని గ్వని)

(అర్జునుఁ డాలకించి) ఆ కాంత జనుడెచుచున్నది.)

(కూర్చొని)

(౨౪ అనుబంధము.)

ఉ॥ శంకరశ్రీల శంధర విశాల నిల్వోచన పార్వతీపతే
పంకజ సంభవేంద్ర హరివందిత శూలకురంగ ధారణా।
పంకజవైరిశేఖర కపాలిశివంకర శారదాభిని।
శృంక శరీర మార హరసాదర మోదముతోడఁ బోనరా॥
ఉమారమణా, సాంబా, హాగోం, హరహర మహాదేవా.

(మానయున జపము చేయుదుండును)

(సుభద్రాదులు పరివేశము)

సుభ—మహాసుభావా!

అర్జు—మహాదేవా!

సుభ—(కదలీ దళంబు బరచి పెట్టించి)

సుగంధి—దివ్యభద్ర పాయసలబు దేవ యూరగింపుమా!

అర్జు—శ్రావ్య భవ్య సాంద్ర రామచంద్ర యూదగింపుమా!

సుభ—నవ్యగవ్య పక్వభోజనంబుఁ దృప్తి జేయుమా!

అర్జు—రవ్యనేక కోటి తేజ రామదేవ బోవుమా॥

సృగ్విశే॥

సుభ—మారు వడ్డింతునా మహానివంశావనా!

అర్జు—శ్రీరమనాయకా సిద్ధిసంసేవితా!

సుభ—నీరముల్ గోలుమా నిత్యసత్య వ్రతా!

అర్జు—నాగ దేంద్రావనా నౌమి నారాయణా॥

సుభ—యతీంద్రా!

అర్జు—శ్రీరామచంద్రా!

సుభ—ఉత్పలా! ఈమహాత్ముడెంతటి తపోనిష్ఠా గరిష్ఠుడే ఆ నవరతమును శ్రీ
రామస్మరణఁ దప్ప వేరుమాటలుచ్చరింపడు.

ఉత్ప—ఔను! సర్వము రామార్చణంబే చేయుచున్నవారు, అటు లేకున్న మోక్ష
కాంతా సాక్షాత్కార కార్యసాధన మెట్లెను?

సుభ—పలుమారుఁ బిలిచిననుఁ బలుకుటలేదు. మనలకుఁ జూచుటలేదు. భోజన
పానంబుల పై నైనను మనస్సు నిలుపుటలేదు. ఆచల సమాధియందున్న
వారు నారికెగురఁ బొడముపర్యంతము ఆ సోపన ప్రాంతమున నుండము
పడ.

ఉత్ప—మంచిది.

(నిష్క్రమింతుడు)

అనుమతులేచి—

సీ॥ సంక్రందనుని బొందసరి జెందకనుభూమిఁ

దిగినట్టి యలశచీ దేవియొక్కొ!

అలుకచేఁ బలుక కీయుల కున్గమించిన

నలు మొగంబులవేల్పుఁ జెలువయొక్కొ!

వేమారు నామారుతో మారుకొని

మీరి రహిమించు నారతీ రమణియొక్కొ!

వన జాక్షు ఘన వక్షిము నుపేక్షచేవీడి

చరియించు భార్గవీ తరుణియొక్కొ!

గీ॥ అహహ యీ సతీఁ నృజయించినట్టి బ్రహ్మ!

యెంత నేర్పరియో చూడ భ్రాంతిఁ బొడమి

యంతకంత నోహగ్ని యహిశయించె!

బాల నేలకయుండినఁ దాళగలనే॥

ఈ బాలామణి చేలాంచలము వాతచలితంబై సోక దేవేంద్రపదవిగా భా
వించుచుండును.

మత్త॥ కామినీ మణిఁగూడియెన్నడు!

కాముకేళినిఁ దేలుదున్

భామఁగూడకయున్న నేగతిఁ

భ్రాంతి వీడదు నీమహిన్

(నే పద్మమున ఉత్పలాయనుధ్వని) నాలకించి.

అహ! చాంపేయ నాన జనుడెంచుచున్నట్లున్నది. పేలము మాలిమి
యాట పర్యంతము నిజమెరింగింపఁ గూడగు. కానిమ్ము.

(కూర్చొని చేతులు జోడించుకొని)

మత్త॥ రామ శ్రీ రఘురామ దశరథ!

రామ సీతా రాఘవా!

నామనంబున చింతమాన్వి!

యనారతంబునుఁ బ్రోవరా॥

(సుభద్రాగుల ప్రవేశము)

సుభ—(తనలో) యతీంద్రులకు చింతఁ గలుగునంతటి ప్రమేయమేమున్నదో విచా
రించెద. (ప్రకాశముగా) దేవా! తాము చింతా పగనెశులై యున్నవాగు
కొరణంబెయ్యదియో వివరింపవలయు.

అర్జు—అందులకు నీవే కారణము. నాధ్యాన సమయమునఁ బిలచుచుంటివి అం
గుచే నాత్మారాసు సాక్షాత్కారం బింకనుఁ గాలేదని యోచన.

సుభ—అజ్ఞురాలను. లోకానుభవం బెరుంగ. అపరాధమును త్నమింపవలయు.

అర్జు—పాపము నూతన బాఙ్గూధిక యౌవనపు. లోకానుభవంబేమెరుంగుదువు.
యింకెరుగ గలవు. అప్పుడప్పుడజ్ఞతచేతనో విధిలేకనో అపరాధమే కల్గు
చుండును. అంగున కానందం పరబ్రహ్మేతియగు పూజాంకంబున నమ

స్కరించి ముందు. తద్దోష పరిహారంజౌను. భయపడకుము. సాయం
కాలంజౌనున్నది. నేనాపీక్షకంబు దీర్చుకొనవలయు, ఉదయమున నేరండు.

సు—చిత్తము.

(నిష్క్రమింతురు.)

(అపనికబడును.)

పంచమాంకము — తృతీయ రంగము.

ద్వారకాపురము, సభాభవనము.

(బలరామ కృష్ణ లాసీనులై యుందురు.)

కృ—అన్నా! సుర్యోదయ మహారాజుగారివద్ద నుంచి ఘనహా పత్రికయే కరు
వయ్యో, కార్తీక శుద్ధ దశమీ గురువారమే గదా లగ్న పత్రిక నిష్పయము.
వారి యశ్రద్ధ మీ కారణము?

బల—పలుమారుల బ్రతికెలు వ్రాయుచుండవలెనా! ఆప్తుని వెల్లుదురు, నవమి
జేరుదురు.

కృ—అన్నా! సుశుద్రను సుర్యోదయ చక్రవర్తి కొనంగుట మన యరువుగకును,
రేవతి దేవిగారికిని దప్ప మరయ్యెవ్వరికి నీ యిష్టమున్నట్లుగుపడలేదు.

బల—ఒకరి యిష్టయిష్టములతో మనకగత్యములేదు. మన చెల్లెలను తగిన చోటు
విచారించి యొసంగుట మన భారము గదా!

కృ—

ఉ॥ చిన్న తనంబు నుండి యున చెల్లెలి నర్జును భార్యజేతు మం॥

చెన్నుచుగుండి రెల్లరు లహీన మనంబున నెల్ల వేళనా!

కన్నియ పార్థుపై మమతగల్గియె యున్న నటంచుడెల్వెనా!

యన్నుల మిన్న రుక్మిణి మహామతి నెంచి యొసంగు

ముగజా॥

ఉ॥ మేనరికంబు ముఖ్యమని మెచ్చియుపార్థున కిచ్చితేని నా
 న్మైనమునొంద దచ్చట, ధనాదులు తక్కువ వైభవంబులే॥
 దీనవ ఖండరాజ్ఞపద మెక్కడ గల్గును, యాజ్ఞసేనికి॥
 తానొక దాసిగావలయు, తప్పదు, నాదగు వాక్యమచ్యుతా

దుశ్యోధనుడందమా! ధృతిరాష్ట్రాగ్రనందనుడు, సార్వభౌమ పదవి
 నొందియున్నవాడు. మన సుభద్ర నాతని కొరింగితిమేని, కృతాభిషేక
 పదవి నొందును. సమస్త దేశరాజాంగనా ఫాలస్తలవ్యస్త నిస్తుల మృగ
 మదావలగ్న చరణ యుగళయై సుఖంబు గాంచును. అడవారి కేమి తెలియును.
 బాంధవ్యమే చూతురు. ఆ బిడ్డ సౌఖ్యములు విచారింపవలదా. సహస్రయుగ
 మల పర్యంతము యోచించినను పాథుని కన్నను దుశ్యోధనుడే యుత్త
 ముండగు.

కృ—మీ మాట సత్యము దుశ్యోధను దుత్తముండే గాదు. పరాక్రమమున
 భీముండగు. శృంగారమున కాముండగు, బుద్ధిని విస్మయించుగు ధర్మమున
 (అనుచున్నంతలో సేవకుడు ప్రవేశించి).

సే—దేవా! దుశ్యోధన చక్రవర్తి గారు వచ్చుచున్నారు.

(కృష్ణ, బలరాములు లేచి యెగురుబోయి పితామహుని వచ్చి యుచితాసనంబుపైఁ
 గూర్చుండ నియమింతురు.)

కృ—రాకేంద్రా! ఇప్పుడే నీవిషయ మనుకొను చుంటిమి.

బల—శతాయుః పురుషః యనుట నీయడ నేడు ఫలించినది.

దు—నాయదృష్ట మట్టిది.

కృ—(కనలో) మట్టిదే (ప్రకాశముగా) అగ్నము సమీపించుచున్నదింతలో నే

దు—అందుకొక్క కారణముగలదు. ధర్మరాజు పౌరవలియగు కన్యకను, భీమసేనాడు
 కొరిందియను దానిని, నకులుడు రేణుమతియను సతిని, సహదేవుడు విజయ
 యను కౌంతను, స్వయంవరములందు చెచ్చియున్నారు. వారందరి దళిమ
 మహారామున నే వివాహముజేసి కొందురట భీష్మద్రోణాదుల అగ్నములు

నెరవేర్చుకొని యనంతర మందరు గలసి యాలగ్నమునకు రావలెనని తీర్మానించుటచే నిష్పటి కీలగ్నము మానిసిక మొనర్పబడినది. మరియొక లగ్నము నిశ్చయించుకొని యొగ ట్లేనుము లెరింగి వచ్చెదనని జనుచెంచితి.

బల—అదేమి! ఆర్జునుడు తీర్థయాత్రనుండి రాకయే ధర్మరాజాదులకు వివాహములా?

దుర్యో—ఏమో! యెవ్వరికి చెలియును. ఆర్జునుడు మాత్రము తీర్థయాత్రా దీక్షలోనే ఉలూచియును నాగకన్యకను, చిత్రాంగద యను రాజకన్యకను వివాహమై యుండలేదో; వార్లకేమి?

కృ—సరి! మరియొక లగ్నము నేర్పాటుఁ జేసుకొనవచ్చును. మించిన దేమిగాని, ఆన్నయ్యా! రైవత కాచలోత్సవమున కేతేర సర్వల కాజ్ఞ నిడుము.

బల—ఈసారి స్త్రీజనములు సహ రైవతకాద్రికి రావలయునా?

కృ—

కం॥ నూటికి మాటికి స్త్రీజనుల

లేటికి రైవతక గిరికి లేవతి మొదలౌ.

బోలుల నిర్వూరిఁ దోడ్కొని

నేటికి నారవ దినంబున నరుదెంతున్॥

బల—యత్నించుట సేవ చక్కగా జరుగుచున్నది గదా?

కృ—కొంచు యేమి?

దు—యత్నించు రైవరు?

బల—చాతుర్మాస్య నెరవేర్చుకొనుట కొక్క సన్యాసి గోకర్ణంబు నుండి జనుచెంచి యున్నవాడు.

కృ—రాజరాజుగారరుచెంచి యున్నారు. ఈసారి వినోదముగా నందరు రైవతకాద్రి కరుగవలయు.

బల—దుశ్యోధనా! వచ్చెదవా రైవతకాద్రికి?

దు—కానీ! యోచించి చెప్పెద.

బల—యోచించుటేమి? పోదము రెమ్ము.

కృ—యుల్లములో లేని యుత్సాహమా వారి యిష్టమెట్లున్నదో?

బల—మన మెల్లరు రైవరకొద్ది కరుగుమండ నిట శానొక్కడుండి చేయవలసిన పని యేమి?

దు—ఎప్పుడు వెళ్లుట?

బల—గేటికి మూడవ దినమున.

దు—వచ్చెదను లెండు.

బల—ప్రాదెనది లెండు.

(అంకద నిష్క్రమింతురు.)

పంచమాంకము—తురీయరంగము.

ఉద్యానవనము—అతి ఆశ్రమము.

(అతిస్నానమున శరిగియుండును)

(సూర్యద్రుక్షిత్వంబు బ్రవేశము)

సు—ఉత్పలా! ఈ యతీంద్రుల వా రెచ్చటికరిగి యున్నారు?

ఉ—శృంగేజినము, దర్భాసనము, మాత్రమిచ్చటనే యున్నది. యోగవాగము, కమండలము, పాడుకలులేవు. స్నానమున కరిగి యుండవలయు.

సు—చెలీ! యతులకు తలవెల్లటక లుండవందురు, పుండెబో సంస్కార హీనం బై జడలుగట్టి యుండునందురు. ఈ యతీంద్రున కట్లుగాదు ప్రయత్నముగా పెంచుకొని జడలు మడిపెడనట్లు కురులు చక్కబరుచుకొనుచుండు లాగు తెలియుచున్నది. శృంగారమునకుఁ దోడు పర్చున్న దిన దినాభివృద్ధి

గనుచున్నది. ఉపవాస తపాదులచే శుష్కించి యుండలేదు. పూర్ణ యా
వన ప్రాదుర్భావ సమన్వితంబైన పటుత్వ కరీర సంపదచే బాట పారుచున్న
వారు. అహ! యేమి ఈ యతీంద్రుని తనూ విలాసము.

సుభద్ర (౨గి అనుబంధము.)

మాడు నెలలనుండియు నిశ్చే యోచించు చున్నదాన.

ఉ—దేవీ! బాల్యమున నే నైరాగ్యము సంభవించుటచే వట్లగుపడుచున్న వారని
నా యభిప్రాయము.

సు—ఏమో కా! తెలుగుకొనవచ్చును. ఇప్పుడు యతీంద్రులు జనుడెంచుట
పర్యంతము ఎనంబున పరిచించి దేవపూజకు పుష్పములు గైకొని
ఎత్తము పడ!

ఉ—పోయినట్లము.

సు—కుముద్వృత్తి కింకను కోపము మానలేదేమో?

ఉ—అబ్బ! దానికి తల మెడమీద నిలువదు. ఏవును, నేనును కావలసియున్నామా?

సు—అదిసహ యిప్పు డుండ నేని యెంతో వినోదముగా వన విహారముఁ జేయు
దుమకదా.

ఉ—అమె నెవ్వరు పిలచి పీటపైఁ గూర్చుండ బెట్టువారు? వుండని లెమ్ము.

(నిష్క్రమింతురు)

(అర్జునుడు బ్రవేశించి దండమును, కతుండలమును, కృష్ణాజినముపై నుంచి నిలు
పబడి యెవ్వరై నా యున్నారేమో నని నలుప్రక్కలఁ జూచి)

అ—బౌరా! యెన్నిదినము లిట్లుమారుమోముచే మెలంగుచుండవలయు? మాడు
మానములయ్యె. సుభద్ర నా చెంతనుండునప్పు డా శృంగారమున నే నిరీక్షిం
చుచు మైమరచి యాహారము నాకింపకుండుదు. అసతి గృహంబున కరిగినేని
మరలనెప్పుడు జనుడెంచునోనని త్రోవకదురుఁజూచుచు నాహారము
నాసింపకుండుదు. నాకుఁదృష్టి యేరీతి నగుచున్నదో శ్రీ కృష్ణపరమాత్మకే
యొరుక. ఇట్లుండుట మరింత తాపమున కాకరమైయున్నది. యేమి
సేయుదు?

నీ॥ ఎరిగింతునా నేని నరుడంచు!

నలుపైనఁ జనుదేరకుండునో సారసాక్షి!

జూపింతునా నై జశోభితాకారంబు!

నిష్టమెట్లున్నదో యెరుగరాదు!

బలిమిచే గతిసౌఖ్యభాగ్యంబు గంధునా!

కృష్ణుడేమనునో బల్ దుష్టుడనుచు!

అడుగుదునా బలుని పడతి నిమ్మంచును!

కాదన్న యౌత్రమె గాంచవలయు॥

గీ॥ నేమి నేయదోప దెట్లుందు నేమందు!

మదనశరము లెపుడు మాటుజెందు!

సమయమెపుడుగందు సన్యాసి నైఁకుందు!

నింక నెన్ని దినములీ శశంభో॥

(కుమార్తె ప్రవేశించును.)

అ—కుమార్తె! పురిలో నేమి విశేషము?

కు—దుర్యోధన చక్రవర్తి గారు వచ్చియున్నారు.

అ—అతని రాకకు కారణమేమి?

కు—కార్తీక శుద్ధ దశమి ముహూర్తము నిలచినదట. ఇంద్ర ప్రస్థము నందు ధర్మ రాజుని దేవరవారి సోదరుల కందరికి నిజముహూర్తమున వివాహములఁట అందుచే నిచ్చట మరియొక లగ్నము నిశ్చయించుకొని యోగక్షేమము లారని పోవ జనువెంచి యున్నవారట.

అ—వారెవ్వరవ్వరు వచ్చి యున్నారు?

కు—వికర్ణుడును చక్రవర్తి గారును నిన్న సాయంత్రం మేలేంచిరి. నేడుదయమున కర్ణుడు వచ్చియున్నవాడు.

అ—వారి రహస్యము లేమైనకా గమనించితివా?

కు—నిన్నరాత్రి విడిదియందు వారిరువురు కయనించి యుండి రహస్యముగా మాట్లాడుచుండుట నే వింటిని.

సుభద్ర తనపై నిష్ఠమున్నను, లేకున్నను, బలరామదేవుఁ డిచ్చెదనని చెప్పి యున్నవాడగుటచేతనకా కొరంత ఏమియు లేదట. తనపై భవంబంతయుఁజూపించి యొకచో న యుద్యానవనమున నుండి సుభద్ర తమసేవకై జనుచెంచునప్పుడు తన విలాస మగుపరచునట. ఆమెను మెప్పించుటకై యమూల్యంబగు నొక నవరత్న హార ముదెచ్చి యున్నాడట. ఆమె సమ్మతంపకున్న పైబడ నుంకించుచున్నాడట. మితి మీరలేని బలవంతమున నెత్తికొని హస్తినా పురమున కేగునట. తన కిష్టము లేకున్నను బలరామదేవుఁడు రై ఎతకాచలోత్సవమునకు రమ్మని పిలచుచున్నాడట, రేపువెడల వలెనట. అందుచే నేడేమేమియో చనుత్కృతు లొనర్తురు. నేనునుగనిపెట్టుకొని యుండెద. తామును మాదేవిపై నొక దృష్టి నుంచి యుండవలయు.

అ—అట్లైన సుభద్రపై నొక దృష్టి యేటికి! సుఖార్థదృష్టియే నిలపియుండెద.

నీవు బామ్మ.

(కుమార్తె నిష్క్రమించును.)

(అంతరావనికపడును.)

(దుశ్యోగసుడు—వికర్ణుడు ప్రవేశింతుడు.)

దు— సీ! లలితమా పుష్పపల్లవి ఫలస్తంబకమై!

బహువిధతరుల తాభరితమగుచు!

అవిరళ శుకపికా రవదిశాకుహరమై!

యిందిందిరారవానంద మగుచు!

మకరందధారార్ద్ర మధువప్రక్షీర్ణమై!

పతన మధూక పుష్పేఘయుగుచు!

ఘనసార సాంకవాగరు గంధయుక్తమై!

రామ! జన మనోభి రామమగుచు॥

గీ॥ మధురఫల భక్షణా పేక్షిమర్కటేంద్ర!

చలిత శాఖాగ్ర పరిపక్వ ఫలగు శుచ్ఛ!

పతనట పటప నాదశుభ ప్రతాన!

మివనంబును గనుగొనుమా వికర్ణా॥

ఈ యారామ మింద్రుని నందవ వనమో, కుభేరుని వైత్ర రథమో జయం
కుని వైభ్రాజికమో తెలియరాదయ్యె. వసంతమాధవున కీ యుద్ధానమే అనవరత
విహార యోగ్యంబై యున్నట్లు దోచుచున్నది. ఈ మనోజ్ఞా రామ మందాక్రమము
గల్పించుకొన్న యతీంద్రుని సేవ లానర్చుటకై సుభద్ర చనుచెంచి యుండును.
లేక చనుచెంచును. ఈ విశంబునుకొ జూచు వారిపైత మన మటు యిటుఁ జెంయించు
చుండము. రాత్రి మన మనుకొన్న రీతి సమయస్ఫూర్తి గావించము.

విక—దేవా! ఆ యతీంద్రుని దర్శనములేమకొని వత్తము. సుభద్రాదులందే యున్న
వాగో, లేగో, తెలుసుకొన వచ్చును గదా?

గు—వలదు! ఈ యాదవుల కిది యొకవైరి. అనవరత మెప్పురో ఒక శూరిని పూజిం
చుచుండురు. మన మచ్చటి కరిగిమీని యతికి సాష్టాంగ నమస్కారములేసి
తీరవలయు. మార్గము వంచి మరియొకరికి నమస్కరింప వలెనన్న నామన
సొప్పదు. ప్రత్యక్ష దైవతములైన మా తల్లిదండ్రులకే నమస్కరించుట నా
కమానుషముగా లోచుచుండును. ఉత్తమ వీర క్షత్రియుండ నగుటచే
మొక్కు ధాతువే నా కుపయోగింపదు.

విక—అట్లైన మన మా వైపున సంచరించుచుండము. సుభద్రాదుల రాక నిరీక్షిం
చువచ్చు.

గు—దుంచుది.

(నిష్క్రమింతును.)

(సుభద్ర ఉత్పలతో ప్రవేశము)

సుభద్ర (౨౬ అనుబంధము).

వృత్తము.

సు— బాల బాల రసాల సాలతమాల తాల విశాలమే!

ఉ— ఏలకీ లతనంటవే బిగువేల నీ మృదు కేలచే!

సు— ఎందుజూచిన కుండములె యేమందునీ వనరమృముక!

ఉ— నందనందన చరము దేవకి నందనాయతి సౌమ్యముక!

సు— లతల కేమో వెతలు జూడుము గతులు లేకను గ్రాగనే!

ఉ— లతిక దేహ భవత్తమా శుభ లతికగని యిటులయ్యెనే!

సు— ఈరములలో దూరి కైతవ మారుతుండరుదెంచెనే॥

ఉ— ఈరములలో నున్నకైతవ మారుగని సుఖయింపుమా॥

సు— ఈ విశేషంబు చూడుము, ఈమొద గానమే శృతియై, చిలుక పలుకులే
తాళ భ్యమై, కోవల కుహాకారములే సంగీతమై, గొరువంకల కలకలమే
మృదంగ నివాదమై, నివరంగ మంటపమున నీలకంఠ వారాంగ, నన్యత్యము
జేయుచున్నది?

ఉత్ప— అమ్మా! యీసంపంగి ఘోషముల నేగుదము. ఎంత మనోభిరామముగా
నెన్నవి?

సుధ— యో! గదన! పొదము రమ్మ?

(ప్రక్కకు నిష్క్రమింతురు.)

మరియొక ప్రక్కనుండి నుశోభన వికర్ణులు ప్రవేశింతురు.

(నుశోభనము ప్రక్కకుఁ జూపును).

దు— వికర్ణ! యీ సుధద్ర తనూ విలాసముఁ జూచితివే?

కం॥ కచభార పడచేతను!

కుచ యుగము భయంబుఁ జెందె కుచ భారమునన్!

కచము దిగుల్పడి యున్నది!

కచకుచ భారంబుచే జఘన మిటుడస్సెన్॥

చం॥ భువనమల్ జయింపగను పుష్పశరం దమృతంబుఁ

గూర్చి స్వ

ర్గవిని దలంచి సారస పరాగమును శశికాంత

చూర్ణమున్!

కవి హృదయాగ్ర రంగమునఁ గల్పి సువర్ణపు పూతఁ

బూసియీ!

యువిదను సృష్టిఁజేసెనొకొ యూర్వసి రంభల మించు

నట్లుగాక॥

ఇట్టి మోహన విలాసిఁ జేపట నుంకించుచున్న నేనుఁ గదా జగదీశ భక్తు
డను. మనోజ శరాసారంబుల కికనోర్వ నాతరంబుగాదు. సఖీజన యుక్తయై కుమ
మాప చయంబుగావించుచు నా వియోగభారమున కృశించి నన్నెప్పుడు గండునో
నని యువ్విగ్లూరుచున్న యీ శుభద్రచెంతజేరి తదాలింగన మొనర్చి యధరా
మృతి పానానందం బనుభవించెద. నిప్పుడే గాంధర్వ విధిగా కర్తవ్యమని బాచ
రించెద. నీ వింటే యుండుము.

విక—దేవా! బలరామదేవు డిచ్చెదనని జెప్పియున్నవాడు. గాని, యీ దేవి చిత్త
పృథ్వులు మీ రిదివరకు కనుగొని యుండలేదు. త్వరపడితిరేని కార్య మెటు
జోయి యెటువచ్చునోనని చింత గలుగుచున్నది. ఇంచుపై తమ చిత్తము.

ను—వికర్ణా! పరాక్రమోప శీవులైన శ్రుత్రయుల కొకరిచ్చుటేమి? గైకొనుటేమి?
యీసతి చిత్త పృథ్వులే మెరుంగవలయు నేగావలెనన్న విలదను వార్షియు.
నేనిజే పోయెద. (ననుచున్నంతలో కుముద్వతి యొక జాబు చేత దీసుకొని
ప్రవేశించును).

కుము—రాజేంద్రా! వందనములు.

దుర్యో—నీ వెవరు?

కుము—రేవతి దేవిగారి యతఃపుర పరిచారికను.

దుర్యో—ఇచ్చటి కెందుకు వచ్చితివి?

కుము—అమ్మగారు తమ కొక్క యాశీర్వచన లేఖఁ బంపి యున్నవారు.

(జాబిచ్చును.)

(దుర్యోధనుడు జాబు విచ్చి చదువును.)

కుమారా; దుర్యోధనా!

నాముఖ్య చెలి యీకుముద్వతి దీని మా
ట వెనుదీయ్యకుదీని బుద్ధిని పూలు

నఁ బూజింపవలయు, నీ ముద్దుగుమ్మ
 వలె నెందరో యున్నవారు, నమ్మవద్దు,
 నేనట్లున్న, యీచెలి, నీ చెంతకా జేర్పను,
 సుఖముఁగోరి వచ్చితివి, మనసు, భ
 ద్రము గాంచుము, త్వరపడకుము, యీచె
 లి యుద్యాసమందున్న సుభద్రనుఁ గని
 నీకుఁ దెల్పు నప్పు డొంటి పాటెను నాకు
 మాత్ర మవకర్తి రానీకు మీత్రమాన
 భంగం బొందకుము, నీకు వివాహయోగ
 మొనకూడినది అందే గాంధర్వం బొన
 గువు, మరల నన్నుఁజూడుము, శ్రేయము.

నా స్వహస్త లిఖితమును శ్రద్ధతో విమర్శింపుము.

సశ్రేయాలిలాషి.

రేవతి దేవి.

ను—అటైన! నేనిప్పుడేమి చేయవలయు?

కు—మీ రిప్పుడు తొందరపడుచున్నాను. అటైన కార్యముచేడును. శుభద్రాదేవి
 యిప్పుడు సభజనులతో నున్నది. మీ చిత్రవృత్తి దేవిగారిరింగియే యీజాబు
 వ్రాసి నన్ను బంపి యున్నవారు. శుభద్రాదేవి గారికి తమపైన చింతి కల్గి
 నను ఆమె చెల్ల అత్య మార్గానిలంబకులై యుండుట నే మీకు ప్రతికూలులైన
 వారలతోఁ బోయి చెప్పుదురు. అందుచే కయ్యమునకు కొరగమాను. మీరిం
 దెందైనా విశ్రమింపుడు. ఎనఁవారముచే చాలా బడలి యున్నట్లు మీ ముఖ
 మున బొడమిన స్వేద బిగువులే చెప్పుచున్నవి. నేను శుభద్రాదేవి చెంతకు
 బోయి లోకాభిరామము గా మీరిచ్చటి కరుడంచిన సంగతి తెలియజేసెద
 సమయమువచ్చి సభజనులనేదో యొక నెపముచే నీవనికి బిలుచుకొని వచ్చి

మీకెరింగించెద నావల గాంధర్వమో, రాక్షసమో, పైశాచమో మీకేది
యిష్టమో యట్లోర్వ వచ్చును.

గు—మంచిది! నీవు వచ్చునంత వరకు మీ మెండుండ వలయునో యెరింగింపుము,
స్నాన మొనర్చవలయు. వన విహారముచే నాయాసము గలిగియున్నది. యిం
నోదైనా జలాశయంబు గలదా?

కుము—ఈ యుద్యానమున రెండు సరోవరములు గలవు. అమృత సరోవర మొకటి
సౌభద్ర తీర్థము మరియొకటి. కాని, అమృత సరోవరము పశ్చిమ దిశయం
నిచ్చటికి కొంత దూరమున గలదు. అదే తూర్పు దిశయం దగి సమీపము
నందు గాన్పించు అతా భవనంబు చెంతనే సౌభద్ర తీర్థముకలదు. మా
సుభద్రదాదేవి సంచరించునది. ఈ సమీపముననే మీకేది యిష్టమో అంగు
లో స్నాన మొనర్చి యీ అతా భవనంబునందుండుడు జలక్రీడా సక్తి
గల్గించి యీ సరోవర ప్రాంత్యమున కొమెను నోడ్కొని వచ్చెద. అవల
(చిలునవ్వు వచ్చి) మీయిష్టము.

దుర్యో—సుభద్ర నాపై మమత గలిగియున్నదని నీ కెట్లు తెలియును?

కుము—తాను సార్వభౌమాధిపేకపదవి నొంకవలయునని యెల్లప్పుడు తన
ప్రేమాత్మలతో చెప్పుచుండును. ఇప్పుడు దేవరవారి కొంగెడనని బలరామ
దేవుడు నిశ్చయించి నప్పటినుంచి యామె తొందర యింతయుని జెప్పులవి
కాదు. తనచెంతి క్వారెరుంగకుండా నాచే సందేశ ము పించులెనని
యోచించి కృష్ణభీమచే నూరకున్నది. మీపైననే చింతగలిగియున్నది. కాని
యిక నాకు శతవొసంగిన నేజుని తమ పనియంతయుఁ దీర్చెద.

దుర్యో—నీ పేరేమి?

కుము—కుముద్యుత యందురు.

దుర్యో—మంచిది! నీవొనర్చిన యుపకృతికి పారినోవంబొసంగెదను లెమ్ము?

కుము—తమ కోర్కెయే నెరవేరనేని నాకేమి కొరత గలదు?

దుర్యో—నేనీ సౌభద్ర తీర్థముననే స్నానంబొనర్చి యాతీరంబునందే అతా గృ
హంబునందుండెద. నాకొసుభద్రదా నామమె భద్రధామము. ఆ తీర్థమే
పరమ పవిత్రము. యిక నీవు పొమ్ము.

కుము—చిత్రము.

(నిష్క్రమించును).

గుర్యో—వికర్ణ! ఆ మహా తల్లికి చిన్ననాటి పుత్రవాత్సల్యం యిప్పటికిని విడువలేదు గదా?

విక—దేవా! యెవ్వరా తేలికే నేవిగారు?

గు—బలరామదేవుని భార్యగదా?

విక—పుత్ర వాత్సల్యత యెట్లు?

గు—నేను బలరామదేవుని యొద్దగదా యుద్ధము నేర్చుకొను నప్పుడు నన్ను తల్లివలె రక్షించినది.

విక—అజాబామెయే వ్రాసియుంటున్నా?

గుర్యో—యోదన యేమి అటులేకున్న “సహారా గుర్యోభవా” యని సంబోధించినది. అనంతరము జాబు వ్రాసినది. ఆ మెగాక నన్నే కవచనమువలెను వారెవ్వరు. యాదవ వృద్ధులైన దేవీకి ననుదేవోగ్రసేనాదులు సహా బహువిదనమున నే వ్యవహరింతురు.

విక—ఇంక సరోవరముచంత కనుగుదము.

గుర్యో—మరిచిది.

(నిష్క్రమించును.)

(పరియోక ప్రక్కన సుగ్రద్, ఉత్పల ప్రవేశము).

ఉత్ప—దేవీ!

స్మృతము.

నీ శుభరంబును బోలెడి చిగురులు, నీరజలోచన గైకొనుమా!

పాయక నీక చవైరము గవిలిన, బంధరముల్ గను పద్మరమా!

శ్రీయుత మీతను చెల్లించి వెలసిన, చిత్రసమంబులు జూడు
మమా!

హాను యొసంగెను ప్రాణములకు ని, దె యబ్జమరంద మహా

గనుమా॥

(కుముద్వతి ప్రవేశము).

సుధ—అహ! కుముద్వతి, కుముద్వతి నేటికి దము గల్గెగదా?

కుము—దయాంతఃకరణ లటుండ నిమ్ము. నేదొక చిత్రము జరుగును గాంచుచుం
దము రండు రండు.

సుధ—ఏమి చిత్రమే?

కుము—అంతయు నెరిగించెద. నా సరోవర ప్రాంత్య లతా భవనంబుచెంత కరుగు
దము.

(సుధద్రుమ చేయి పట్టి లాగుకొని అందరు నిష్క్రమింతురు)

(సరోవరము).

(దుర్యోధన వికల్పలు ప్రవేశము).

దుర్యో—

ఉ॥ చారు ఝమాక్షీ కంబుగళ, చక్రపయోధరి, బంధరాలకాం,
భోరహ పాణి, సైకతవి, భూషిత శ్రోణి, మ రాశయాన, రం
భోరువు, ఫేనహాన, పర, మోర్తమ కచ్చప పాదయైన కా
సారముః జూడఁజూడ నొక, సారస నేత్రిగఁదోచె మిత్రమా॥

విక—చూచుట కత్యంత రమణీయంబై గన్పట్టు చున్నది. కాని, యింతవెరు సన్న
నాడు లానర్చినట్టుకానరాదు. ఇప్పుడు స్నాన మొనర్చుకున్న నేమి?

దుర్యో—అయ్యో! యేమిటి కట్లనియెదవు. ఈ నిరమమృతోప మానంబై పరి
శుభంబైయున్నదే ఎన విహారాయాసముచే దేహము ఘర్మజలనిక్తంబై
యున్నది. నే స్నానం బొనరింపనే వలయు.

విక—చిత్రము.

(దుర్యోధనుడు కవచములుఁ దీసి సరోవరములోనికిఁ దిగును).

(సుధాద్రాదులు రహస్యముగాఁ జనుచెంచి అతాభవనంబున నుండి చూచుచుందురు).

(స్నాన మొనర్చుటకై దుర్యోధనుడు నీటిలో దిగును. ఒక మొసలి వచ్చి పాదముఁ బట్టుకొనును).

దుర్యోధన్—హా! యేమిది?

విక—అయ్యో! మొసలి! మొసలి, దేవా; దుర్యోధనా!

దుర్యోధన్—భయపడకుము. (అని తురియొకకొనినో మొసలికా దన్నును. మొసలి పట్టు విడక నీటిలో నీడ్చుచుండును).

దుర్యోధన్—విక! ఆ ఖడ్గం దివ్యము ద్రుంచి వైచెద.

(వికర్ణుడు ఖడ్గమిచ్చును. దుర్యోధనుడు మొసలిని ఖడ్గముచే మొత్తును. మొసలి వీపునకుఁ దగిలి ఖడ్గము విరుగును).

విక—దేవా! ఇంకే మెవర్యలయు?

దుర్యోధన్—(నడుమున నున్న చూరచే బొడచును. అగియు విరుగును).

విక—దేవా! శంఖమును బూరింపుము. మాయన్న సనుజెంచును.

దుర్యోధన్—ఇప్పుడు ఎలగు.

విక—అయ్యో! యింకేమిగతి నైవమా యెవ్వగును రక్షించువారు లేరే!

(అని గట్టిగా అరచును).

(యశోద్రుడట శీఘ్రమున బ్రవేశించి).

యశోద్రు—ఎవ్వరు! భయపడవలెను, ఏమి?

విక—మా దుర్యోధన చక్రవర్తి గారిని మొసలి మ్రింగుచున్నది.

యశోద్రు—(జానుదప్పుముగా నీటియందుఁ బ్రవేశించి వాని పాదముచే మొసలిని తన్నును, మొసలి పట్టు విడచును).

(దుర్యోధను డాయాసమున పాదము బైటదీసి తలవంచి రక్తముఁ దుడుచు కొను చుండును).

(యశోద్రు యెడమచేత్తో మకరినికా తీసిబైట విసరును)

(దుశ్యోధనుడు లేచి కవచాలు ధరించి)

సు—యతీంద్రా! మీరగుడెందుటచే నేను మరల జన్మించి వచ్చెతి.

య—రాజేంద్రా! యతులును, రాజులును, సహోదర స్వామ్యమున విత్తింపవలయు నందున నీవు సహోదర ప్రాయుండవగుటచే నిది యొక సహాయమా! చింతలకుము. గృహంబున కరిగి విశ్రాంతి కెంచుము.

(యతీనిష్క్రమించును).

విక—దేవా! ఈ సహోదరమున స్నానం బొనర్చుకూడదని నే విన్నవింపలేదా.

దు—ఆ గురాత్మరాలు నాసగించినది.

విక—ఆ జాబు నాచేతి కివ్వుడు.

దు—(జా బిచ్చును).

విక—(చూచి, చదివి) పదుమూడు పంజులు. పంజ్తికి పదుమూడత్యగములు. ప్రాయుటకేమి కారణము? ఇందేదో సంకేతముండవలయు.

దు—ఏముండవలయు? ఆ ముండ మాయదారికిన మే యిది.

విక—“నా స్వహస్త లిఖితమును శ్రద్ధతో విమర్శింపవలయునట” యేమి వివరింప వలయు? (విమర్శించి) రాజేంద్రా చూడుము దానిచమత్కారము. ఆద్య త్యగములు. ఆంత్యాత్యగములు గలిపి చదివెద విలుడు.

దు—ఏమున్నది?

విక—తామును జూడుడు. “నామాటలు నష్టవిగ్ధ. నేను సుభద్రచెలిని నీకు మాన భంగ మొనర్చును”.

దు—ఓసీ, దురాత్మరాలా! యింతెందైనా యున్న దేకా చూడుము. ఖండించెద.

విక—పోనీ; లేండు! శ్రీవిధ పంచ మహాపాతకములలో నొకటి గదా?

దు—నీవేమి! ధర్మరాజు తిమ్మడవా?

విక—చిత్తము.

దు—వెదకుదము. దొరికిన (మీసములు దీడుచు నిష్క్రమించును).

(సుభద్రాదులు ప్రవేశము).

సు—(నవ్వుచు) ఎరిపని యొనర్చితే, కుముద్వతీ?

సు—ఇదిడు నీవు మెచ్చునలెనని, శృంగారముఁ జేసుకొనివచ్చి తీవిగా నున్నాడు.
నిన్ను బలవంతముగా నెత్తికొనిపోవ బ్రయత్నించి యున్నాడు. చేయవలెనో
అవశ్యకము లేనో.

సు—యతీంద్రుడు రాకుండిన నీతనిపని వ్యక్తమగునే?

సు—యతీంద్రుడు సమీపమునందున్నాడనియే నేనె యుక్తి బ్రమ్మినది.

సు—ఇంక మనమిచ్చట నుండరాదు. అదురాత్ముని గారిబడితిమేని మన కపా
యము సంభవించును.

సు—ఏమిటికైనను ఆ యింటయే యున్నాడు.

సు—కుముద్వతీ! యీ యతీంద్రుని కెంతటి భుజశక్తిగలను. నీటియందున్న
మొసలిని బట్టి యెడమచేతితో నైటి కీడ్చివై చెనే!

సు—దేవీ! ఆ యతీంద్రుని ప్రభువమింతింతయని చెప్పటకు సాధ్యముకానిదని.
యన్మహాత్ముని చేతనుంటిమేని దేవేంద్రాదులైనను మనలకాదేరి జూడవ
రతరు. ఈ కారవ రాజునకు మనము భయపడవలెనా?

సు—ఇంతటి భుజబల మీరిని కెందుండి వచ్చెనో?

సు—తపోబలము, బ్రహ్మబలము, క్షత్రియబలము, స్వబలము, భగవత్సహాయ
బలము. గలిగి యహా బలవంతులై యున్నవారు.

సు—మనమింక యతీంద్రుని చేత కరుగుదము రండు.

(నిష్క్రమింతురు).

(దుర్యోధన వికర్ణులు ప్రవేశము).

దు—ఎంచెందు నెదకినను కానరానైరి, యెటబోయి యున్నవారు?

విక—ఎచ్చటికరిగిన నేమి. ఈ జాబును యిప్పటి మోసమును జూడగా సుభద్రకు
తమపైని భ్రాంతి లేనట్లు, స్పష్టమగుచున్నది.

దు—సరి! సరి! ఆ కాంత భ్రాంతి కల్గిన నేమి. లేకున్న నేమి. బలభద్రు డొసంగనిశ్చ
యించి యున్నాడు. నాకొచింతయే లేదు.

విక—అ దురాత్మురాలి నిష్పడే కాసింపవలెనా? మరియొక తూరి కాసింపగూడదో?
 దు—ఇట్టడే చంపవలయు, ఏమాటలు నే వినును.

విక—అప్పుడును నామాట వినరై తిరి (తనలో) రోగికి పథ్యము రుచించునా?
 దు—ఇంకను వెదుకవలయు, పద.

(నిష్క్రమింతురు).

(సుభద్రాదులు పరువెత్తుచు వచ్చి రంగమున నిష్క్రమింతురు)

(మరియొక ప్రక్కన దుర్యోధనాదులు పరువెత్తుచు వచ్చి పోవుచున్న కుమార్తెను
 బట్టుకొని).

దు—దురాత్మురాలా! నూయలాడీ చావుము (భిడ్ల మెత్తును).

కు—అయ్యో! చచ్చితి, రక్షింపుము, రక్షింపుము, యతీంద్రా; త్వరగా రక్షింపుము!
 (యతీ యోగవాగమును ధరించి ఆశురమున బ్రవేశించి)

ః, సుర్యార్థా! (అనియోగవాగముచే పొడచి దుర్యోధనుని చెల్లవేయును).

విక—రాజేంద్రా! యిప్పుడైనా శంభుమును బూరింపుము. మాయన్న జను దెంచును.
 దు—(పడి, లేచి) ఎలను (అని సైగజేయును).

య—రాజా! శ్రీవిధ నుహా పాతకము గాదా? శుక్రనీతియు మనుస్మృతియు చది
 వియున్నావే? ఈ దాసిని సహ్యరించుటకు ఏ కేమపకారము చేసియున్నది?

(దుర్యోధనుడేమియు బల్కక నూరకుండును).

యతి—నాలు; చాలు! క్షత్రియ వంశంబునకు కీర్తి దెచ్చితివి పాము. యాకులున్న
 చోట నుగడుట కర్హుడవుగావు. పాము. పోకున్న శపించెద.

(దుర్యోధనుడు నిష్క్రమించును).

కు—దేవా! మీరరుదెంచుటచే నేని రాజేంద్రునిచే జావక బ్రతికితిని?

య—ని వెందు కీతనిచే జిక్కితివి?

కు—ఈ రాజు మా సుభద్రపై మోహించి తన వైధివము జూపుటకై వచ్చి
 యున్నాడు.

య—వచ్చిన నీకేమి?

కు—సమయము వేచియుండి సుభద్ర వంటరియై యున్నప్పుడు బలిమిచే పైబడి విశేష కార్యములాచరింప బ్రతుక్కించుచుండె. మాసుభద్రదాజేవిగారి మానరక్షణమొనర్చుటకును అతని నాగమకము నుండి తప్పించుటకును నే నొకయుక్తిచే జాబుఁగల్పించి యతని కొనఁగితి.

య—ఏమి జాబు?

(వికర్ణుడు పార్వవైచియున్న జాబిదివరకే కంచుకములో దాచియుండి తీసి యొసంగును).

య—(జాబును జూచి) ఎంత ప్రాధురాలనే; కుముద్వతి!

కు—అర్జున రాజేంద్రుల నిటువంటి మాయాలేఖచే నీరాజు మోసగించి యుండెనని శ్రీకృష్ణదేవుడు తెల్పుచుండ నేవింటి.

య—అందుకు నీ వీ జాబుఁ గల్పించినవో?

కు—(తల వంచిను)

య—ఇక నిర్భయముగా నుండుడు.

(నిష్క్రమించును).

సు—కుముద్వతి! ఎచ్చట అర్జునభూపాలుని మోసగించుట? వారు సుఖముగా నున్నారా?

కు—అర్జున రాజేంద్రుని సంతోషంపవలెనని, యీ దుశ్యోధను డెన్నియో మాయలానర్చెనట. ఆ కథనంతయు సావకాశముగా వివరించెద. అమృతహస్తృడిప్పుడు త్రేమముగా నున్నవాడట. కాని, సువర్ణరమునండియు తీర్థయాత్రివ్రత దీక్షచే గుర్తు పట్టుటకే వీలు లేనట్టి సీతీలో నున్నారట.

సు—అయ్యో! తీర్థయాత్రచే నెంత బడలియున్నవారో. గుర్తు పట్టనంతటి రీతి యేమి వేర్వడి యుండునో!

కు—తలవెంట్రుకలు పెరిగియున్నవట. బడలు కట్టకుండునట్లు అప్పుడప్పుడు సంస్కారము చేయుచున్నారట. విభూతి రుద్రాక్ష ధారణలై యున్నారట. తైర్థిక సంబంధమైన వస్త్రములు ధరించినారట.

సు—చెలలారా! మీరేమనుకొనకుడు. నా కొక్కసందేహము కలుచున్నది. వినుపించెద, అందుకు మీరేమి చెప్పుదురో?

కు—అమ్మా! మాకన్న ఏ కవ్వరావులు? ఏ మనస్సుదేహ మంతయు వివరింపవలె నని కోరుచున్నాము.

ను—ఈ యతీంద్రునిపై నాకు పండితాను గల్గుచున్నది.

సీ॥ సముదారశారద శర్వరీహితః(బోలునీ

మహామహునినె మోముఁజూడ।

రమణీయ్య రోలంబ రాజయోయనఁ

దగుకేశ చాశంబులో కృష్ణవేణి।

కమనీయ్య చాంపేయ కాంతిచ్ఛదంబుగాఁ

గ్రాలుచున్నది నాసికంబుఁ గంటె।

మహనీయ్య శంఖాయ మానంబుగాతోచె

కంధరం బత్వంత సుందరంబు॥

గీ॥ మాననీయంబు శాంతంబు మానసంబు।

శ్రీకరంబు గభీరంబు చిత్తగరిమ।

భాసురంబు దీర్ఘంబు బాహుకలిమి।

కాసరాజాంశ భవుడుగాఁ గానుపించే॥

కంతు జయంత ఎసంతుల కన్ను మిన్నయగు ఏ సుకుమారుం డెవ్వకో తెలియదాయె. యతుల కీ విలాసంబు గలదా. భీషణ గ్రాహములకాబట్టి బైటి కీడ్చు నంతటి కక్తియుండునా. మూర్ధాభిషిక్తు నైన వదలించు నంతటి భుజబలము గలదా.

కు—అదేమి! యతులలో పలువిధములు గలరు. వృద్ధ శ్రావక సన్యాసులనియు, చక్ర

ధర సన్యాసులనియు, రక్తవస్త్ర సన్యాసులనియు, ఏకదండ సన్యాసు లనియు, త్రిదండ సన్యాసులనియు, దిగంబర సన్యాసులనియు గలరు.

రక్తవస్త్ర త్రిదండ సన్యాసులలో వనేక భేదములున్నవి. క్రమమనియు, అశురమనియు, కర్మమనియు, మోక్షమనియు గలవు. వీట్ల విధులువేరు.

యిమ్మహాత్ముడు నిక్కపు యతీంద్రుడేకాని వేరుకాదు.

ఉ—ఇంకొకటి మరచితివి గదా?

కు—ఏమి మరచితి?

ఉ—జ్ఞాపకమునకు చెప్పుకొ! కపటసన్యాసి యనుమాట.

కు—మరల నీ యెంతానికి మొదలయ్యెనే!

కు—ఉత్పలా! దానిని గేలిసేయకుము, మరల కోపగించుకొనును.

ఉ—అమ్మా! తనవిద్యనంతయు జనుపక, యింకను కొంచము దాచినది.

కు—(నవ్వి) ఏమిదాచినకే?

ఉ—కపట సన్యాసమనియు, గోముఖస్వాస్థ్య సన్యాసమనియు, మధులేపిత
మండలాగ్ర సన్యాసమనియు, భిక్షావృతాంగార సన్యాసమనియు, జెప్పట
విడచినది.

కు—ఏమి! యీ పేరుల కంతమే లేనో.

ఉ—మరి మన కుముద్వతి మాటలు యోచింప మనతగముగో ముగియునట్లు లేదు.

కు—ఏమి పెగలాడినో, జారెదవు!

కు—మీ కలహమునిక చాలింబుదు. వాకేమో సందేహ మంతకంతకు మితి మీరు
చున్నది.

—౨౬— (అనుబంధము.)

ఉత్ప—దేవీ నీకు మోహము సహా మితి మీరుచున్నట్టే యున్నది. ఈ యశ్రిం
ద్రుని జూచి తీర్థ యాత్రాదీక్షీకుడై యున్న అర్జున భూపాలుడేమో నను
కొంటివో?

కుభ—అదిగో! నేజెప్ప లేదా, నీ పథిక ప్రసంగివి.

ఉత్ప—ఔవమ్మా! యశ్రికి సేవ లావర్చనలెనని శ్రీకృష్ణమూర్తి గారు నియమించి
యున్నారు. అట్లొవర్చక యితడు రాజలక్షణ గమన్వితుడనియు, చిరుత
ప్రాయము వాడనియు, వాకేమో సందేహ మనియు, కంతుడనియు,
జయంతుడనియు, వసంతుడనియు, ఎన్నియో, యీ మాటలే ప్రసంగము
అమ్మా. మిత ప్రసంగము లేనో.

కుము—(నవ్వి) జిత్తులమారి వే ఏవు!

ఉత్ప—నేను జిత్తులమారిని, ఏవు మహమ్మారివి. (అని పక పక నవ్వును).

సుధ—ఏ వన్నట్టు యోచింపగా అర్జున భూపాలుడేమోనని తోచుచున్నది.

మీ రెన్ని హస్తోక్తులాడినను నా సంకయము మానదు.

ఉత్ప—అట్లైన, గృహమునకు వెళ్లుదమా?

సుధ—అదేల?

ఉత్ప—సన్యాసిని అర్జున రాశేంద్రుడని నిశ్చయించితివి. నేన కరిగి “ప్రాణేశ్వరా”
యని కాగలించుకొన్న నేనేమి యొనర్తును? ఏకు సందేహ మోహములు
విరచిగుచున్నవి.

కుము—చాలు లేవే! యెగతాళి చేయకుము.

సుధ—ఎప్పుడు హస్తమేనా; యతి నేన లానర్ప వెళ్లుదము రండు.

(అందరు నిష్క్రమింతురు)

(వెనుక అవనిక యెత్తబడును)

(యతి దర్శనముపై నిలిచి)

మ॥ ఎన్న డీ మృగరాజ మధ్యమ నేలి సౌఖ్యముః గూర్తునో!
యెన్న డీ యతి రూపు బాసి మహేశుడై పురిఁగాంతునో!
కన్న వారల కన్న నెక్కువగా ననుకొ దయఁజూడుమో!
పన్న గాధిప తల్ప మాధవ పాహి పాహి దయానిధే॥

మానవతీమణీ! సుధద్రా; యేమి ఏ ప్రతాపము? శరచ్చంద్ర చంద్రికా ధవళ
సౌధంబులందు వసియించు నన్ను వనసీమలందు కాపురం బొనరింపించితివి. పట్టు
మాంజిష్ఠంబులు ధరించుచుండు నాచే కాషాయ వస్త్రంబులు గట్టించితివి. దివ్య
పరిమళ మిలితంబగు మృగానాభిచే విలసిల్లు మోమున వీధూతి పూత బూయించితివి.

రత్న వజ్రమణి స్థిత స్వర్ణమయతార హారంబులు ధరించు యురమున రుద్రాక్ష మా
లలు వేయించితివి. వైరిదారా గర్భవిశేష భయంకర శరశరాసంబులతో ధరిం
చు కరముల దండ కమండలములు బట్టిచితివి. ఇంకనైనను నీ యాలింగన సా
ఖ్యంబొసంగి నాతాపంబుపశమింప రాదా. అక్కటా! నీ వేమొనర్తువునిన్నెందు
కనవలె. నన్నెరింగించియున్న నీ వప్పుడే మనసిచ్చుచుంటివి. నాకోర్కెలు నెరవే
ర్చుచుంటివి. నాలుగు మాసములయ్యె. శ్రీకృష్ణమూర్తిదయ యింకెన్నడు గల్గునో
తెలియదయ్యె. నీ యజ్ఞాతివాసం బింకెన్ని దినములనుభవింపవలెనో. ఈ విరాళి
భరింపజాలకున్నవాడ. కానిమ్ము. యెవ్వరేమనుకొన్న నేమి. నేడు సాహసంబొన
ర్చెద. నన్నెరింగించెద. గాంధర్వ విధికగ్రహణం బొనరించెద. నా కెవ్వరడ్డమరు
దెంతుకో చూచెద.

మహేష్ఠే॥ బలుహో కాలుడో చండభానుడో!

మహాపద్మాసనా నీనః

బలభి ద్వాయుక్తపీట సంభవులౌ!

యీ పద్మాక్షినికా కారవో!

జ్వలు భార్యామణి చేయబూనిన నిదే!

బంధించెదకా దృంచెదకా!

జ్వలనా కుంతిత మార్గణావళుల!

జాజ్వల్యోష్ఠ బాహుసిచ్ఛే॥ (యోజించి)

కానిమ్ము; చూతము! (స్త్రీల కలకలము వినుపించును) అదే సుగ్రద వచ్చు
చున్నట్లున్నది. (కూర్చొనును.)

(సుగ్రద్రాసులు బ్రవేశించురు.)

సు—

క॥ ఫలములొ సుమములొ మధువో!

జలజమ్మణాళములొ కుశయొ జలమోయెదికా!

వలె దేవతార్చనమునకు।

సెలవొసగిన నిచ్చుదాన శ్రీయతివర్యా॥

య—అని యన్నియు కావలెననియే యెదుగు జూచుచున్నవాడ.

(అని కుముద్వతిని గాంచి సంజ్ఞయొనర్చును).

(కుముద్వతి చేయిఁజూచుకొని)

కు—ఉత్పలా! నా స్ఫటిక వజ్రాంగులీ యమెచ్చటనో పడిపోయి యున్నది గదవే.

ఉ—మొన్న మీ యన్న హరసాంబుడిచ్చిన దేమే?

కు—బౌను!

ఉ—అయ్యో! యెంతబాగుండెనే. పాపాశ్చరాలా, యెచ్చట పోగొట్టుకొంటివే?

కు—మన మీదికి కీదినము పోయి వుండలేదే! ఆచ్చట పడిపోయి యుండవచ్చు.

వెదకి తెచ్చెదము పద.

సు—అయ్యో! వెదకి తీసుకొని రాండు, పోండు.

కు—పదవే యుత్పలా!

(అని నిష్క్రమింతురు.)

య—సుభద్రా! యిదేమి వెంట్రుకలన్నియు చెదరి యున్నవి (అని తలదీడి) హర

మలన్నియు చిక్కుబడియున్నవే (అని వత్తుముపైనున్న హరములు సరించి)

రమణీ రాజశుకము నిచ్చెయి బట్టినది. రాజహంసము ని కాలద్రొక్కినది

చూచితివా?

సు—అట్లగుట మంచిదికాదా?

య—అడుగవలెనా! మంచి శుభశకునములు గదా.

సు—దేవా! నమస్కరించి వేడుదానను. అందుచే నేమి ఫలము?

య—నాయంతిటివాడు నికుమగడగును. త్వరలో వివాహ మగునట్లు నూచించు చున్నది.

కు—(సిగ్గున చిరునవ్వుచే తనలో) నే నొనర్చిన సపర్యలకు సంతసించి ఆశీర్వాచన మిచ్చినారు కాబోలు (ప్రకౌశముగా) దేవా! తమతో కొన్నిసంగతులకు గవలెనని కోరిక.

య—కాంతా! ఏ వేసంగతి యెరుగవో. ఏ కేసంగతి మనుభవములేనో అన్నియు నడుగుము. తెలియజేసెద. నేర్పించెద. ఏ కన్న నాకెవ్వరు ముఖ్యులు.

సు—మీ రేయే దేశములుఁ జూచినారు?

య—నేకు సీతా చలమధ్య పుణ్యక్షేత్ర పురీవతంసంబు అన్నియుఁ జూచినాడ.

సు—ఇంద్రప్రస్థ పట్టణముఁ జూచినారా?

య—చూచినాను, యేల?

సు—పాండవుల నెరుగుదురా?

య—వారిలో ధర్మజ, భీమ. వకుల సహదేవులను మాత్ర మెరుంగుదును.

సు—అదేల! అర్జునభూపాలు నెరుంగరా?

య—చూచి యుంచును, జాపకములేదు. అతని లక్షణము తెలిగింపుము గమనించెద

ఉ॥ చోమని చాయవాడు శరచాప కిణాంక కరాగ్రభాగుడు॥

భీమ పరాక్ర మోదితుడు వెన్న నలాంఛన మొప్పవాడుశ్రీ॥

కామునిబోలు సుందగును కాంచన నీలమణీద్ధభూషుడు॥

సోమ మహాస్వయుండతనిఁ జూచితి నే మహనీయ్యదెల్పుమా॥

య—ఓహో! అతడు తీర్థయాత్రకై వెడలి యున్నాడు గదా.

సు—ఔను.

య—అ యరుగుదును మేమును గదా గోకర్ణమంచుండినది. అదేమి పాండవులందరి లో నర్జునుని మాత్ర మెరుగుట?

సు—మా మేనత్త కొమారుడైనందున నడిగితిని.

య—తిక్కినవారు మేనత్త కొమారులు గారో?

సు—గోకర్ణమునుండి వారెచ్చటికి వెడలిరి?

య— || మత్తకోకిల. ||

మానినీ పలుమారు సాండవమధ్యముని కథనెన్నగా.

మానసంబునదోచే దాయను మాకుదెల్పుము మున్నుగా॥

సు—

మాని నాయక పాండవేయుడు మానకిటకే తేరునా!
బూని పూర్ణదయా మయంబగు బుద్ధిమాపై నిల్చునా॥

య—

॥ ధృవకోకిల. ॥

అతివ యాతనిపైన నీకతి యానగల్గిన యట్లుగా!
మతికి దోచెను నిక్కమో యను మానమో వివరింపుమా॥

సుభ—

హితము మీర గవ శ్రుతంబిట కెంతదూరమొ దెల్పుడీ!
యతివరేణ్య మహా ముసంబున నాలకించెద జూడుడీ॥

॥ మత్తకోకిల. ॥

తీర్థయాత్రా పరత నాతని దేహ మెంత కృశించెనో!
పార్థివుల్ మున్నిటులనేనని భావమండల నలంచెనో!

య—

సార్థకంబుగ తీర్థయాత్రలు సల్పి దేహార్థ్యుడై!
పార్థుడీ దిశ నున్నవాడని పల్కెదన్ సాఖ్యాభ్యుడై॥

యతి—దేహార్థ్యవగుట సుఖముగా నిచ్చటి కరుదెంచివాడన్న నీ కేమి
తొట్టిల్లుదువోనని యోచించుచున్నవాడ.

సుభ—ఇక్కడికి, ద్వారకా పురమునకా?

సుభ—ద్వారకా పురోద్వాన వనమునకు.

యతి—ఉద్వానవనమున నేమి జేయుచున్న వారు?

యతి—తీర్థయాత్రా దీక్షితులకు వనములలో నే గదా యునికి.

సుభ—ఎవరికి? దెలియక రహస్యముగా నుండుట కేమి కారణము?

యతి—రహస్యమేమి! యతి వేషము ధరించుకొని యెరుగునే యున్నవాడు.

సుభ—య—తి—వేష—మున—యె—రు—ట—నే (చూచుచు తీర్చుకొని
నిలచును).

యతి—ఈ కీలక మంగళను ఏ వెనుకవో?

కం॥ నీ కొరకై తపియించితి।

నీ కొరకై తపముఁజేసి నినుఁ గనుగొంటి॥

శ్రీ కర లగ్నంబిదెగను।

నీ కోరినవాడ తరుణి నేనర్జునుడ॥

(అని లేచి నిలబడును) (సుభద్ర ఆశ్చర్యమును సిగ్గును బెనుగొన లేచి పోబోవును)

(అర్జునుడు మార్గమున కడ్డమువచ్చి)

(—౨౭ అనుబంధము.)

కం॥ బాలామణి నీకొరకై ।

చాలాకాలంబు నుండి సల్పిన వ్రతము॥

నీలోనఁ జేర్చియుండగ।

నీలీలఁ బాసిపోవ హితమతి యగునే॥

తరుణి ఏపై మోహతి రేకంబున ప్రపంచ భ్రాంతి వీడితి. దేహభి మానం బుపేక్షించితి. క్షుత్తిపాసలు మంచితి. దివా రాత్రంబులు నిరూపింపనేరనైతి. దేవార్చనా సమయంబున సంకల్పించుటకు సంవత్సరమో, ఋతువో, మాసమో, పక్షమో, వారమో, నక్షత్రమో యేదియుఁ దెలియక శ్రీ పరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం బనుచుందు. కేరునకు మాత్రము దేవారాధనయే. ఏరూపమే ధ్యానవియము. ఏ నామమే జపము. అక్కటా నాలుగు మాసము లింత కష్టముచే గడిపితినే. ఏ కొరకేగదా. ఒక్కొక్క తూరి బలాత్కారమున ఏపై బడచుద్యమించి, ఏ సమృత్తి లేనిది రాజధర్మ విరుద్ధమనియు నపవాదమున కొడియు మానితిని. నావృత్తాంతంబెరిగింప నెంతయో సాహసించితిని. ఏ యెంటిపాలు తలస్తపడదయ్యె. నేఁడు సభి జనుల నాకినుసంజ్ఞచే నాపల నంపించితి. ఏ సభిజనులు వీరిరువురు నాయాంతరంగికులని నమ్ముము. నేనెవ్వరై నది వారలకు మొదలునే దెలియును. నేను నా నిజ స్థితి చెల్వినంతనే నా కొరకై మొత్తవచ్చియి మ్మొయి నేగుట న్యాయమా?

అదే పంచశరుండికా ధనుర్ధరుండై పంచ శరంబులు సంధించి నా హృదయమును
లక్ష్మించి విజృంభించి గుప్పించుచున్నాడు. కొంచము సేపు నికరింపుమా;

సుధ—(సిగ్గుచే తలవంచుకొని మానమున నిలచి యుండును.)

అర్జు—పలుక వేల; నిరుత్తర మంగీకార నూచకమా?

సుధ—రాజవర్యా! బాలిక, నీలీల జాలి జెందించట మేలు గాదు.

(౨౮ అనుబంధము.)

నా చేయి విడుపుకు (తప్పించుకొన బ్రయత్నించును.)

అర్జునుడు (౨౯ అనుబంధము.)

నే తాళజాల నింక బిగువు నిహింపకుము.

సుధ—ప్రాకృతులవలె నింతాతురబడిన నాయత్న మేమి?

అర్జు—

నీ॥ గాంధర్వమున నాదు కాంక్షలుఁ దీర్పవే।

మానంబిదేలనే మంజువాణి॥

పంచసాయకు కేళి నాలింప వేవేగ।

తప్పేమి దెల్పవే ధవళనయన॥

యథరామృతం బిచ్చి యానంద మొసగవే।

మారు మొగంబేలె మాయలాడి॥

యిటువంటి సమయ మింకెప్పుడు దొరుకునే।

యాలస్యమేలనే యబ్జపాణి॥

గీ॥ పలుకవే మధుర సాతీత భాషణముల।

గూడవే మోహవారధిగాఢ రతిని।

తెల్పవే నీదు కోర్కె సందేహమేల।

చెలియరో నా మనంబింక నిలుపఁ జాల॥

సుధ—మా పెద్దలు గలరు. వార లెరిగి వివాహ మొనర్తురు. ఇపుడు క్షమించినన్ని
విడువవలయు.

అర్చ—

కం॥ మీ యన్న లెరుగుటెన్నడు!

చాయక మన కిర్వగకును నైవాహికమున్

జేయుట దెన్నడు తగునే!

కాయజుడడె నించె పుష్పకాండంబులచేన్॥

ఇదిగో నే జెప్పలేదనియెదవు, ఇప్పుడు గాంధర్వమున కసమ్మత్తా జాపము. తప్పించుకొని అంతఃపురంబున కరిగితివేని కంతు కుంతంబుల కోర్వజాలవు. నామాట వినుము.

(నే పశ్యమున మముద్వతీయని ధ్వని వినుపించును)

సుగ—(అతురముచే)

చం॥ కరిమిటు బట్టనేల నదె కాంతలు వచ్చుచు నున్న

చారలీ!

తెరగు నొంగి లేని జగతీవర నింగకు పాత్రులొదమో!

పరమ దయానిధే మనసుఁ బట్టరిదేల భవత్సమానులా!

తొరుకడ కార్వనకానె హృత్తోడనె బిగ్గు మొనర్ప

కుండునే॥

(ఆని చేయి పెరిలించుకొని నిష్క్రమించును).

అర్చ—

కిం॥ నరుడని యెందుకు దెల్పితి!

కరమేటికి బట్టుకొంటి కార్వము చెడెనే!

తెరగున్ దోపదు మారుడు!

సరసిజ శరులురిమె తాళజాలగనొనె॥

ఈ తాపమున కేమాదనో తెలియకన్నది. బయల్ పడితి. కార్వము చెడినది. నిక బలరాము డెరింగెనేని నిరాశయో లేక దురాశయో. అదుకోధనండిటను వచ్చియే యున్నవాడు. కానిమ్మ.

(అవనిక పడును.)

షష్ఠాంకము — ప్రథమ రంగము.

—:—

సుభద్రాంతఃపురము.

సుభద్ర—

మత్తే॥ వరింబుంపకదగు భామినీయని మహావాంఛక
మదీయ్యాబ్జభా.

సుర హస్తంబటువట్టి వేడికొననే తుద్రాత్మనై
వచ్చితే॥

స్మరుడా వెంట సరోజ గాణముల దుర్మార్గంబుచే
వైచుచున్

బరతెంచెకవడి తాళజాల నరభూ, భామేశుతోఁ
గూడకన్॥

సేనెంత మూర్ఖురాలనైతి. శరముబట్టి కోర్కె దీర్చుచుని యెంత వేడికొన్నను
విగువుచే జనుచెంచితి. నిచ్చట మారు బారికి గురియగు చున్నదాన. సేమినీయుదు.
మరల సుద్యాన పనమునకున్ బోదునా; సరిగాదు.

(రుక్మిణీ సత్యభామలు బ్రవేశము.)

(సుభద్ర లేచి నమస్కరించును.)

రుక్మి—సుభద్రా! నీ ముఖమేటికి వాడియన్నది!

సత్య—మరదలా! నిన్నటి నుండియు నాయాసపడుచున్న దానవని కుముద్వృత్తి
చెప్పి. ఎందుకు?

రుక్మి—భోజనమే లేదో?

సత్య—ఏలనమ్మా! మాట్లాడవు?

రుక్మి—నీ కేమి అయ్య సమీ నాతో జెప్పుము.

సత్య—స్మరాయాస మేమో!

రుక్మి—కాదు, కాదు, నరాయాసము గావలయు.

సుభ—దేవీ! యెప్పుడు వున్నట్టే యున్నాను. ఎందు కిట్లనియెదరు?

రుక్మి—అయితే యీ దినము యిది సేపైకై చనియుంటివో?

సుభ—పోలేదు.

సత్య—ఎందుకు పోలేదమ్మా! ఆయంగతు డేమి, భీష్మ యొసగువారెవరు?

రుక్మి—అయ్యో! దిక్కులేని సన్యాసికా జేసివే పాపము.

(సుభద్ర తలవంచి యూరకి నిలచి యుండును.)

సత్య—అక్కా! మన మరదలేమి యొక తీరున నున్నది. మాతన బాల్యాధిక యావ్వన గదా పాపము. ననమునందేదియో యొక రాజ గ్రహము సోకి యుండవలయు.

రుక్మి—ఏలే నా సన్యాసిచెంతిచే దోడ్కొని పోదము. ఆయన యగ్రతంబువేసి మంత్రించును.

సత్య—సుభద్రా ఆ సన్యాసితో కట్టించుకొని రమ్మ యగ్రతము.

సుభ—(సిగ్గు జెంచును)

రుక్మి—(నవ్వి) చెల్లెలా, సత్యా! యీ చిన్ని మరదలి నిక గేలిసేయ దగ్గు. తొల్లి మనము సహో యిట్టి యువన ననుభవించిన వారిమే గదా!

రుక్మి—సుభద్రా యోజింపకుము.

(30 అనుబంధము).

నీ కోర్కెకు ధంగ మొనరించు వారెవరు నిచ్చట లేరు. మా బలరామ భావగారును మీ దుశ్యోధన భావగారును రైపతకొడికి జనియున్నారు. మీ యిరువురిని యింద్ర ప్రస్థమునకు బంపించుమని కృష్ణమూర్తి సెలవొసంగి యున్నవాడు. దారకుడు రథంబాయత్త పరమకు లేమ్మ. శుభస్య శీఘ్రము.

(సుభద్ర నిష్క్రమించును.)

సత్య—శుభద్వితీ! ఉద్యానవనమునకుఁ జని యది ఐరకే యిది వేసము విసర్జించి సమస్త రాజ లక్షణ శోభితుడై యున్న మా అన్నగారైన అర్జునుని శుభ వాద్యములతో దోడ్కొని రమ్మ, పామ్మ.

(శుభద్వితీ నిష్క్రమించును.)

ఉత్పల! మన పురోహితులైన గార్ల్య మునిగ్రుడునిఁ బిలిచుకొని రమ్ము.

(ఉత్పల నిష్క్రమించును).

(గార్ల్య మునిగ్రుడు ప్రవేశము).

శ్లో॥ విశ్వం విష్ణుర్వషట్కారో భూత భవ్య భవత్ప్రభుః।

(అని విష్ణు సహస్రనామ పారాయణము జేయుచు ఉత్పల సహితముగా బ్రవేశించును.)

(అర్జునుడు రాజ అక్షణమున మంగళ వస్త్రధారియై కుముద్వతీ సహితముగా బ్రవేశించును.)

గార్ల్య—సుముహూర్త మస్తు. సుప్రతిష్ఠిత మస్తు.

(చెలులు నిష్క్రమించి గుభ్రదను దోడ్కొని వత్తురు).

(గుభ్రద సర్వా లంకార శోభితయై మంగళ వస్త్రధారిణియై బ్రవేశించును).

గార్ల్య—

శ్లో॥ తదేన లగ్నం సుదినం తదేవ।

భారాబలం చంద్రబలం తదేవ।

పిద్యాబలం దైవబలం తదేవ।

లక్ష్మీపతే తేంఘ్రియగ్ంస్మరామి॥

సుముహూర్త మస్తు. సుప్రతిష్ఠితమస్తు॥

(అర్జునుడును, గుభ్రదయును పుష్పహారము లొకరి పెడతొ నొకరు జేయుదురు).

గార్ల్య—

శ్లో॥ కన్యాం కనక సంపన్నాం! కనకాభర ఙ్గైర్యుతాం!

దాస్యామి విష్ణవేతుభ్యం! బ్రహ్మలోకేజి గీషయా॥

(అర్జునుడు గుభ్రద కరగ్రహణం బొనరించును.)

కార్య—

నీతా కాఘవఁగోర్వివాహ సమయే కుర్యాత్సదా మంగళం॥
సావధాన, సుముహూర్తా సావధాన, శ్రీలక్ష్మీ నారాయణ
ధ్యానా, సావధాన॥

(అందరు మంగళముగా బాడుదురు).

(అనిక బడును.)

షష్ఠాంకము - ద్వితీయ్య రంగము.

అరణ్యము.

(సుభద్రార్జునులు రథాలోహపై బోవుచుందురు.)

(శేషధ్యమున భయంకర ధ్వని వినుపించును.)

(ఖడ్గధారియై దుర్యోధనుడు వికర్ణ సహితముగా బ్రవేశించును.)

దుర్యో—

పంచ॥ ఓరే నరాధమాధమా మహోగ్ర మానసుండవై!
కురంగ నేత్రి దెచ్చితేర ఘోరక్రూర కర్మతాస్ఫుర॥
నర్మరుద్ధణంబు వచ్చినన్ విమర్దనంబుజేయుదున్!
శరప్రపూర్ణ ఘట్టనంబు సై పరాక్షణంబికన్॥

(అని బాణము వైచును. అది తప్పించుకొని)

అర్జు—

పం॥ సృపాలనీచ నీకొసంగనేర దెచ్చిణి సతి॥
కపాలిశం బసాధనుల వికావికంచు నవ్వరా॥
యపార ఘోరిబాణ జాలమంబరంబ గల్పినీ॥
కపాల మోక్షాంబుజేతుం గొంచు కౌరవాధమా॥

దుర్యోధనా! నీ పరాక్రమంబే నెరుంగవా సనోహరము నఁ దొక్క . ముసలి
చే జచ్చుచుంటివి. ఇచ్చట బెదురించు చున్నావు.

॥స్రగ్వీణీ వృత్తము॥

సూతునిగ్గేతువుగ్గజూర్ణమొందించితిగ్గ॥
పాతకా భీతిచే బారకగ్గ నిల్పుమా॥
ప్రేతరాట్నోల నీ పేరుగ్గన్నారదే
రీతిగ్గ నిల్చునోరీ భవత్ప్రణాముల॥

(బాణములు వైచన. దుర్యోధనడు శక్తిలేక బరువెత్తును వికల్గడడ్డము వచ్చి).

విగ—దేవా, దుర్యోధనా! యిప్పుడైవను శంఖము బూరింపుము. మాయన్న బాణా
సనాదిధరుడై బనుబెంచును.

(దుర్యోధనడు వలదు విలదనుని బర్చెత్తును).

(ధియంకరా కౌరముచే బలరాముడు ముసలమును ధరించి బ్రవేశించి).

॥మానినీ వృత్తము॥

ఓరి దురాత్మ సృశంసకతోర మహోగ్రతనంబున నీచుడవై॥
వారిజ నేత్రనుఁగైకొని పోయెదో వధ్యుడవైతివి చూడునను॥
క్రూర భయంకరమా ముసలంబునఁ గూల్తుర నీదు శిరంబు
ధర॥

వారిజవైరి కులోద్భవుడను గర్వంబునఁ జేసితివో యిటుల॥

సవ్యాసీవలె జన్మించి నేను లేనప్పుడు మోక్షగింది నా చెల్లెలిని దురాత్మం
డవై చూడనివలె గైకొని పోవుచున్నవాడవా? నా కపకారంబుగావించి దేశంబ్రా
దులైనను బ్రదుకుదురా? కపట సవ్యాసీ! నిలు, నిలుము.

అర్జు—భావా!

బల—భావా, యువా, యేమి వాపులు గల్పించువురా? (నోహీ!

అర్జు—నే నన్యదనుగాను ఏ ప్రీతి పాత్రుడను. ఏ మేనత్త కొమారుడను.

బల—చాలు ఛీ! గురాత్మా! నా చెల్లెలిని విడిచి పొమ్ము. లేదేని నిన్నిప్పుడే యిదే
యీ ముసలమున (అని గోకలి పైకెత్తును.)

అర్జు—దౌరా! పెద్దవాడవని నేనెన్ని విధముల నమృత జెందినను దుష్టు ఓటక విష
ముక్ బోలె ఏగర్వంబు ద్విగుణీకరించుచున్నదా? సకల జగద్విజయుండగు
ఏ విజయుండు మద్యపాన మదోన్మత్తుడగు నొక్క యాదవునకు వెరచు
ననుకొంటివే? హలము సలంబులక జూపి బెదరింతువా? ఇదోచూడుము.

(గాంధీవిం బెత్తును).

(శ్రీ కృష్ణమూర్తి ఆశురమున నిరువురి నడుమకా బ్రవేశించి బలరాముని చేయి
బట్టుకొని)

శ్రీకృ—అన్నా, బలరామా! మన మెంత యోచించినను విధి కృతిమును దప్పిం
చు వారెవరు? దశమీ గురువారము నాటి లగ్నంబేల నిలిచినది. (అన్యథా
చింతితం కార్యం దైవ మన్యత్ర చింతయేత్) ఇప్పుడు మన చెల్లెలి నర్జు
నున కొసంగక బలవంతమున దుర్యోధనున కొసంగెడ మను కొనుము.
సుధద్రు దుఃఖము మనమేగదా చూడవలయు. నిది గాక, అర్జునునిచే గాం
ధర్వమున కర్తృహణం బాచరింపబడిన మన చెల్లెలు మరి యొకరిని వరిం
చునా? వరింప విచ్చునా? మనమేమి తృప్తియులము గామా? తనచే వరింపబడిన
కన్యక నొరుడు వరింపబూనె నేని యీ యర్జునుడు పిఁకియా, పందయా,
షండూడా, యూరకుండునా? తీవ్రాంశోపను మార్గధ ధారాపాతం బొనర్చి
కారవుల, యాదవుల, వేయేల నిన్నును, నన్నును చిక్కుబెట్టడే. ఏలనిట్టి
మొరకుదనము? సర్వజ్ఞాడవయ్యు మతి భ్రమ వీడకున్న వాడవు. ఏవు దేవాం
శుజాడవు. ఈ యర్జునుడెవరో, నేనెవరో, ఏవెవరో అదుర్యోధనుడెవరో, కను

గోనుము. (అట్లే జూడుము) పాండవగ్రామములో, యజ్ఞుహవీర్యుని పాదాభిషేకం బాచరించిన వెన్నెయగముల ఫలంబలనకునో, చాలు, చాలు, చాలు కమ్మర్తి బడకుము. కోపము జాలింపుము.

(శ్రీ కృష్ణుడు అర్జునుని వెంక దిరిగి).

పెద్దలపై నిట్లు తిరుగ బడుట న్యాయమానే, తప్పిరముగాదా? మాయస్థుని పాదాభిషేకంబనర్యము.

(అర్జునుడు బలరామునకు నమస్కరించును.)

బల—కృష్ణ! యీ మాయలన్నియు నీవలననే జరిగినవిని చోచుచున్నవి.

కృ—అన్నా! నామాయకానిదేది? అన్నియు నామాయయే. బ్రహ్మదిస్త్రంధిపర్యంతము నామాయయే. కాదన్న భోవునే!

బల—(అర్జునుని కౌగలించి) అర్జునా! మన్నింపుము.

అర్జు—భావా! దయ జూచుము.

(కృష్ణారెనులు ముగ్ధుడకు సైగ యొనర్తురు.)

సుభ—(బలరామునకు నమస్కరించును.)

బల—చెల్లెలా! నీయిష్టానుష్ఠి వివాహ మొనర్చని మాఘునిపై కోపగింపకుము.

(సుభద్ర) సిగ్గుచే తలవంచి నిలబడును.)

అర్జు—దేవదేవులైన మీ రిరువురును యింద్ర పృస్థమున కరువెంచి యుచ్చుటనే వివాహంబొనర్చులెనని ప్రార్థన.

కృ||బల—తదాస్తు. సుభద్రస్తు.

(అందరు నిష్క్రమించుదురు.)

షష్ఠాంకము — తృతీయ రంగము.

(ఇంద్ర పృస్థ పట్టణము.)

(కల్యాణ మంటపము.)

(ధర్మరాజు—భీముడు—అర్జునుడు—నకులుడు—మధుదేవుడు—శ్రీ కృష్ణుడు—బలరాముడు—గార్జ్యుడు—దుశ్శాసన—సత్యభామ—సుభద్ర—కుమార్తె—ఉత్పల—నిలచి యుండుదురు):

(మధ్యాహ్నము ప్రసాదము చేయుచున్నది.)

(అంకము)

(మానినీ వృత్తము.)

మంగళ మంబుజనంభవ వందిత మందర భూమీధరధీశా!
మంగళ మంగజసుందర శ్రీకర మత్త గజేంద్రోద్ధర యీశా!
మంగళ ముద్రి సుతాపతి గోపిత మంత్ర మహేశా హరి శ్రీశా!
మంగళమంబుజ మిత్ర శశాంకన మాహితనేత్రా పరమేశా॥

శ్రీకృ—అద్దనా! ఇంక నీకు కావలసిన దేమి?

అద్ద—దేనా నాకెయ్యది కొరతలేదు. అయిన నిట్లుగావలె.

అద్ద—

కం॥ ధరినర్వ సగ్యయుతయై।

సురపః యనుకూల వృష్టి శోభిలుగాత్థా।

ధరణీ సురులకు జయమై।

పరమాత్మను గాంతుగాత బహు తరగతుల౯॥

స్వస్త్విస్తు.

(అపనిక బదును.)

శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ. మంగళ మహా శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

1

2

శ్రీ సుభద్రార్జునీయ్యము.

(అనుబంధములు).

(అను ౧) మోహన కళ్యాణి. ఆదితాళం.

నటు—మనసిజాపిత-మనుకులహిత శ్రీ-వనరుహనయనను-కసక
చేలా-అను దినమును బొగడెదరా-తనయుడ బ్రోవర-
దేవా రా రా || మన ||

చాలయమాంహరి-భవభయవైరీ-దలచితిరా-శ్రీలలనాధిప
చిరతర భావా || మన ||

మారాధిక శృంగారా సుగుణ-సురచిరమణి గణవరభూషా-
వేగజూడరా యోగివంద్యభవ - రోగవైద్యశ్రీ - ఖగపతి
గమనా || మన ||

(అను ౨) జేగడ. ఆదితాళం.

భర్త—శ్రీహరి క్షేమము-దెల్పవా దేలనో-
రాజసూయాధ్వర రాజము దీర్చియు-వే జననా డాదిగ
నేటికెరుంగము || శ్రీ ||

పంపెద నొకచారుని-భద్రముగాంచగ-సాంపద దేమో హరి
జూడక మాటాడక || శ్రీ ||

సోదరులారా శ్రీ-మాధవు సౌఖ్యము-మోదముగా దేలిన-
ముఖ్యము సత్యము || శ్రీ ||

(అను 3) గడునితో శంకరాధరణం ఆదితాళం.

ధర్మ—క్షేమములా సర్వము-శ్రీ మధురాద్వారక పురముల ||క్షే||

ఆ మధుసూదను డల బలరాముడు - కాముడు సాంబుడు
గాలపుడు-నేమ మొందగను నిత్యయోగ ||క్షే||

భద్ర జాంబవతి మానిని రుక్మిణి భద్రములా సుభద్రయును-
అర్చిహృదయులై యలరెడరా ||క్షేమ||

అర్జునును ధర్మరాజుతో.

(అను ౪) కమాజ్. ఆదితాళం.

అర్జు—భూమిపాలకా వినుమా-గనుమా-నియతో మనవి ||భూ||

భూమి దేవు గోవు-బోసునని వేడ-నమరంబుకై-గాండీవము-
గైకొంటిని-వేగామే-తమ గృహమున ||భూ||

-చోరు ద్రుంచివైచి-బారుగోవునిచ్చి-బారాతెచ్చితీ-గానీ
మన-నేమంబుకై-యేడాది-ధరదిరిగెడి ||భూ||

ధర్మరాజు అర్జునునితో.

(అను ౫) కన్నడ. రూపకం.

ధర్మ—ఇదియేమి చిత్రమార సోదర ||ఇది||

మది దోచదాయె నేర-ముదమూన భూమిసూర-పదపోష
ణంబు పాపమేమిర ||ఇది||

పరకింప భూమికన్న-ధేనువు-నరయంగ దిరుగమన్న - గుగు
పాతకంబు లెన్న-దరిజేర్చునన్న మాను మానుము ||ఇది||

గార్వముని బ్రవేశము.

(అను ౬) ఔరవి. ఆదితాళం.

గార్వ—నరసింహ నేత్రా శౌరీ-సామజ వరద శ్రీ ॥సర॥

పరిమ దయానిధే-చాలయమాం హరే-శరణ శరణ ముర-

హరణ భక్తాపోష ॥సర॥

మరచీతివో నను-మాధవ శ్రీధర-నిరుపమా వేదా వేద్యా
నిర్మలాకార సిత ॥సర॥

అర్జునుడు, విశారదుడు గంగా నదీ ప్రార్థన.

(అను ౭) ఆరభి. ఆదితాళము.

అర్జు—సాంబ జటాతటరంగే-సారస శోభిత భృంగే-అంబరచుం
బితభంగే-అంబుధి నాయక సంగే ॥సాం॥

విశా—బిందు సరోవర నిలయే-సుందరధారిసుతనయే-బంధితపాత
కనిచయే-సాంద్ర యశోల్లస చుతియే ॥సాం॥

అర్జు—పాతకశైల కుఠారే-నీతాద్రీశ్వర చారే-మాతే నిర్మలవారే-
ప్రీతోస్తీసువిచారే ॥సాం॥

విశా—జహ్ను సుతే-శుభభరితే-వహ్ని ముఖామర వినుతే-ప్రాప్తా-
ముఖార్చన నిరతే-చాలయమాం శ్రీత్రిపథే ॥సాం॥

ఉలూచి ప్రవేశించునప్పుడు:

(అను ౮) బేహగ్. ఆదితాళం.

ఉలూ—హా! మరుని గౌఢా-దరమా ॥హా॥

మారవైరి నివేమది దలచుచును - నిరతము విసిగితి నహా
తాళాగ ॥మరు॥

పాణినంటి నాప్రాణ నాధుడు-మానకెన్నడోమది వనువు
ట హా-దినములు కడజనె గిరీశా సాంబ ॥మరు॥

దీక్షబూని సంవత్సరాంతమా-దేవదేవుని కరుణ గలుగదు-
నరవరు గనుగొనక యోతాళాను ॥మరు॥

(అను ౯) ఉలూచి అర్జునునికా గాంచి.

ఉలూ—ఎంత సుందరాంగుడో యీ-భువన మోహనా కారుడు-
కంతుడో వసంతుడో జా-యంతుడో అనంతుడో - వింతగ
భూకాంతనేలే-వీరశ్రీ నృపాలుడో ॥ఎం॥

చంద్రుడో-ధనేంద్రుడో-పుషేంద్రుడో-మహేంద్రుడో-
యింద్రదనీల సింధుంగు డెవరో-యేమిదోచదాయగా ॥ఎం॥

ఉలూచి అంతఃపురమున అర్జునునితో.

(అను ౧౦) దర్శారు. అటకాశం.

ఉలూ—మోహనాంగా లేచిరారా-బ్రోవర సామిగ-సాహసము
మానీ నను చాలా రతిదేల్పూదొర ॥మో॥

చంద్రురూని కాకాలకు-గుందీతిర సుందరాంగ-పొందరా-
యింత తొందరా-హారకంధరా-వందనంబు లందరారా-
కేంద్రాముఖ రాజవరా ॥మో॥

మారుబారీ కోరూవక జేరీతిర సారాసాక్షా-క్రూరమా-
యింత వైరమా-వట్టిబేరమా-ధారాధర కారాగుణ ధీరా
మణి హారాదొరా ॥మో॥

.. ఉలూచి అర్జున డైలాగ్.

(అను ౧౧)

ఉలూ—బ్రోవర నను కరుణనిధే-ముదమున ||బో||

ధరణీ రమణా - నరిజేరుపుమా-స్మరు బాధకునే - వెరచితి
పలుమరు ||బ్రో||

అర్జు—చాలును విడు సరసములు-తగదిలు ||చాలు||

చెలియరానీకీ-తలపు మేలటే - పలుమాటలుని - శృలమతి
బలుకకు ||చాలు||

ఉలూ—అను దినమును నిను మనమున దలతు-మనవిని గను
గొను ప్రాణేశా-మానక మారుని కేళిని దనువుము ||బ్రో||

అర్జు—పరనశి గవయగ వెరచెద తరుణీ-హరిహరి పాపము గాదట
వే-మోహము వీడుము తాళుము గుణమణి ||చాలు||

(అను ౧౨) శేదాగిశ రూపం.

అర్జు—నాగవేణి నిన్ను గన్న రాగ మొడువదే 'నా||

నాగలోక భోగ భాగ్య భాగధేయము నందుజేర్చి-భోగ
మొనగ గోరి యున్న-పుండరీకాయతాక్షి ||నా||

భువన మోహన-శ్రీవిలాస-పూర్ణ సంతస మాయనేడు-
భవుని కరుణ గల్గె మనకు-చణి సంతయ మొందకింక ||నా||

అతను కేళిలోనదేలి-యాత్మజూని గాంచి మించి-సతుల
లోన కీర్తివడసి-సౌఖ్యమొందు మింక బాలా ||నా||

(అను ౧౩)

విశా—దయానిధే-దాయానిధే ||యను తరహా||

శాండీరమా-గాండీవిని-గానావేమొగా ||శాం||

గిరిధీరుని-మణిహారుని-నరనాథుని-ఘన శౌర్యుని-నెరిగానక-
నిలుగుండితి-సరిదెల్పుమా-త్వరతోడుత ||శాం||

కోదండ-వరగుణ సుమహిత-వేదండ-కరసమభుజయుతు-
నీదండ-కనుగొన కలశితి-వేధోండ-పటుగుణాధ్య-శుభనిరీ
త్యు-రిపు కృతాంతు డెటజన దెల్పుము ||శాం||

(అను ౧౪) హిందూస్థాని. అసావరీ. ఏకతాళం.

అర్జు—శంకర పాలయమాం-గిరిజా రమణా ||శం||

బింక మేలరా వరాంగ భరితా-హరహర భవహర నారద
వినుతా ||శం||

కామసంహరా-కాద్రవభూషణ-సోమకళాధర సూరిజనావ
న-దేవపావనా-పరముకగుణధర-గిరిజావారా-పాహిమాం-
||శం||

(అను ౧౫) త్రిరాగం. అదితాళము.

అర్జు—క్రూరులు-కౌరవ భీరులు యాదవ వీరులు నాకెదురెవ్వరొ
కో-ఘోరశరంబుల వైరమడంచెద-వారిజనాభుని కూరిమి
గాంచెద ||క్రూ||

సురగరుజోరగ నర విద్యాధర-వరులెదురై వచ్చినరానీ-
బరచెద-జెరచెద-నరికెద-నురిమెద-కరివరగమనను గైకొని
వచ్చెద ||క్రూ||

(అను ౧౬) కాంభోజి. అదితాళం.

సుధ—మదనూని సూన శరములు-పదునూరె-యదదూరె-మది
జారే నిదియేమో ||మద||

తాళాజాలాను మోహ-తాప మగ్గలమాయె-నేలీల విజయ
భూమి-పాలూడేలూనో ||మద||

చందూరు-కాకాలాకు-గుండీతి నిందిందీర-బృందా రొదలు
భయ-మొందించె నాహా ||మద||

(అను ౧౭) జంగ్మూటి. గూఢకం

గుక్కి—చాలా దినములాయె సవ్య-సాచినిజూచి ||చాలా||

శీలా తీర్థయాత్రా-లోలూడవై బహు-జాలిజెందియున్న
వాని-శ్రీలోలూడూ దెల్పగ విని-జనుదెంచితిని ||చాలా||

క్షేమమా ధర్మజ-భీమామాద్రేయులు-సోమశేఖరు కృప
చేత-యీశ-క్షేమామూ లేదే భూమాత-శ్రితపారిజాత
||చాలా||

వాసావీయా దుర-వస్థయా సన్యాస-వేసము బూనితివేల-
జూడ-గాసినిజెందితె చాలా-సద్గుణ శీలా ||చాలా||

(అను ౧౫) కాంభోజి. జంపె.

అర్జు—శ్రీరామ చంద్రాయ - సీతాహృదీశాయ - నారాయణా
నమస్తే ॥శ్రీరా॥

సాకేత నిలయాయ-సామీతి సహితాయ-శ్రీకంఠ మీత్ర
పందే ॥శ్రీరా॥

కౌసల్య తనయాయ - కంఠాత నయనాయ - కాకుత్స్థవంశ
పాహీ ॥శ్రీరా॥

(అను ౧౬) కళ్యాణి. రూపకం

సుభ—పాలయ గిరిశా సతీ-దేవీ-నీవేగతీ ॥పాల॥

నీలమ నోపమ వేణీ-శ్రీలలనాధిపనుత సంశీలా గుణజాల
శాల ॥పాల॥

కలకాలము నెర నమ్మితి-కఠిన చిత్త మేలా-యిలలో నీవలె
నెవ్వరు-గలరని యున్నావో-వలపొందితి-వగ జెందితి-దల
చితి నరభువిపాలుని-వరుగా నాకొనగవమ్మ ॥పాల॥

(ఆశు ౨౦) ఆతాణ. రూపకం.

కుము—నతిసి బొగడ-తరముగాదు-నదయ హృదయ-రాజ
చంద్రా ||నతి||

అతనుబాణ-మనగను-సమ్మతముతోడ నెలయుచుండు-
అతులిత శతరూపసమా-స్వితపతి హితచరిత సత్య-రతి
సమాసరూపగాన ||నతి||

మిరుక కాటుక, కనులదీర్చి-ఇనశశిభూషణుడొచ్చి
మనమున నంతస మొందెడి-వనితగని, మున్నులైనను
మనసిజ బారికి నోర్వగు ||నతి||

కాంతమనసు-నంతయూను-కొంతేయానిన్ను గనయ
నెంతయునగుదినమును(తిరు)-రాంతకునశ్యంతభక్తి సంతతము
భజించుచుండు ||నతి||

(ఆశు ౨౧) అనందభైరవి. అదితాళం.

సుభ—వాసూదేవ కృష్ణశౌరి-గోత్రధారీ-దాసాపాపహరీ
దానవవైరీ ||వాసూ||

నాకోర్కె నెర వేర్పవేలా-శ్రీలోలా-రాకాంబుజఫాలా
రాజగోపాలా ||వాసూ||

పరమపూరుష నందకందా-గోవిందా-దురితనిర్బంధశ్రీ
వరదా, సానందా ||వాసూ||

(అను ౨౨) కన్నడ.

సుభ—స్వీకరింపుమా-దేవా-శ్రీకరా మహానుభావా ॥స్వీ॥

పాకశాసనాదిదేవ-లోకవినుత సాధువా ॥స్వీ॥

ఇవె జాతిపుష్పాములు-యివె కుండగుచ్ఛాములు

ఇవె పక్వఫాలాములు-యివె కంజనాళాములు ॥స్వీ॥

పల్లవములజూడుము-యుల్లమలరగాంసుము

వల్లవేళునానతీ-వచ్చితీయతీశ్వరా ॥స్వీకరిం॥

(అను ౨౩) శంకరాధరం. రూపకం.

అర్జు—ఈసుందరాంగి నెన్నగా-మదిదోచదాయె ॥యీసుం॥

వాసరనాయకభాసుర-వాసపులకునై న దరమె

॥యీసుం॥

కందర్పునివరసతియో-బృందారక హితవతియో

యిందీవరగళిలోచన-కుండరదనకంబి వేణి ॥యీసుం॥

సతియో, భారణియో-సద్గతియో యనదగునీసతి

యతులితభాసురసుందర-వతిసునత రతహితమతి

॥యీసుం॥

(అను ౨౪) దేవగంధారి ఆదితాళం.

అర్జు—యేదయానీదయా-రాదదెందుకు, హరా ॥యే॥

వేదపోషాణారిపు-భేదనాదానాఘనా ॥యే॥

శంకరాభక్తవ-శంకరాభావాహరా-సంకటాహరాణయే

కాంకధరాశివా ॥యే॥

ఫాలలోచనాగుణ-లీలశీలాత్మక-జాలమేలారా-యిక

చాలునుబ్రోవర ॥యేద॥

(అను ౨౫) జంఘూటి. అదితాశం.

సుభ — వన రాజమూ - మోదము - ననరుహలో చన గాంచుము

॥ వన రా ॥

కిలయముల్ - మెసవిహూయల్ - వాసిమిర గూ సెపికములు

॥ వన రా ॥

పలువిధముల్ - వలపుల మేల్ - జాలిదూల దేర్చెనీ ॥ వన రా ॥

కుందములి వెమా - కుందముల వెనా - డెందంబధికానందంబమె

॥ వన రా ॥

(అను ౨౬) చర్బాల్. అదితాశం.

సుభ — సుద తీర్థ యంత సుందరమైనవాడే - సుమశరునినముడే

॥ సు ॥

నదనము పూర్ణము - వనజారిజిడే సున ॥

తీర్థయాత్రలుజేయా - దివిరియే తెంచిన - పాఞ్చాభూపూడాని
భ్రాంతిజెందితిగదవే ॥ సుద ॥

భాసూరాంగుడైన - వాసవియితడై తె - గాసి హాసస్యా
వేసమి దేలనే ॥ సుద ॥

(అను ౨౭) జంఘూటి. యాపకం.

లద్ద — మోహనాంగినిన్నే కోరి - మోహి నై తినే ॥ మో ॥

సాహసముమానినన్ను - చాలాబ్రోవవే ॥ మో ॥
మారు బారికోర్వ లేక - మరులు జెందితి

సారి సాసననాడుకోర్కె - దీరనేలుమా ॥ మో ॥

చిన్నతనమునంచి మనమనము - గన్న వారము

పన్న గాలకసిగ్గువీడుము - నన్ను గూడుము ॥ మో ॥

అష్టాంగ యోగము

సుభ—స్వప-కుమారదగునే-య పాగ మోహముగ న గా
హరి-కృపాకటాక్ష ము జెందు-తాప మోహగలవిందు
ప్రాపు-జూసి-లోప-నూపి-బ్రోవకుండు నేనదా || స్వప ||
చెలు-ల దేజూచెదరు-బుధార్పితాయ కవిడుమా
పరు-విధంబున నునల్పెనవు-వేద బోధితుడవీవు
లేదు-వాద-మూడ-రాదు-నాదంబు జూపుమా || స్వప ||

(అను . ౨౯) రూపకం.

అర్జు—సగోజమునీ-తాపజాలబ్రోవవే
మారు-బారి-కోర్క-జాల వేరు శేయ నేల నే || సరో ||
జేరిపొందగోరినాడ-నేరమెంచ కేయక-పరమ-కరుణ
జూచి-నాదు-సరస-జేరి-మారు బాధదీర్ప వే || సరో ||
కోరికోరి వేసరిలిలి-క్రూర మేలనేచెల్ల-సుగులు
బూని-విరుల-పాన్పు-దరికి-చేరు-తామసింప నేల నే || సరో ||

(అను ౩౦) శేదాదగోళి. రూపకం.

దుక్కి—పంకజానన-పలువిధాముల-పరిశిషింప నేల వలదు వలదు
చెలియా || పం ||

మీన కేతుని-బాణధీతిని-దీనశ జెంది తె-తీవ్రగతి
వోనవ నూహిని-యానరుగూడిని-మానస కేళిని
మరులు జెందు, తరుణరమణీ || పం ||

సంతసింపుము-స్వాంతమందున-చింతనసాంపగ శ్రే
యమేమి-కాంత-నీకాంతునీ చంతచేరి నురు
భ్రాంతులదీరగ-బలుసుఖంబులొందుమబల || పంకజా ||

ఈ పుస్తకములు

అనంతపురం జిల్లా కదిరి గ్రామ నివాసితులైన

మ॥రా॥శ్రీ పిన్న వెంకటశివయ్య శ్రేష్ఠిగారి వద్దను

మఱియు

మ॥రా॥శ్రీ భిషక్పండిత ఈశ్వరశాస్త్రిగారి వద్దను

దొరకును.

15320